

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fruen Boyesen Møller

JUTTA BOJSEN-MØLLER
TRÆK FRA ET
LANGT LIV

MED PORTRÆTTER OG BILLEDER

3. OPLAG

KØBENHAVN
H. HAGERUPS FORLAG

1925

Mine Minder begyndte jeg at optegne, da jeg var 75 Aar, og har nu i mit 87de Aar afsluttet dem.

De er nedskrevet efter Hukommelsen, da jeg aldrig har ført Dagbog, og fremtræder derfor nærmest som Træk fra mit lange Liv, hvor jeg baade som Præstekone og Højskolemor er kommet i Forbindelse med mangfoldige Mennesker og har oplevet lyse og lykkelige Aar.

Grundtonen i dem kan siges at være det Ord, som min Oldemoder Geske Marie i Emmerlev trøstede sig med: »Gud sidder overlig, men ser nederlig.«

JUTTA BOJSEN-MØLLER

EMMERLEV KIRKE

SLÆGTEN FRA EMMERLEV OG VESTERBORG

EMMERLEV

DEN Bojsenske Slægt stammer fra Sønderjylland, fra en Landsby, som hedder Emmerlev og ligger nord for Højer. Der boede, som ogsaa *P. Bojsen* fortæller i sin Bog om *F. E. Bojsen*, omkring Midten af det 18. Aarhundrede en Gaardmand ved Navn *Boy Hansen*. Som almindeligt paa den Egn handlede han med Kniplinger og var ved denne Forretning blevet en ret velstaaende Mand. Han var bekendt for sin Retskaffenhed og havde en from og gudfrygtig Hustru ved Navn *Geske Marie Outzen*. De havde 11 Børn, hvoraf 2 Døtre og 3

Sønner levede og blev gift. Den ældste af disse blev født den 16. November 1762 og kaldet *Peter Outzen Bojsen*. Han røbede tidlig ualmindelige Anlæg, og Forældrene besluttede da at lade ham gaa den studerende Vej, hvortil Drengen havde stor Lyst. Moderens Haab stod især til, at han skulde blive Præst, hvad hun ansaa for det højeste Kald for en Mand.

Ved Siden af sit Sovekammer havde hun et lille Lukaf, som hun dog ikke brugte til Garderobe eller til udvortes Bekvemmeligheder, men kaldte sit »Bedekammer«. Der stod en lille Pult med en Skammel foran; der gik hun ind hver Morgen og Aften, lukkede Døren »og bad til sin Fader, som ser i Løndom«. Der bad hun ogsaa for denne Søn og for hans Fremtid og om, at Gud vilde opfylde det Haab, hun nærede til ham.

Faderen troede uden Vanskeligheder at kunne bære de Omkostninger, som Udførelsen af deres Plan med denne Søn krævede, men pludselig forandredes Familiens økonomiske Vilkaar. Som Kniplingskræmmerne dér paa Egnen plejede, sendte ogsaa han hvert Aar en betroet Mand omkring i forskellige Lande med et Parti kostbare Kniplinger, hvis Værdi gerne beløb sig til flere Tusinde Rigsdaler og udgjorde hans hele Formue. Med et saadant Parti sendte han et Aar en Handelsfuldmægtig til Norge, hvor han vidste, at der just var god Købelyst, og ventede sig stor Fordel af dette Foretagende. I Begyndelsen fik han ogsaa gode Efterretninger fra sin Fuldmægtig, men pludselig udeblev disse aldeles. Saaledes gik nu en lang

Tid hen, og omsider kunde Kniplingskræmmeren ikke skjule for sig selv, at enten maatte der være tilstødt Fuldmægtigen en Ulykke, eller ogsaa var han bedraget af ham. Da hans hele Velfærd stod paa Spil, og al Skriven var forgæves, besluttede han selv at rejse til Norge for at erfare, hvad der var blevet af hans Skat. Med Vanskelighed tilvejebragte han de til Rejsen nødvendige Penge og kom til Norge. Han opdagede vel i Førstningen Spor af Fuldmægtigen, men disse tabtes efterhaanden, og efter at han i lang Tid havde flakket om fra et Sted til et andet, maatte han omsider opgive at søge og vendte tilbage til sit Hjem som en ruineret Mand. Den fromme Hustru hentede Trøst i sit Bedekammer og styrkede navnlig sin Mand med det Ord, at »Gud sidder overlig, men ser nederlig«.

Manden saa sig imidlertid ikke i Stand til at fortsætte Kniplingshandelen, der naturligvis krævede betydelige Forskud, men levede af sit lille Boelssted, hvorpaa han kunde holde 3 à 4 Køer. Da baade han og hans Kone vare meget arbejdsomme, fandt de vel et anstændigt Udkomme; men for deres Yndlingsplan med deres ældste Søn var Udsigterne meget ringe. Men Moderen opgav det ikke, hun troede paa, at Hjælpen nok skulde komme, naar Nøden var størst; og i denne Tro lavede hun selv alt hans Tøj og lod en Hjemmeskræder sy det, for at det kunde være tilrede, naar Sønnen skulde til Kiel. Drengen fik nu en Slags Undervisning, først hjemme af Degnen, som havde været Student, og senere i Tinglev, hvor Præsten *U. A. Petersen* havde oprettet et lille privat

Drengelinstitut, og hvor der kun krævedes et meget lille Pengebidrag, som de fattige Forældre som oftest fik Lov til at erlægge i Levnedsmidler. Der var han i 6 Aar, og ved sin overordentlige Flid og rige Naturgaver gjorde han gode Fremskridt. De andre Elever kunde ikke lide, at han saadan hængte over Bøgerne i Stedet for at deltage i deres kaade Løjer, saa at han for at faa Ro til at læse maatte skjule sig paa de hemmeligste Steder med Bogen i Haanden. Skulde han imidlertid naa sit Maal, maatte han have en bedre Undervisning, og han sagde til sine Forældre, at det var nødvendigt, da han nu næsten var voksen, at afgaa til et Universitet. Dog hertil maatte der jo rede Penge, og Faderen havde ingen, ligesom han var aldeles blottet for, hvad man kalder Forbindelser. Han forestillede sin Kone, at det kunde umuligt gaa an at sende ham til Kiels Universitet, hvor der om nogle Dage skulde være Optagelseseksamen, uden Penge. Men hun holdt fast paa, at han i Guds Navn skulde rejse, der skulde nok komme Hjælp. Hans Kasse blev pakket med alt hans Tøj, som hun under Bøn og Taarer selv havde lavet, saa vis var hun paa, at Gud havde hørt hendes Bøn, og at der nok skulde komme Hjælp. Dagen til hans Afrejse blev saa bestemt, men Dagen før var en Prøvelsesdag for de fattige Forældre. Alle Faderens Forsøg paa at skaffe Penge havde været forgæves, og selv Moderens Haab begyndte at vakle. Om Aftenen sad Faderen i den lille Stue hensunken i Sorg og Bekymring, hans Børn sad stille omkring ham, de vidste godt, hvad der tyngede

hans Sind. Den ældste Søn *Peer* var der ogsaa, men Moderen var i sit Bedekammer, paa sine Knæ stred hun en haard Jacobs Strid i Bønnen. Intet menneskeligt Øje saa hendes Taarer, og intet menneskeligt Øre hørte hendes Bøn: »Jeg slipper dig ikke Herre, før Du velsigner mig!« men pludselig kom hun ind til den sørgende Familie med glædestraalende Ansigt og sagde: »Vær kun ved godt Mod, Gud har svaret mig paa min Bøn og vil hjælpe os.« Men Faderens Hjærte var svagt. Han troede ikke, det havde hun sagt ham saa tit, saa han gik i Seng med et tungt Hjærte, Moderen derimod frejdig og frydefuld. Næste Morgen kom der Bud fra Posthuset, at der var kommen en stor Pengesum til ham, om han vilde komme ind og hente den. Det var fra den i sin Tid bortflygtede Handelsfuldmægtig, og i et Brev, som fulgte med, skrev han, at da han havde faaet solgt alle Kniplingerne, kom Fristelsen over ham til at beholde alle Pengene, og saa var han taget med et Skib, der gik fra Bergen til Holland, men han havde lidt saa meget af Samvittighedsnag, at han for at berolige sin Samvittighed maatte sende, hvad han endnu havde tilbage, og lovede at sende flere, naar han kunde. Ved Modtagelsen af dette Brev og Pengesummen brast Faderen i Taarer, medens Moderen jublede. Faderen gik hen, gav *Peer* Pengene og sagde: »Der, *Peer*, Gud har sendt dig dem, der er Velsignelse ved de Penge.« Samme Dag rejste Sønnen til Kiel, hvor han efter at have bestaaet den sædvanlige Prøve blev antaget som Student. Klæderne, som Moderen selv havde lavet, kunde han imidlertid slet ikke vise sig

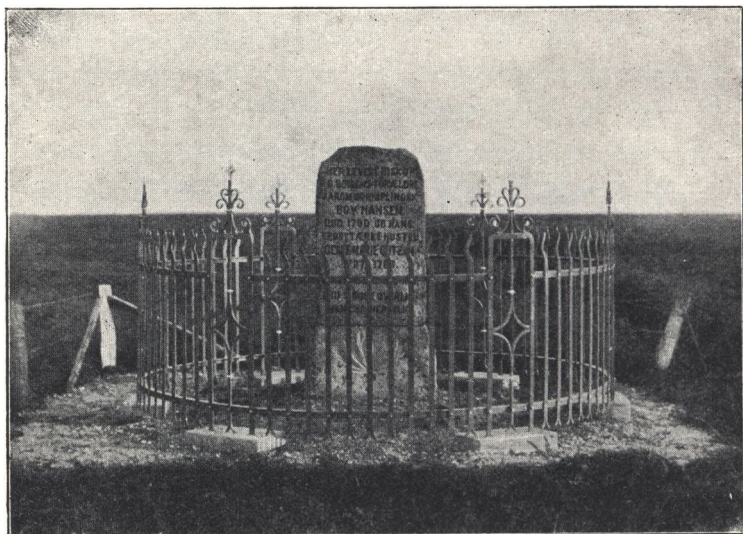
med blandt de andre Studenter, saa han strax maatte købe sig en Dragt i Kiel. Men Pengene slog til, saa han ikke behøvede flere fra sine fattige Forældre. Fra Fuldmægtigen hørte de dog aldrig mere.

Peter Outzen Bojsen tog i Aaret 1785 den theologiske Examen med Udmærkelse som en af de dueligste Kandidater fra dette Universitet. Siden maatte han tage sin Examen om ved Københavns Universitet og fik atter her Udmærkelse. I Kiel havde han til Lærer haft den bekendte Folkeoplysningsven og Prokansler *J. A. Cramer*, og navnlig denne vakte hos ham den levende Sans for Menignands Oplysning, der senere blev som den røde Traad i hans Liv. I Aaret 1787, kun 25 Aar gammel, blev han paa Cramers Anbefaling af den kendte Grev *C. D. Reventlow* paa Kristianssæde kaldet til Sognepræst i Vesterborg og Birket paa Lolland, og han flyttede da ind i den Præstegaard, hvor han skulde blive og virke i 44 Aar lige til sin Død 1831, og hvor den talrige Bojsenske Slægt skulde faa sit Barndomshjem.

Da Boje Hansen overrakte Peer Pengene, som Fuldmægtigen havde sendt tilbage, havde han sagt, at der var Velsignelse ved dem, og det havde jo allerede vist sig, men der kom meget mere bag efter. Han blev ikke alene Præst og Seminarieforsender, men baade Provst og tilsidst Biskop, og 6 Sønner blev alle udmærkede Præster, ja al den Velsignelse, som har fulgt hele den Bojsenske Slægt, den kommer, har jeg altid tænkt mig, fra Oldemors Bedekammer i Emmerlev, men det fik hun ikke at se,

hun døde, inden han blev Præst. Hun fik dog den Glæde at høre ham prædike i Emmerlev Kirke. Pastor *N. A. Jensen* (dengang i Jærnved, nu i Møgeltønder) har fortalt derom i sin Bog »Godt Mod. Sønderjysk Studie fra svundne Dage« (Kbh. 1910). Han havde rejst omkring dernede for at opskrive det, som endnu fortæltes paa Egnen om hende, og han fortæller, at da Peer havde faaet Examen med Udmærkelse, skrev han til sin Moder, at nu kom han hjem og vilde opfylde hendes Bøn om at prædike i Kirken. Hun var jo henrykt og fik alt ordnet med Præsten og Dagen bestemt. Hvilken Fryd! men da de skulde køre til Kirke, var Vejene saa frygtelige, at de væltede, og det tog hun som et daarligt Varsel om, at han ogsaa skulde vælte i sin Prædiken; saa hun turde næsten ikke se op paa ham. Men det gik ham udmærket, saa lidt efter lidt fik hun Mod, og med straalende Ansigt sad hun da og saa op paa ham og takkede Gud saa inderligt, fordi han havde hørt hendes Bøn. Det var den sidste Gang de saas, ikke længe efter døde hun. Men ved Pastor Jensens Hjælp har Familien 1909 rejst hende en Mindesten i Hjørnet af den grønne Toft, hvor hendes Hus engang stod. Paa Stenen staar: »Her boede Biskop P. O. Bojsens Forældre Gaardmand og Kniplingskræmmer Boy Hansen, død 1790, og hans trossterke Hustru Geske Marie Outzen 1727—1783«. Under Navnet hendes Valgsprog: »Gud sidder overlig, men ser nederlig,« og forneden er udhugget en Agave i Blomst. Agaven har jo den Egenskab, at den blomstrer sent og kun een Gang, saa gaar den ud. Og saaledes var det ogsaa

med Oldemor; da hun havde faaet sin Bøn opfyldt og hørt sin Søn prædike i Emmerlev Kirke, døde hun, 7 Aar før sin Mand. Vi var mange samlede baade fra Nord og Syd, samt en ret stor Forsamling fra Emmerlev

MINDESTENEN OVER BOY HANSEN OG HUSTRU

med tilgrænsende Sogne. Afsløringstalen blev holdt af Pastor N. A. Jensen. Derefter takkede Emmerlev Kommuneraads Formand for Stenen og lovede paa Sognets Vegne, at den skulde blive fredet.

VESTERBORG

Da P. O. Bojsen kom til Vesterborg, hvor han blev Seminarieførstander og senere Biskop, giftede han sig

1788 med Formandens Enke, den 10 Aar ældre, *Anna Wiinholt*, vel nærmest af Medlidenhed. Hun havde da 8 Børn i første Ægteskab og fik med Bojsen den 9de: *Boje* (født 1793). Efter hendes Død ægtede han 1799 den 24aarige *Anna Nannestad*, som han lærte at kende ved en

VESTERBORG

Gudstjeneste paa Fyen, hvor han prædikede, og hun var en ualmindelig opmærksom og bevæget Tilhører. Med hende levede han i det kærligste Ægteskab i 32 Aar. Hun fødte sin Mand 7 Sønner og 3 Døtre, saa hele Flokken blev 19 Børn. Sex Sønner blev Præster, og en af dem var min Fader *Frederik (Fritz) Engelhart Bojsen*. Om hans Ungdomstid fortæller min Broder P. Bojsen udførligt i sin førnævnte Bog. Hans Studenteraar falder fra 1825—30, og han har selv i sin bekendte Læsebog fortalt om sine Oplevelser som Student. Meget morsom er hans Beretning

om Deltagelsen i Selskabslivet i Hovedstadens finere Kredse og den Forlegenhed, han led af. Han boede en Tid hos Stiftsprovst Clausen, der var Præst ved Frue Kirke. Han og Broderen *Lars*, der kom hjem fra en Udenlandsrejse 1828 og forberedte sig til at tage Magistergraden, gik i

BISKOP P. O. BOJSEN OG HUSTRU

Kirke hos J. P. Mynster og var fulde af Lovtaler over dennes Prædikener. Men Fader begyndte nu alvorligt at tænke paa den Tid, han skulde være Præst, og det ængstede ham da meget, at han led af et Halsonde, der ofte, naar han talte, aldeles kunde berøve ham Mælet eller fremkalde en mislydende Stammen. I Sommeren 1829, da han var hjemme i Ferien, skulde han for første Gang prøve at prædike. Herom fortæller han selv saaledes:

»Jeg var allerede temmelig tidlig bleven bestemt til at være Præst, og da jeg nok kunde lære, hvad dertil

syntes der ikke at være noget til Hinder derfor. Imidlertid led jeg allerede i min Ungdom af et Tilfælde, som jeg egentlig ikke kan beskrive, ej heller forklare dets Oprindelse. Det var en Art Stammen, som vel ikke laa i nogen organisk Fejl, men det var dog noget, jeg i lang Tid troede var ganske ejendommeligt for mig; senere har jeg erfaret, at der er flere, der lide af det samme, uden at nogen mærker det, thi det kan skjules og bliver det ogsaa som oftest. Naar der var nogen, jeg undsaa mig for, var det, som kunde jeg ikke faa et Ord frem, som om Stemmen svigtede mig aldeles, og da dette jo vilde indtræde ofte, hvis jeg blev Præst, maatte det gøre denne Stilling umulig for mig, og dette Tilfælde syntes altsaa ganske at ville tilintetgøre den Bestemmelse, der var taget for mig. Mine Forældre sørgede meget derover, men da jeg var bleven Student og havde studeret Theologi, ønskede min Fader, at jeg skulde prøve at skrive en Prædiken og holde den alene for ham; saa haabede han, det nok vilde lykkes. Det gjorde jeg, og en Dag gik jeg over i Kirken, ledsaget af min Fader og Moder. Jeg besteg Prædikestolen og forsøgte at holde denne Prædiken, som jeg baade havde skrevet og lært udenad, men det gik daarligt for mig; jeg blev saa ofte standset i min Tale, saa det syntes klart, at jeg var ikke skikket til at blive Præst. Mine Forældre trøstede mig, saa godt de kunde, men jeg saa paa dem, at de mistvivlede lige saa fuldt som jeg selv om, at det nogensinde vilde lykkes for mig at naa, hvad der dog nu var mit Livsmaal. De gik bedrøvede ud af Kirken, og jeg blev alene tilbage. Da gik jeg op til Alteret og gav mig til at bede Gud, om han her vilde hjælpe mig, og denne min Bøn gik ud paa, at saa tit jeg vilde tale om ham og hans Ord, jeg da maatte kunne sige, hvad jeg vilde. Det var ikke nogen Aabenbaring, jeg oplevede, men uden at jeg kan forklare, hvorledes det gik til, fik jeg dog det tydelige Svar fra Gud, at min Bøn var hørt,

og at han endda vilde føje noget til, nemlig give mig at kunne tale, naar der ellers var noget godt, der laa mig paa Sinde. Saadan rigtig for Alvor var det nok første Gang, jeg havde bedt til Gud, og første Gang, det er jeg vis paa, jeg havde erfaret, at den Helligaand »træder frem for os med uudsigelige Sukke«. Denne Begivenhed ligger langt tilbage i mit Liv, omtrent 50 Aar, men den staar saa klart for mig, som var det sket igaar. Jeg gik trøstig ud af Kirken, og den Trøst er aldrig forsvunden, om end den har været baade stærkere og svagere, men lykkeligst var jeg, jo fastere jeg holdt mig til, hvad jeg den Gang oplevede. Gud havde givet mig sit Ord, nu gjaldt det, om han vilde holde det, og han har holdt det, hvor tit jeg end har erfaret og følt, hvor uværdig jeg var dertil.

Dette er Kildevældet, hvorfra alt, hvad jeg har talt til Opbyggelse for Mennesker, har haft sit Udspring, ligesom jeg ogsaa tror, at min Bedstemoders Forbøn for min Fader og hans Slægt blev Kildevældet til den Velsignelse, som blev givet denne. Jeg ved, at jeg staar tilbage for de fleste Præster, som jeg har lært at kende, baade i Kundskab i Skriften og til Salmer og i Henseende til anden god og frugtbar Læsning, der netop er tjenlig for en Præst. Alligevel har mit Ord fundet Indgang paa underlig Maade, og det kom af, at Gud aldrig glemte, hvad han havde tilsagt mig i min Ungdom. Han vidste godt, hvilke Hindringer jeg havde at kæmpe med, men vidste ogsaa saaledes at overvinde disse, at netop Nøden og Trangen blev Midler i hans Haand til at lægge særegen Velsignelse i mine Ord. Jeg kan sige, at jeg har oplevet megen Angst, naar jeg besteg Prædikestolen og stod der for at tale til de mange Mennesker, men det kan jeg alligevel sige, at de lykkeligste Timer i mit Liv har jeg tilbragt paa dette Sted. Gud forundte mig gennem de mange Aar Sundhed og en stor Kraft til at holde ud med at tale om ham, og det paa Steder,

hvor det ellers var trangt nok at tale, men jeg har aldrig vidst, hvad det var at blive træt af at tale, og tit har jeg spurgt dem, som klagede over Træthed, hvad det egentlig var, de mente dermed, thi jeg kendte det ikke; jeg har derfor troet, at Gud ogsaa i den Henseende har føjet mere til min Bøn, end jeg forstod at bede om. Ja, »Du kan gøre, hvad Du vil, jeg er, hvad Du gør mig til.«

Her kunde maaske føjes til, at min Fader paa sine gamle Dage, da han fik Apopleksi og blev kørt omkring i Rullestol, endnu en Gang vilde besøge sine Børn. Sidst kom han til os i Marvede ved Næstved, hvor min Mand var Præst. Om Søndagen blev han kørt over i Kirken og sat op i Koret. Da *Møller* havde prædiket, tog Fader Ordet dernede fra og sagde: »Ja nu kan jeg ikke mere prædike her paa Jorden, men Gud tager aldrig sine Gaver tilbage, og jeg ved, at han har givet mig den Gave at kunne prædike, og derfor tror jeg, at naar jeg kommer i de Dødes Rige, saa faar jeg Gaven igen og skal tale for Aanderne, der er i Forvaring. Men I har en god Præst her, ham skal I høre og sætte Pris paa.« Det var i August Maaned 1882, og han døde den 17. September.

Min Moder var norsk, hun stammede fra en Odelsbonde, som hed *Heramb* og ejede en Gaard af samme Navn i Gudbrandsdalen. Den ældste af Sønnerne fik Gaarden, og de to yngste *Fritz* og *Lars Heramb* rejste til Danmark, fremstillede sig hos Kong Frederik den 6te og bad, om de maatte blive uddannede til Officerer i den dansk-norske Hær. De tiltalte Kongen ved deres raske og ligefremme

Væsen, og efter Uddannelsen gjorde han dem til Officerer i sit eget Livregiment. Den yngste af dem blev i Tjenesten efter Adskillelsen fra Norge og døde som Oberst i København. Den ældre Broder, Kaptajn *Lars Heramb*, længtes tilbage til Norge, og efter at han havde tjent i 20 Aar i Livregimentet og deltaget i Krigen 1807, imødekom Kongen hans Ønske og udnævnte ham 1811 med Majors Rang til Bestyrer af Sølvværket i Kongsberg. Forinden Afrejsen giftede han sig med *Ursula Grønlund*, Datter af Underfoged Grønlund i Kjøbenhavn (Broder til Thorvaldsens Moder). Det fornævnte Embede i Kongsberg var stort og indbringende, et glimrende Udstyr fik de, og der var saaledes de bedste Udsigter for de Nygifte, men destoværre for dem blev det Skib, som skulde føre deres Udstyr til Norge, opsnappet af engelske Kapere. Vel ankomne til Kongsberg fik de ret Krigens Bryderi at føle. Den norske Befolkning var ved Englændernes Blokering af alle Havne bragt til Betlerstaven. Heramb, som havde et stort Hjærte for andres Nød, brugte ikke alene sine egne Indtægter, men ogsaa Arven fra sine Svigerforældre i Kjøbenhavn for at yde Hjælp til de nødlidende. Og da endelig det skæbnsvangre Aar 1814 kom, og Landstormen skulde rejses for at forsvare Norge mod Svenskerne, ofrede Heramb sin sidste Skærv for at udruste de fattige Sølvværksarbejdere, som han selv gik i Spidsen for til Grændsen, hvor han hæderligt deltog i adskillige af de Smaakampe, som fandt Sted i Juli Maaned 1814. Efter Krigen var Heramb derfor en forarmet Mand. Den svenske

Regering, som altfor godt kendte hans dansksindede Følelser og hans Iver under Krigen, indskrænkede tilmed hans Indtægter saaledes, at det blev ham umuligt at leve deraf. I 1822 besluttede han sig derfor til at rejse til Danmark, men man vilde ikke tilstaa hverken ham eller hans Kone Pension. Hustruen og de 3 Børn rejste da iforvejen, medens Heramb blev i Kongsberg for at ordne Forholdene under Embedsforandringen. Det var hans Agt at komme til Kjøbenhavn i Foraaret 1823, men Gud vilde det anderledes; han blev syg og døde pludselig et Par Maaneder efter, at han havde taget Afsked med sin Familie. Hans Bø blev nu opgjort paa en saadan Maade, at der ikke blev en Hvid tilovers til Familien; denne var saaledes helt overladt til Frederik d. 6tes Godhed og blev heller ikke skuffet. Den gamle Konge sørgede faderligt baade for Enken og Børnene. Den ældste af dem, Datteren *Eline*, blev strax anbragt i Fru Smidts Pigeinstitut, der paa den Tid ansaas for et af de bedste i Kjøbenhavn, i den Hensigt, at hun skulde uddannes til Lærerinde, og undertiden maatte hun op til Kongen og vise sin Karakterbog. Han modtog hende brummende, som han saa tit gjorde, men formildedes strax, naar han mindedes, hvem hun var, og i Bogen saa hendes udmærkede Vidnesbyrd. Intet Under, at hun da gjorde sig særdeles Umage og ved den endelige Examen i 1829 opnaaede den højeste Karakter af alle Eleverne. Da Kongen havde set det, sagde han: »Det kan jeg lide, det er at takke mig paa den bedste Maade, kom Du kun siden til mig, naar der er noget. Du trænger

til.« Ved denne Examen var baade Lars Bojsen og hans Broder Fritz Bojsen tilstede, og da den norske Pige var examineret, rejste Lars sig, gik hen til Broderen, slog ham paa Skulderen og sagde: »Det var en Kone for Dig, Fritz!«

Og saadan blev det, saaledes som det ogsaa fortælles i min Broders Bog om Fader, hvoraf endnu enkelte Afsnit skal anføres. I Fritz Bojsens Dagbog fra hans Studenterdage staar der under 11. April 1829:

»Der var Examen i Fru Smidts Institut, og der var jeg. Jeg saae der Eline Heramb, og jeg ikke blot saae hende, men hørte ogsaa, hvorledes hun svarede; jeg fandt hos hende udmærkede Anlæg og vistnok ogsaa et godt, uskyldigt Hjerte. Jeg blev derfor meget indtaget i hende — og som det synes, er det noget mere alvorligt denne Gang end tidligere. Med hende talte jeg kun meget lidt. En forunderlig Ængstelse holdt mig tilbage; om hun syntes godt om mig eller ikke, derom er jeg aldeles uvis; enkelte Ubetydeligheder synes nok at vidne derom, dog ikke saaledes, at jeg tør bygge derpaa. Nu staar mit Haab til et Bal, som skal være hos Smidts, hvor jeg venter at træffe hende.«

Et halvt Aar senere under 10. September 1829 staar der:

»Hvad jeg dengang drømte om, har nu nærmet sig det virkelige. Hvad Skæbnens Villie er, det veed kun han, der styrer den, men min Beslutning er fattet, og denne Dag skal afgøre mit hele Livs tilkommende Skæbne. Hold din Haand over mig, du gode Gud, vær mig naadig, som du hidindtil har været det, og finder du mig værdig til saadan Lykke, da skænk mig Elines Kærlighed.«

Denne Dags Aften blev de to forlovede — Fader var da 21 Aar og Moder 16. Det var nu en meget lykkelig Tid for dem. Forlovelsen skulde holdes hemmelig, til Fader havde faaet sin Embedsexamen, saa de kunde melde baade Forlovelsen og Examenens Udfald paa samme Tid til Hjemmet i Vesterborg. Til denne Examen læste han nu med stor Iver og opnaaede i Foraaret 1830 at faa bedste Karakter, og glade var de nu begge to over at komme hjem og overraske med de to glædelige Begivenheder.

Moder skriver derom i en Levnedbeskrivelse, som hun overgav mig, da jeg var hos hende under hendes sidste Sygdom:

»Det var i Begyndelsen af Maj Maaned 1830; vi skulde tidlig om Morgenen rejse med vort eneste danske Dampskib »Caledonia«. Det var svært at komme hjemme fra. Hjertet var saa stort og angst derved . . . . Henimod Aften naaede Skibet Ravnsby Banke, hvortil vi stiledede; vi kom i en Baad og sejlede et Stykke, men saa stod den fast paa de flade Grunde; der kom saa en Vogn med en ussel Hest for, og vi maatte sætte os højt op paa Agebrætterne, da Vandet gik over Bundfjælen. Da vi havde kjørt et Stykke, standsede Vognen — den skulde formodentlig ud at hente flere — og en Mand med store Vandstøvler og gule Nedslag i en Slags Jægerdragt tog mig paa Armen og bar mig i Land, medens Bojsen leende voltigerede bag efter fra Sten til Sten. Endelig naaede vi Land, og den Mand, som havde baaret mig, satte mig paa en Sten, men til min Forundring, tog han mig om Halsen og kyssede mig, og det samme gjorde de andre Mænd paa Strandbredden; forundret saae jeg paa Bojsen, men han morede sig kun derover, saa jeg maatte tro, at det saaledes var Landets

Skik. Først bag efter fik jeg at vide, at det var Bojsens Brødre; den, der havde baaret mig, var den ældste Broder *Anton*, og han bar mig paany op til Gæstgivergaarden, da Vejen var som et Morads, og her skænkedes Viin at hilse mig velkommen med. Saa kom vi paa Vognen — en stor Kassevogn med flere Sæder — og kjørte ad Vesterborg til mellem de tætte Pilehække, græsselig Vej — Hul op og Hul ned! Smaadrengene *Peter* og *Harald* vare Forridere, de red begge paa én Hest. Der var Lys i Præstegaarden, da vi kom dertil, jeg mærkede for Hjertebanken ikke meget til Omgivelserne, før vi holdt for Døren. Først kom *Marie Bojsen* saa kærlig ud til Vognen og bød os velkommen, de Gamle var gaaede til Sengs — vi kom ind — men saa varede det ikke mange Minutter, førend den gamle elskelige Bisp kom ind, tog mig i Favn og udbrød: »Du skal være min egen kjære Datter.« Snart kom Themaskinen paa Bordet, jeg sad hos Fader i Sofaen, han med sin Pibe — men af og til trykkede han mig ind til sig og sagde: »Vi skal nok faae det godt sammen vi to.« Saa fik han Bojsens Examenspapirer at see, fortalte dernæst om, hvor snildt han havde faaet listet sig til at faae Forlovelsen at vide for længe siden; hvor var det hyggeligt, hvor var han elskelig den gamle Mand; alle mine Bekymringer svandt, og jeg fik en Forstaaelse af, hvordan det kunde være, at han altid vandt Ungdommens Kjærlighed . . . . Blandt alle de minderige Dage i Vesterborg var der dog en, der særlig fik Betydning for mig. Det blev som et Vendepunkt i mit aandelige Liv, det var den kære velsignede *Lars*, som holdt en Prædiken for os, og hele Familien gik til Alters; det var en mageløs Prædiken, en Velgerning mod mig, ja en Naadegave fra Vor Herre. Han talte om det dybe Suk i Hjertet, Længselen efter Befrielsen fra Synd og Død og vor gruelige Nød, hvis Vor Herre ikke havde sendt os en Frelser, en Forsoner, en Mægler mellem sig og os arme Menne-

sker. Han kaldte saa venligt paa hver især, at vi dog skulde komme til Jesus, den levende Guds Søn, med vor Byrde og lade ham bære den for os, vi kunde jo dog ikke selv, det maatte vi have følt for at faae Glæde af Delagtiggørelsen i Herrens Legeme og Blod til Bestyrkelse i Troen paa vore Synders Forladelse. Saadan var det omtrent eller saadan annammede jeg det, og jeg har aldrig i mit Liv været gladere end den Dag. Det var, som havde Vor Herre talt til mig alene og sendt mig alt, hvad jeg trængte til for hele Livet. Ak, at ikke slig Glæde kan bevares, men maa vige for saa meget andet.

Efter at den gamle Biskop i Slutningen af 1830 var kommen hjem fra en Jyllandsrejse, begyndte den Sygdom, som skulde blive Aarsag til hans Død i Foraaret 1831. Hans sidste Dage skildres af Moder saaledes:

»Det var anden Gang, jeg skulde besøge det kjære Vesterborg i Foraaret 1831. Bojsen tog imod mig ved Gaabense, men da vi kom til Sakskjøbing, kom der Brev til os, at vi ikke maatte blive der et Par Dage, som det var bestemt, men strax tage til Vesterborg, da Biskoppen var bleven alvorlig syg; det var et Tordenbudskab for os, og vi ilede til Vesterborg, hvor jeg dog elskede ham, den kjære gamle Fader. Da jeg kom ind til ham, sad han i sin Lænestol, men dog — hvilken Forandring! Hans Hoved hang næsten ned paa hans Bryst, og det var med stor Anstrengelse, at jeg kunde bare mig for at græde. Jeg kyssede hans Haand, og han sagde sagte: »Det havde vi ikke tænkt, da vi sidst saaes, nu er det med mig kun —« og dermed vendte han sin Haand om. Min Svigermoder, som saae denne Haandbevægelse, brast i Graad og styrtede ud af Stuen, det var først nu faldet hende ind, at der kunde være Fare for Døden. Ved Siden af Sovekamret, hvor vor elskede

Fader laae, var Ammestuen, hvortil Døren stod aaben. Her var jeg som naglet i disse Sorgens Dage, og jeg var saa lykkelig, naar han forlangte noget, som jeg kunde bringe ham. Han blev for tredie Gang aareladt; medens Doktoren var inde i Stuen og alle vilde høre hans Dom, sad Fritz alene ved Sengen; saa vinkede Fader ad mig, jeg knælede ned ved hans Seng og kyssede hans Haand; han hævede da begge sine Hænder, en over Fritz og en over mig, og hviskede noget, som jeg følte var en Velsignelse, og den har for mig altid staaet som min Indvielse til hans Søns Hustru. Den næste Nat ventede vi alle en Forandring; der indtraf en paafaldende Bedring, og den 7. Maj — Moders Fødselsdag — erklærede Lægen, at al Fare var overstaaet, hvor blev der dog Glæde. Den 10. Maj var han oppe om Formiddagen og skrev et Par Embedsbreve; han begyndte endogsaa med Spøg: »Naa du Kjøbenhavnner,« sagde han til mig, »siig mig nu noget rigtig kjønt!« Jeg sagde: »Du er saa pæn og fiin som en Kammerjunker.« Da lo han og sagde: »Ja, ja, du veed nok, hvad jeg gerne vil høre.« Om Eftermiddagen befandt han sig ilde; vi troede dog ikke det var alvorligt; da han var kommen i Seng, klagede han over Kulde. Jeg skulde hente Rasmus Tjener; det varede lidt, inden jeg fandt ham; da vi kom ind i Ammestuen — hvilken gruelig Lyd hørte vi da fra Faders Seng — det var hans sidste Dødsrallen. Et Udraab af min kjære Fritz: »Min Fader, min Fader!« det lød saa smerteligt. Rasmus søgte at rejse ham i Sengen, men Lemmerne var allerede stive, endnu nogle Suk — svagere og svagere — saa blev alt stille, og der hørtes kun Børnenes Hulken.

Seminaristerne bad om, at de maatte bære deres gamle Lærer. Folk strømmede til fra alle Egne af Stiftet, alle Rum i Præstegaarden maatte tages i Brug, og endda forslog det kun lidt; imellem Skarer af Bønder saae man Grever og Baroner,

en Mængde Skolelærere og mindst 50 Præster. Efterhaanden fyldtes baade Kroen og Gaarden af Mennesker. Vi havde talt om, hvor haardt det vilde være for Moder, naar Klokkerne begyndte at ringe, men saa gik det saa mærkeligt, at kort før saae hun ud af Vinduet og saae den Mængde Mennesker, der bølgede, hun siger da til Tante Sara: »Jeg frygter for vi har ikke Mad nok, dog Vor Herre lægger nok sin Velsignelse deri,« hvorpaa Tante Sara svarer ganske alvorligt: »Ja han gør nok, hvad han kan, men her er alligevel alt for mange Folk,« hvorover Moder kom til at lee, og vi andre med, og i det samme begyndte Klokkerne at lyde, saadan »mildner Gud Luften for de klippede Lam«.

I Kirken den 16. Maj 1831 blev der holdt Taler af Provsterne *Rasmus Møller* (senere Bojsens Efterfølger som Biskop, Lars blev hans Efterfølger som Præst i Vesterborg) og *D. Smidt* (senere Provst i Stege) og flere Sange forfattede i Anledning af Dagen blev sungne. Smidt sluttede saaledes: »Lad Konge og Fædreland aldrig savne saadanne tro Mænd og utrættelige Arbejdere! Fred over Graven! Den første i Danmark — paa en Landsby Kirkegaard — hvor en Biskop har nedlagt sin Hyrdestav. Ære og Fred over hans Støv.«

BARNDOMSTID OG UNGDOMSLIV

J A, nu har jeg i det foregaaende fortalt om min Slægt i Sønderjylland paa Faders Side og om min Moder, der var fra Norge, og nu skulde jeg jo gjerne fortælle lidt om mine egne Oplevelser, som mine mange Skolebørn og mine egne Børn saa tit har bedt mig om, for at de ikke skulde gaa i Glemmebogen. Jeg er nu 87 Aar, men det er Gud, der »giver Kræfter den lange Dag til Kæmpedaad og til Fugleslag« og det er min stadige Bøn og Ønske »sidst ved hans Hjærte at slumre ind til Dagens Skin«. Kæmpedaad kan her ikke være Tale om, men nok om nogle smaa Fugleslag, og dem er det saa, jeg vil fortælle om.

Efter at Fader havde søgt forskellige smaa Embeder, fik han endelig Kateketembedet i Storehedinge, og der er jeg født den 17. Marts 1837. Men jeg var Pige Nr. 2 (min Søster *Nanna* var Nr. 1) og saadanne er aldrig velkomne, og dengang mindre end nu. Jeg skulde jo have været en Dreng, og saa var jeg endda en lille ussel Pige, der fik engelsk Syge, vel sagtens fordi Moder blev syg efter min Fødsel og ikke kunde amme mig, saa jeg kom ikke til

at gaa, før jeg var 3 Aar. Et Aar efter mig kom Drengen *Lars Peter*. Der var stor Fryd over ham, men jeg usselige lille Kryb maatte jo ud af min Vugge og første Plads paa Moders Skød. Men denne Tilsidesættelse for ham har han betalt mig mange Gange, saa jeg maa rigtignok sige: »Nu tak for alt ifra vi var smaa og legte sammen i Skog og Lage«; thi altid tænkte han paa mig »op i de graaende Dage«.

Da jeg var et halvt Aar, blev Fader forflyttet til Skørpinge ved Slagelse. Kateketembedet i Storehedinge var saa lille, saa det var ikke til at leve af, nu da Familien blev større, tillige længtes Fader efter at komme til et

F. E. BOJSEN

Sted, hvor der var noget mere kristeligt Liv. Det var der i Vestsjælland, som Biskop Mynster spottende kaldte »det hellige Land«. Det var jo paa den Tid saaledes, som Grundtvig antydede i sin Dimisprædiken: »Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans Hus?« Men var Guds Ord forsvundet af Kirken, saa opvakte han Lægfolk, som rejste omkring og prædikede, naar der var nogen, der vilde give dem Husly. Det vilde Greven paa Holsteinborg, saa under hans Vinger lukkede Folk deres Huse op for dem. Det var ellers ulovligt den Gang at tale Kristendom uden for

Kirken, naar ikke Præsterne gav Lov dertil. Det gik derfor heller ikke i Længden, saa de stakkels Lægprædikanter blev baade mulkterede og arresterede, men de prædikede alligevel. Dette gav Liv og Røre, og der vilde Fader gjerne tage fat. Godsejerne havde den Gang Kaldsret til Embederne paa deres Gods. Her var det altsaa Grev *F. A. Holstein*, der kaldte Fader til Skørpinge, og her begyndte saa »min Barndoms lykkelige Dage i den bedste Faders Hjem«.

Det var en meget gammel Præstegaard med Storstue helt igennem Huset, 2 Gæsteværelser i Gavlen og en Gang midt igennem fra Gaarden til Haven. I den Gang var der en Lem ned til en mørk Kælder; der var kun en aaben Revne op til Gaarden, og den var fuld af Firben og Skruptudser. Det var Straffen at komme derved, naar vi ikke var artige, men vi kom sjældent længere end til Trappen, saa gav vi Køb. Det var ellers sjældent, at der blev brugt legemlige Straffe, særlig ikke da vi blev større; et Blik eller Ord af Fader var nok.

I denne gamle Præstegaard levede jeg min Barndoms glade Dage, og Minderne lyser som Stjærner hele Livet igennem. Vi blev opfødte i stor Tarvelighed, ja næsten i Fattigdom til Hverdag. Der hørte en temmelig stor Avling til Embedet, der skulde gøres Gæld for at skaffe Besætning, Avlsredskaber o. s. v. Fader havde andet at gøre end at se efter Avlingen, og hvad der kunde sælges kostede saa lidt den Gang. Det gjaldt da om intet at købe, men at faa baade Klæder og Føden af Gaarden. Kaffe

og The var der ikke Tale om. Øllebrød uden Sukker i et stort rødt Fad stod paa Bordet, hvoraf vi alle spiste, det vil sige Børnene, og vi blev snart mange. Jeg husker, at vi havde faaet en Flaske Sirup, hvoraf vi dog kun maatte tage 2 Skefulde til hele Fadet, og det gik paa Omgang, hvem der maatte hælde dem ned i Fadet, for han eller hun havde jo den Fordel at slikke den Draabe med Fingrene, som hængte ved Flaskehalsen efter den sidste Skefuld. Folkene fik Finker eller Sild oven paa, og det hørte til en af Peters Kærlighedsgærninger mod mig at staa op om Morgenen og se efter, om Folkene ikke levnede lidt Finker, og var der nogle, saa fik han mig kaldt op, og vi to sad saa paa en Kasse bag Døren i Gangen til Køkkenet og havde et Festmaaltid med hinanden, som aldrig glemmes.

En anden Gang tog han sig af mig paa en anden Maade. Jeg kunde i Skolen ikke huske Floden Seine i Frankrig. Lærerinden troede, at jeg var trodsig og ikke vilde sige det. Jeg skulde derfor »sidde over« og maatte ikke komme ud at plukke Nødder med de andre. Allesammen løb de, og jeg sad ene og grædende ved Vinduet og saa dem fare afsted i Haven. Men Peter kunde ikke glæde sig, naar jeg sad der og græd, han vidste godt, at det ikke var Trods, men at jeg ikke kunde. Han kom da forsigtig hen til Vinduet, og da Lærerinden ikke var der, hviskede han det forløsende Ord »Seinen« til mig, og da Lærerinden kom, jublede jeg det ud til hende: »Seinen, Seinen«, og lod hende blive i Troen, at jeg var trodsig, jeg vilde ikke

angive Peter. Det var ellers en Lærerinde, som vi holdt meget af, men hvem kan ikke blive utaalmodig og tage fejl. Hun hed *Karoline Borup*, hendes Fader havde været Løber og havde en Dag løbet foran Frederik den 6tes Vogn saa stærkt, at han faldt død om. Hun var meget dygtig og lidt stræng, men vi elskede hende alligevel, fordi hun holdt af os, det mærkede vi tit. For Ex.: Vi skulde have Grød om Aftenen ligesom Folkene; Fader, Moder og Lærerinden fik Smørrebrød med Kød og Ost, vi smagte aldrig en saadan Lækkerbidsken, vi fik altid store tykke Fedtemellemmader at rende med. Vi fandt da paa sommetider at skrive et lille Brev til hende og lægge det under hendes Tallerken, hvorpaa der stod: »Kære lille Jomfru Borup, saa sød som det bare Sukker, vil du ikke give mig et lille Stykke Smørrebrød med Kød paa?« Det kunde hun ikke modstaa, saa hun gav os gærne, hvad vi bad om, og det smagte som den fineste Kransekage nu.

Levede vi tarvelig med Føden, saa var det ligesaa med Klæderne. Det var jo altid hjemmelavet baade Uld- og Bomuldstøj, og en Købekjole fik min Søster og jeg først, da min Fader kom i Rigsdagen og købte en til os derinde. Jeg glemmer den aldrig, det var uldent stortærnet, rødt og sort, og da var vi dog 12 og 11 Aar, men hvor vi dog var henrykte over disse Kjoler!

Men levede vi et tarveligt Liv i det udvortes, saa levede vi et rigt Liv i aandelig Henseende. Det var jo for at komme dette nærmere, at Fader var kommen til Skør-

pinge, og noget af det første, han gjorde, var at give Lægprædikanterne Lov til at komme i hans Sogne, saa meget de vilde, ja i selve Præstegaarden indbød han dem til at komme. Det var noget nyt at komme til gudelige Forsamlinger i Præstegaarden, og derfor kom man ogsaa fra nær og fjern, først til Kirke til sidste Tjeneste og derefter til Forsamling. Jeg kan huske, hvordan hele den store Stue, begge Gæsteværelserne og Gangen var opfyldt af Mennesker, saa de stod endog i Sengene deroppe til Moders store Sorg. Fader var just ikke enig med Lægprædikanterne i deres »rør ikke, smag ikke«, men han vilde ikke forarge disse, som havde lidt saa meget for deres Tro, og Følgen blev saa, at vi i Præstegaarden ikke maatte danse, bestille noget om Søndagen eller synge andet end gudelige Sange og Salmer. I min Moders efterladte utrykte Levnedsbetegnelse har hun til Overskrift over Skørpingetiden skrevet: »Jesum, Jesum, Jesum sigter al mit Hjertes Længsel til«, og det er betegnende for det, vi stræbte efter. Fader læste selv med os et Par Timer hver Dag og fortalte os da Bibelhistorie og Verdenshistorie, hvori den røde Traad var Guds Styrelse med Folkeslagene. Der var et Øje, et stort Øje over Prædikestolen i Kirken, og dette Øje, syntes jeg, var Billedet paa Gud, der altid fulgte os og saa alt, hvad vi gjorde. Jeg kan huske, at jeg engang gik igennem Køkkenet, hvor der paa Bordet stod nogle afmaalte Svedsker, som skulde i den søde Suppe en Søndag. Der var ingen i Køkkenet, og jeg tog en Svedske, vi fik jo sjældent noget Slikkeri.

Fristelsen blev mig for stærk, og den smagte mig udmærket, endogsaa Stenen. maatte knækkes for at faa Kærnen, men efter den søde Kløe kom den sure Svie. Det store Øje over Prædikestolen havde set det, og nu kom Fortvivlelsen! Adam og Eva havde taget et Æble i Paradishaven, og derfor var de blevne jaget ud af Haven. Jeg havde taget en Svedske, det var jo ligesaa galt, og nu kom der nok en Ulykke over mig. Jeg gik ud og græd bitterlig ligesom Apostelen Peter og bad »den gode Herre«, (saadan kaldte vi Gud) om ikke at være vred paa mig. Jeg kan huske, at jeg var tyet ind og havde kastet mig paa Sengen, en stor, bred Seng, hvor vi laa 3 i, og der er Barnet nok sovet ind med Taarer paa Kind, og da det vaagnede, »stod Englene over«.

Jeg nævnede før, at Fader blev valgt ind i den grundlovgivende Rigsdag 1848. Han var bleven bekendt som Folketaler. Grundtvig misbilligede nemlig, at Fader rettede sig efter Lægprædikanterne, saa det jordiske Fædreland blev helt glemt for det himmelske. Peter Larsen Skræppenborg blev saa sendt ind til Grundtvig for at forklare det for ham, men de blev i saa høj Grad Uvenner, at Grundtvig endogsaa i Hidsighed satte Peter Larsen uden for Døren, men Peter Larsen satte sin store jernbeslagne Støvle imellem, saa Grundtvig kunde ikke faa Døren lukket i. Det var heldigt, for nu kom de til at le begge to. Peter Larsen kom ind igen, og nu blev det godt imellem dem, dog enige blev de ikke, men Grundtvig bad Peter Larsen om at hilse Bojsen og bede ham komme ind til sig. Fader

kom; de to blev enige, og Grundtvig opfordrede ham til at holde folkelige Foredrag ikke alene i Sognene, men paa hele Egnen; han skulde føre Lægfolkene videre og ikke følge i deres Fodspor, naar de havde Uret. Fader fulgte Opfordringen, og nu begyndte han først i Skolen hjemme, han talte om 2. April, men alle Forsamlingsfolkene blev borte. De andre kom des flere, saa hele Skolen var fuld. Det var første Gang, at der paa Sjælland paa Landet blev holdt et saadant Foredrag, som nu er almindeligt overalt. Derefter drog han videre ud til Næstved, Skelskør, Korsør o. s. v.

Fader var altsaa kendt som Folketaler, og da der nu skulde vælges Rigsdagsmænd første Gang, blev han valgt og var altsaa med at vedtage Danmarks Riges Grundlov af 5. Juni. 1. Oktober skulde Rigsdagen samles. Fader skulde rejse til København, men det saa noget mørkt ud derhjemme. Moder var syg og ventede sit gende Barn. Embedet skulde passes, Nabopræsterne havde lovet at hjælpe, og saa var der jo Avlingen, som vi selv drev. Moder var meget forknyt, troede, at hun skulde dø, og Fader maatte bort. Aftenen før tog han alle os større Børn ind til sig, og under Bøn og Taarer lagde han Moders Liv i vore Hænder. Vi skulde bede for hende, Gud vilde allerhelst høre Børnenes Bøn og særlig, naar de bad for deres Moder. Saa rejste han. »Fædrelandet skylder man alt, hvad man kan udrette«, og vi stod tilbage med dette store Ansvar. Jeg skulde ligge inde hos Moder, og jeg forstaar nu fra den Tid, hvad der staar i Skriften: »Beder

uden Afladelse«, thi den Bøn var altid i mit Hjærte og Tanke: »Gode Herre, lad Moder ikke dø«, og saa skete det mærkelige en Dag, da jeg sad inde i mit sædvanlige Gemmested Klædeskabet i Køkkengangen og bad min stadige Bøn, at jeg hørte en høj Røst, som sagde: »Børn, eders Moder skal ikke dø«. Jeg blev straalende glad, løb til de andre og fortalte dem det. De blev ogsaa glade og troede det. Derfra ned til Moder, som laa syg i Sengen, dog hun rystede paa Hovedet, kunde ikke tro det. Men det gik i Opfyldelse naturligvis. Da Tiden kom i November Maaned, fik Moder en dejlig lille Pige, og alt gik saa udmærket, Moder blev rask med det samme. Fader havde lovet den en Mark, som først kunde melde ham en glædelig Tidende, det gjorde vi allesammen, fik hver sin Mark, og den var velkommen, men den største Glæde var dog, at Moder var rask, og at Gud hørte vor Bøn. Denne Begivenhed foregik i 1848, dog staar det saa tydeligt for mig, som var det sket igaar, men den har ogsaa været min stadige Trøst, Bestyrkelse og Glæde siden den Tid, thi aldrig har jeg tvivlet om, at det var Gud, der svarede mig og holdt sit Ord. Den lille Pige blev kaldt *Ida* efter Moders Søster og siden gift med fhv. Statsraad i Norge *Wollert Konow*.

Men nu tilbage til Barndomstiden. Jeg skrev før, at vi maatte ikke danse og synge Viser for ikke at forarge Lægfolkene. Vi Børn kunde ikke forstaa, at der var noget galt ved det, og vi dansede og sang derfor alligevel, naar ingen saa og hørte det. Vi havde lært en lille Barnesang

af vor Farbror *Peter*, Grundtvigs Kapellan, og den sang vi en Dag, da vi sad og ventede paa Læreren, der skulde regne med os. Han var kommen ind, uden at vi hørte det, og vi fik ordentlig Skænd, at vi sad og sang saadan en ugudelig Vise, det var: »Tog Bremsen Støvler og Sporer paa«, det maatte vi ikke for vor Fader o. s. v., og han slog saadan i Vinduesposten, at Vinduet klirrede. En anden Gang fandt han »Jeppe paa Bjærgen« paa Bordet, den puttede han i Kakkelovnen, og vi fik en Straffeprædiken igen. En Gang dansede vi nede i Barnekammeret, men da Fader kom derned, for vi hver i sin Krog, men han lo over hele Ansigtet, tog hver af os og dansede med, og da hans Morgensko slubrede, tog han et Stykke Seglgarn op af Lommen og bandt om Skoene. Saa gik det igen, til han havde givet os alle en Omgang, og vi var henrykte. Maaske var det, *efter* at han havde talt med Grundtvig, det ved jeg ikke, men jeg husker dette saa tydeligt, da det var første Gang, vi saa Fader danse. Senere maatte vi danse saa meget vi vilde, han baade spillede for os og dansede selv med, men nu gik det ogsaa saadan, at Forsamlingsfolkene og Lægprædikanterne foragede sig og kom ikke mere i Præstegaarden.

Der var dog en af Lægprædikanterne, som blev ved at komme, det var den før omtalte *Peter Larsen Skråppenborg*. Han var en mærkelig Mand, han havde i sin Ungdom giftet sig med en Pige, der var 20 Aar ældre end han, men hun havde en Gaard; det fristede ham. Dette førte ham jo tit i Fristelse, men maaske ogsaa til Gud, jeg har

aldrig hørt nogen tale med saadan en Varme og Ivrighed om Synd og Naade som han. Taarerne trillede og Sveden brast frem paa hans Pande, saa en af hans Venner stod gærne og tørrede ham i Ansigtet med sit Lommetørklæde, han tænkte ikke selv derpaa. Naar han kom til os, kunde han være saa fortvivlet og angerfuld, saa de sorte Øjenbryn næsten helt dækkede hans Øjne. Han kunde bede os Børn om at synge for ham, og det gjorde vi mange Gange. Der var en Salme af Brorson, som han holdt aller mest af; naar det var allersværest for ham, bad han gærne om den, og det var denne, som vi naturligvis kunde udenad, og jeg kan den endnu: »Her er nyt fra Dødens Porte, Livet døde, syntes borte, men dog vandt alligevel. Zion synger ham i Møde, da vor Samsom faldt og døde, slog han Døden selv ihjel, slog han Døden selv ihjel. Trods Slangen hans Hoved fik, hvad ham var loved, her har vi nu Manden opstanden, opstanden. Triumf, Triumf, Victoria, Halleluja, Triumf, Victoria, Triumf, Triumf, Victoria«. Ved de sidste Triumfer kunde han saa give sig selv til at synge med, Brynene rejste sig, Øjnene skinnede, og han var nu lige saa glad, som han før var bedrøvet. Han kunde da i sin Glæde dele Markskillinger ud til os Børn, som havde sunget ham glad, »ligesom David for Saul« sagde han.

Det var en trykkende Tid for Fader, da hans gamle Venner forlod ham, (dog ikke i Kirken, dér blev de ved at komme), men Hjælpen kom med Aaret 1848. Frederik d. 7des Kongeord lød fra Altanen paa Kristiansborg, da

han stod der og slog ud med Haanden over den store Folkemængde og sagde: »Vil I have den samme Tillid til mig, som jeg har til jer, saa vil jeg føre eder til Frihed og til Ære«. Frihed, at han vilde dele sin Magt med sit Folk, Ære, at han vilde føre dem i Kamp for Sønderjylland. Nu var Folkeaaanden vaagnet i Danmark, og den Tid kom, hvorom Ploug sang: »Var der en Tid, da Danmarks Vel laa alle ret paa Hjærte, da sidst man tænkte paa sig selv, først paa dets Nød og Smerte, da en og hver sin Pligt forstod og gav med Vilje ren og god sit Guld, sin Kraft, sit Liv og Blod, det var i otte og fyrr«. Mageløst at have oplevet det, aldrig glemmer man det, og det styrker en i den Tro, at »hvad Danmark var, kan det atter blive, endnu er Fædrenes Aand i Live«. Ja man gav sit Guld, sin Kraft, sit Liv og Blod. Jeg husker saa tydeligt, at Moder gav alt sit Guldstads, endogsaa Ørenringene, der var af Guld, man brugte jo saadanne den Gang, og der samledes ind i Præstegaarden fra hele Omegnen til Soldaterne: Uldtøj, Skjorter, Fødevarer, Penge, Bøger o. s. v. En fattig Kone, som var paa Fattigvæsenet, kom med en Skjorte, der var lappet og stoppet, men ren og pæn, hun havde ikke andet at kunne give, men hendes Mand kunde da bruge den, og saa kunde en Soldat vel ogsaa. Alle disse Sager blev sendt over til Hæren, og da Olaf Rye saa den lappede Skjorte, bad han om at faa den: »det var Enkens fattige Skærv, der var nok Velsignelse ved den«. Hvad der var indsamlet, som de ikke i Øjeblikket havde Brug for, blev der taget Numre paa og

loddet bort, og vi Børn løb omkring med Lodderne, det var firkantede Papirstykker med et rødt Segl i Midten. Skolelæreren, som havde været saa vred, fordi vi sang, havde lavet dem, og selv lærte han nu Børnene at synge: »Den Gang jeg drog afsted« i Skolen. Vi blev borte om Natten, saa langt var vi omkring, og kom hjem med Lommerne fulde af Penge. Nogle Steder kaldte de os rigtignok Landstrygere og pudsede Hundene paa os, men det var dog ikke mange Steder, og vi gik saa bare videre. Min Søster og jeg gik og spekulerede paa at gaa frivillig med, men det værste var jo, at vi var Tøse, og os vilde de jo ikke tage med. Vi tænkte derfor paa at tage vor Broder Peters Tøj paa, vi var omtrent lige store, løbe hjemme fra og melde os.

Ja, det var ikke alene Børnene, der vilde frivillig med. Herremændene udrustede Herregaardsskytterne. Paa Gavnø havde de en Huslærer, som var saadan en udmærket Skytte, han vilde endelig med og bad Baronen, om han vilde sende ham. »Ja,« sagde han, »dersom De kan skaffe en anden i Deres Sted til mine Sønner.« Han rejste saa til Kjøbenhavn for om muligt at faa en Stedfortræder, men umuligt, alle vilde med i Krigen, og han maatte rejse hjem med uforrettet Sag. For at trøste ham gav Baronen ham Lov til at tage hele Udstyret med sig, som han skulde have haft, ikke alene Klædningen, men Hesten, den bedste i Stalden, maatte han tage, Sadel og Dækken og Bøssen, og dette fulgte ham hele hans Liv. Ja, underligt at tænke paa, kom han ikke til at kæmpe for Sønderjylland, som

han saa gjerne vilde, ridende paa denne dejlige graa Hest af Frederiksborggracen, saa kom han ridende paa den til Sønderjylland for at bejle til sin Brud, som jeg senere skal fortælle. Alle vi Børn stod i Grøften ved Dalmose Kro og saa paa disse Herregaardsskytter, som exercerede der paa Marken og derefter drog afsted til Korsør, og den unge Huslærer fulgte dem for at tage Afsked med dem. Vi Børn løb bag efter i øsende Regnvejr lige til Korsør, hvor vi var med at raabe Hurra for dem. Gennemblødte til Skindet gik vi ind i Boeslunde Præstegaard, hvor Faders gode Ven, *Emil Clausen*, Søn af Stiftsprovst Clausen, var Præst. Der fik vi tørre Klæder paa, deres eneste Søn var saa lille, at Peter ikke kunde passe hans Klæder, saa han maatte blive liggende i Sengen, til hans Klæder blev tørre. Han vilde ikke have »Tøsetøj« paa.

Fader sad nu i den grundlovgivende Rigsdag og kæmpede for almindelig Stemmeret. Vi fik mange Breve fra Fader i denne Tid, flest fik jo Moder, men der var altid et Brev til os Børn ogsaa, han har altid brugt at tale til os om alt, hvad der laa ham paa Hjærte. Forældre vil saa gerne have deres Børns Fortrolighed, men de maa saa ikke glemme selv at vise dem Fortrolighed. Vi har endnu Breve fra Fader fra den Tid, hvori han spørger os, om vi ikke synes, Husmændene skulde have Stemmeret lige saa vel som Gaardmændene, og vi svarede ham: »Jo, det synes vi rigtignok.« Naar vor Husmand Jeronimus skulde til at hugge Brænde, brugte han Kiler baade af Træ og Staal dertil, og dem gav han Navne efter Politikerne den Gang:

I. A. Hansen, Monrad, Lehmann, og den største, der var af Staal, kaldte han Balthasar Christensen. Naar der var en rigtig stor Knude, saa sagde han gjerne: »Nu skal vi have Balthasaren til det« og det var nok ogsaa ham, der løste Knuden tilsidst i Grundlovs Kampen. Jeronimus var da ogsaa lige saa klog som en Gaardmand ved Siden af, der kom fuld hjem, hver Gang han havde været i Staden, saa vi skrev til Fader, at han skulde da endelig have Stemmeret fremfor Gaardmanden.

Aldrig glemmer vi den 7. Juli 1849, da Clausens Karl i Boeslunde kom farende gennem Byen til Hest og ind i Præstegaarden, raabende: »Stor Sejr, stor Sejr ved Frederits.« Vi Børn havde længe nede ved Gadekæret leget Krig og havde lavet Fæstninger af Leret fra Kæret, store Volde med Vand omkring og saa alle vore Tinsoldater dernede. En Dag kom vor Nabo Gaardmanden, en gammel Mand med Stok, hvide Strømper og Knæbuxer, store Træsko med Halm i og en rød Hue paa Hovedet. »Hvad er det, I bestiller der?« »Aa, det er Voldene om Frederits, og det er Tyskerne, og det er Danskerne, og nu skal du se, hvor Tyskerne falder.« og saa slog vi en Sten efter dem, og de faldt naturligvis ogsaa. »Aa I Utøsker, I plumrer jo bare Vandet for Bæsterne, se I kan lade være med det, ellers skal jeg komme efter jer.« Og saa hævede han sin tykke Stok. Det var Romantik og Realisme, der mødtes.

Nu kom Hans med Efterretningen, Danskernes store Sejr ved Frederits, naa hvor vi jublede, og det første, vi tænkte paa, var at fare omkring i Byen og fortælle det.

Til sidst kan jeg huske, at jeg kom hen til Døren i Enkesædet, hvor min Legekammerat Karen Marie boede hos sin Moder. Det var ved Aftenstide, og Døren var lukket, men det hjalp ikke, jeg blev ved at dundre paa. Saa blev Døren da ogsaa lukket op, og der stod Enken i sin bare Særk. »Hvad er der, er der Ildebrand?« »Aah nej, men de Danske har vundet en stor Sejr ved Frederits.« »Aa ikke andet, det var da ogsaa noget at kalde Folk op af Sengen for.« men hun tilføjede: »Herregud alle de døde og saarede.« Det havde vi egentlig ikke tænkt paa før, men nu tog det næsten hele Glæden. Tænk, om Fætter Peter var falden!

Ved Isted og Øvre Stolk stod jo saa det afgørende Slag næste Aar, til sidst ved Frederiksstad. Efterhaanden som Hæren drog sejrende frem, blev de tysksindede Embedsmænd afsat og danske sat i Stedet. Et af de mest tysksindede Søgne hed Vilstrup, en lille Mil fra Haderslev.

Fader var i Rigsdagen, og en Dag kom Kultusministeren, *H. N. Clausen*, og opfordrede ham til at søge dette Kald, han var netop Manden dertil. To Brødre til Fader kom ogsaa derned, den ene til Vonsbæk, den anden til Medolden paa Vestkysten. Fader blev betænkelig derved, nu var Freden sluttet med Forsamlingsfolkene i Skørpinge, nu skulde de til at have det saa godt sammen. Vilstrup var desuden det mest tyske Sogn. De havde søgt om at beholde deres gamle Præst, *Mejer*, som ogsaa var en alvorlig, kristelig Mand. Fader maatte have Betænkningstid, og den brugte han til at raadføre sig med sine bedste Venner: *Fenger* i Slots-Bjergby og *Clausen* i Boeslunde. Begge to raadede

ham til det, det var for Øjeblikket det nærmeste Krav, og saa var Terningerne kastede. Fader og Moder tog saa derover for at se paa det, boede i Vonsbæk hos hans Broder *Carl* og kørte derfra der ned og ind i Præstegaarden. Pastor Mejer boede der endnu, og det første, han sagde, var: »Naa det er Dem, der skal besørge mit Embede, men De ved vel, at hele Sognet har søgt om at beholde mig, og jeg bliver ogsaa boende her i Byen, til Freden er sluttet, saa haaber jeg at faa mit Embede igen.« Da Moder bemærkede, at det var en gammel Præstegaard, sagde Fruen: »Ja, men nu kan De jo bygge den om til os, indtil vi kommer tilbage.« Det var en uhyggelig Modtagelse, men Haven var saa dejlig og Skoven og Havet ikke langt borte, og det var jo Sønderjylland, hvor Slægtens Vugge havde staaet. Freden blev omsider sluttet. Mejer kom jo ikke tilbage, men boede i Sognet, til han fik et Embede i Tyskland.

VILSTRUP

Fader flyttede saa alene til Vilstrup, Moder og vi Børn skulde blive, til den nye Præst i Skørpinge blev indsat. Det var i December Maaned 1850. I Foraaret 1851 kom vi saa allesammen derover. Aa hvor vi var spændte paa at se Sønderjylland, hvor Kampen havde staaet. Egnen er rig paa dejlige Hegn, som omgiver hver en Mark, Nøddehække oprindeligt, men indflettet med vilde Roser, Kaprifolier og Vedbend; hvor vi unge morede os med at plukke Nødder og fylde Strømperne, som vi havde hæn-

gende om Halsen, saa det saa ud, som havde vi fire Ben ligesom Dyrene. Disse Hegn var hugget om flere Steder, hvor Kanonerne skulde frem. Huse var afbrændte og Kugler sad i Gavlene paa mange Huse i Haderslev. Vi blev hentede i Aarøsund af Faders eget Køretøj, som var kommen derover fra Skørpinge. En sønderjysk Karl, han havde faaet, hentede os, og af ham hørte vi de første sønderjyske Ord: »Mon ale,« sagde han, vi kunde ikke begribe, hvad det var, men ved Forhandling derom kom vi til at forstaa, at det var »Morgen aarle.« Sønderjyderne holder fast paa de gamle danske Ord, mere end vi andre gør. Fader samlede dem, en lang Række.

Faders Opgave var at vende Børnenes Hjærter til Fædrene, og det vilde han gøre ikke ved at overvinde dem, men ved at vinde dem. Embedsmændene, som nu var danske, vilde vise Befolkningen, at nu havde de Magten, hvorfor Fader tit kom i Modstrid med dem. De tysk-sindede eller Hjemmetyskerne, som de blev kaldt, havde faaet oprettet en tysk Privatskole i Vilstrup, de vilde have, at deres Børn skulde lære Tysk, som de ikke selv kunde, de talte saa dejligt sønderjysk allesammen. Denne Skole forbød Amtmanden imod Faders Ønske. Det irriterede jo Befolkningen, og det varede længe, inden det blev jævnet, men tilsidst fik Fader dem virkelig til at tage en dansk Lærer. Nogle sendte deres Børn til Kristiansfeldt, men de fleste blev, især da Nanna og jeg, Præstens Døtre, gik med i Skolen. Denne Lærer var en dansk Lieutenant, der havde været frivillig med i Krigen, en

prægtig Mand. Han var bleven Lieutenant i Krigen, ellers var han Seminarist, elskværdig, livlig og et smukt Menneske, som vandt alles Hjærter.

Saa havde vi en Tid en theologisk Kandidat, *Sadolin*, som vi havde haft med fra Skørpinge. Han havde hjulpet Fader, mens han var i Rigsdagen, og tillige læst med os. Han fortsatte nu at læse med Drengene, indtil de kom i Haderslev Latinskole, saa blev han Kapellan i Sommersted, hvor Lauritz Skous Hjem var, og hvor han blev meget gode Venner med hans Brødre, Peter Skou og Eskild. Lauritz havde en Gaard i Hanst, Vilstrup Sogn, og disse Brødre kom meget i Præstegaarden tilligemed Sadolin.

Foruden denne Friskole begyndte Fader en saakaldt »Dannekvindeskole« i den Tanke, at den, som rører Vuggens Gænge, styrer Verden. Det blev den første Spire til de danske Pige højskoler. Eleverne kom om Eftermiddagen fra Hjemmene og blev 3—4 Timer. Fader holdt da Foredrag for os, min Søster Nanna og jeg gik ogsaa med, vi skrev danske Stile, lærte danske Sange udenad og sang, saa det klang. Fader sagde, at hvem der kunde skrive et godt Brev uden Fejl i Retskrivningen og med et godt Indhold, vilde han kalde dannet.

Saa blev vi konfirmerede, Nanna og jeg paa én Gang, hun 16 og jeg 15 Aar. De brugte i Sønderjylland at gaa 2 Vintre til Præst, og det var dejlige Timer hos Fader. Vi skulde ikke plages med at lære de lange Stykker udenad i Katekismus eller i Bibelhistorie. Nej, Fader forklarede

selv og fortalte. Man plejede jo ellers den Gang i Skolen at ramse og ramse, og Børnene forstod ikke selv, hvad de sagde. Det kunde Fader ikke fordrage, lære Lektier om sin bedste Ven! Nej, det vilde han have afskaffet; men vi lærte alligevel mange Skriftsteder, fordi vi kom til at elske dem ved Faders dejlige Forklaringer. Saa kom Konfirmationen, den var i Sønderjylland Søndagen før Paaske, den Gang var det den 4. April 1852. Jeg var saa ulykkelig over, at jeg skulde forlade Barndomstiden og gaa med den lange sorte Kjole (uldent Tøj, der var ikke Raad til Silke). Jeg græd og syntes, at det var en Sørgekjole, jeg skulde i.

Nu begyndte min glade Ungdomstid. Drengene var komne i Haderslev Skole, kun Lørdag kom de hjem og havde tit Kammerater med sig fra de øverste Klasser. Saa gik det med Leg i Haven og Dans om Aftenen. De blev naturligvis om Søndagen, og det var den bedste Dag i hele Ugen. Om Formiddagen gik alle i Kirke og hørte Fader prædike. Gæsterne var med, og som han kunde prædike, var der ikke Mage til i Verden. Kirken var altid stuvende fuld, man gik altid bevæget hjem fra Kirke og vilde da aldrig gøre denne Frelser imod. Om Eftermiddagen legede vi gerne i Haven. Om Aftenen spillede Fader for os og fløjtede til. Iøvrigt kunde han kun spille én rigtig Dans. Aa, hvor jeg kan se hans korte tykke Fingre rulle hen over Tangenterne. Han vilde gerne se os danse, og derfor blev Klaveret vendt, saa han sad bag ved det og morede sig over os. Lidt Erotik var der jo ogsaa i det,

vi havde gerne hver sin Ridder; *Carl Becher* var Nannas, *Richardt Petersen* min, *Reynholt Hertel Mixens*. *Clara* og *Beate Clausen*, hvis Mor, Enken efter Faders bedste Ven, *Emil Clausen*, var flyttet til Haderslev, var jo stadig hos os om Søndagen, og deres Riddere var vore Brødre *Peter* og *Frede*. Ofte var der mange flere af begge Køn.

Efter en saadan Søndag sad jeg en Dag ude i min Have, vi havde et lille Stykke Have hver med en Græsbænk, jeg opdagede der en Seddel, der var heftet paa en Rosentorn. Da jeg fik den frem, stod der paa den: »Min Jutta, hvis Du siger nej, forlader Petersen Livets Vej.« Jeg var jo meget betaget af dette og gik og tænkte paa, hvad jeg skulde svare. Endelig fik jeg svaret paa en lignende Seddel: »Forlader Petersen Livets Vej, saa tror jeg heller, jeg følger med dig.« Jeg stak den ind i Busken, men han fik den aldrig, den blev ødelagt af Regn. Men mange Aar efter, da *Richardt Petersen* var bleven Præst og Forfatter, og han skrev sine Oplevelser, sendte han mig Bogen, hvori han skriver om sin første Kærlighed, *Jutta Bojsen* i *Vilstrup*.^{xj} Men om hun delte hans Følelser den Gang, vidste han ikke; han havde altsaa ikke faaet Sedlen. Jeg skrev da til ham, takkede for Bogen og fortalte om dette Svar i Busken. Hans Kone svarede mig, at han da var syg til Døden, men var blevet saa glad for mit Brev, som han laa med i Sengen og vilde have, det skulde følge ham i Graven. Til hans Begravelse indbød hun mig til at følge ham for sidste Gang, og det gjorde jeg ogsaa. Vi to, hun og jeg, gik nærmest Kisten.

Aa ja, det var nu lidt om vor glade Ungdomstid, som blev afbrudt for tidligt. Peter Larsen Skræppenborg havde købt sig en Gaard i Dons ved Kolding. Han kom stadig kørende til Vilstrup for at høre Fader, som han var kommen til at sætte saa stor Pris paa, saa han vilde have, at hele Jylland skulde høre ham. Det var jo navnlig »den glade Kristendom«, han ved Fader havde faaet Syn for. Paa disse Køreture, hvor han kom ned til Vilstrup og hentede Fader og kørte ham helt op til Vendsyssel, hvor han saa prædikede i Kirkerne og holdt Foredrag i Skolerne, var jeg tit med, da jeg var den raskeste af os 3 Søstre, og paa en af disse Rejser kom vi til Pastor *Svejstrup* i Nørup. Der var den fine Huslærer fra Gaunø bleven Svejstrups Hjælper, mens han var Rigsdagsmand. Der saa jeg ham igen efter 10 Aars Forløb, men der saa han mig første Gang. Han havde naturligvis ikke lagt Mærke til alle de Unger, der stod i Grøften eller løb hen ad Landevejen, selvom de havde set med Beundring op til ham.

Svejstrup var meget musikalsk og spillede paa Guitar, Fader var ligesaa og spillede ogsaa Guitar. Vi skulde saa lære Svejstrup en Tone paa Sangen: »og det var liden Gudrun, hun stod i fremmed Land. Oh, hvem kan dog forglemme sin kæreste Ven«. Fader spillede paa Guitaren og sang anden Stemme, og jeg første. Svejstrup og Huslæreren *Møller* sad og hørte derpaa, og i denne flatterende Situation saa han altsaa mig første Gang, som jeg havde set ham som Herregaardsskytte paa den graa Hest. Da kom det saa pludseligt over ham: »Ene hun kan Savnet

stille, ene hun, om blot hun vilde«, som Hostrup senere skrev i vor Bryllupssang, og derfor kom vor første lille Pige til at hedde Gudrun efter Sangen. Fra den Dag af kom han ridende paa »den Graa«, hvor i Omegnen Fader prædikede, og da vi saa en Tid efter var i Nørup Præstegaard igen, havde han bestemt, at Slaget skulde staa der. Moder var med den Gang, fordi vi skulde en Tur til Vejle. Der var flere Vogne, men Rytteren paa den Graa red hele Tiden ved Siden af den Vogn, hvori jeg sad, og da vi kom til Vejle og spadserede om i Skoven, holdt han sig bestandig til mig, og da jeg havde gaaet og bundet en Krans af Egeblade, spurgte han, hvem der skulde have den. »Den, der vil have den,« sagde jeg og blev glad over, at han svarede: »Det vil jeg gjerne.« Jeg satte den saa fast om hans graa Hat, men ak! det saa Moder, og som jeg fik Skænd, da vi kom hjem til Præstegaarden!

I Gæstekammeret skulde Moder og jeg ligge, men inden vi gik til Sengs, havde han sagt til mig, at dersom jeg vilde komme ud til ham i Haven, vilde han hejse Flaget for mig, og det lovede jeg sandelig. Men efter den Irettesættelse, jeg fik deroppe af Moder, turde jeg ikke, skønt jeg gennem Sprækken af Rullegardinet saa ham staa deroppe ved Flagstangen og vente paa mig. Han gik saa endelig uden at hejse Flaget, men hvor gjorde det mig ondt! Da vi saa kom ned, var han der slet ikke, og vi rejste vor Vej, uden at han kom tilbage.

Saa gik hele Vinteren, og det var, som om det dermed skulde have været forbi. Jeg fik Lov til at komme en

lille Tur til Kjøbenhavn, hvor jeg ikke havde været, siden jeg var Barn. Nej, hvor det var en Begivenhed, men der skulde jo Rejsepenge til. Hvor det smertede mig, da Fader kom og gav mig lige det nødvendige til Rejsen, han kunde ikke mere, det kneb altid med Udkommet, og jeg nænnede næsten ikke at tage imod dem. Men da han sagde, at det havde glædet ham at samle dem sammen af Offer og Accidentserne, som var hans Indtægt, ja saa tog jeg jo imod det. Jeg skulde bo hos Faders gode Ven Pastor *Fenger*, som vi havde været Naboer til i Skørpinge, og hvor Datteren, *Anna*, særlig var min Veninde, og hvor blev jeg dog godt modtaget der hos de yndige Mennesker. Vi kaldte i Skørpinge ham altid »den rige Fader i Bjergby«, det var han ogsaa i Modsætning til vor Fader, men ellers ved jeg ikke, hvor meget det passede, for de levede næsten lige saa tarveligt som vi, men altid havde han en lille Gave til os Børn, naar vi kom derover, og altid var vi velkomne og ikke mindst nu, da jeg kom som voxen Pige. Pastor Fenger var en meget myndig Mand i sit Hjem, han skulde spørges om alt, og ingen Modsigelse taalte han. Han stod op Kl. 4 om Morgenen, og en af Døtrene skulde op og lave Kaffe til ham. Det kneb jo, men det maatte ikke overtrædes, og det skete ogsaa sjældent, for da var han ikke god at komme nær. Naar han saa havde spist, holdt han Morgenandagt, og da var det ganske frivilligt, om vi vilde være med, men han saa mildt til os, naar vi var der. Hans Kone var Mildheden selv. Er der nogen, som det Ord »Mildhedsmajestæten«

passer paa, som Grundtvig siger i en Sang, var det hende. Hun var min Moders bedste Veninde, mange er de Breve, vi har fra hende til vor Moder, tiltrods for, at de var saa forskellige. Hun bøjede sig ganske for sin Mand, det gjorde vor Moder ikke, hun var meget mere selvstændig og følte det som sin Pligt at sige Fader imod, naar hun ikke syntes, at det var rigtigt, hvad han gjorde.

Medens jeg var i Kjøbenhavn kom jeg til min Faders Broder, *P. O. Bojsen*, der boede paa Møllen ved Vester-vold og var gift med Grundtvigs Datter *Meta*. Aa, hvor han var en elskelig Mand. Tante Meta var syg og laa i Sengen i 20 Aar. Her var Forholdet egentlig omvendt, saa hun var mere den mandlige, og han den kvindelige. Vi kom ogsaa meget til Handskemager *Larsens*, særlig vi Unge. Han holdt ligefrem Ungdomsmøder i sit Hjem paa Købmagergade, hvor der blev sunget, talt og læst højt, det var hyggelige Møder, og ofte sagde han saa til den ene og saa til den anden: »Trænger du ikke til et Par Handsker? saa har du her en Seddel, gaa ned med den i Butikken, saa faar du et Par.« En Gang sagde han til mig: »Naar du skal rejse hjem, Jutta, saa kan du følge med mig, jeg vil over at besøge Din Fader og tale med ham om en Gave til Grundtvig, og naturligvis betaler jeg Rejsen.« Dagen blev aftalt, og jeg var glad. Jeg havde jo ikke brugt alle mine Rejsepenge, saa nu kunde jeg give Fader dem tilbage eller maaske købe en lille Ting til hver af dem der hjemme. Den bestemte Morgen mødte jeg med alt mit Tøj og min kære lille Pakke i Haanden. Drosken holdt for Døren,

strax efter kom Larsen ned, og vi kom ind i Vognen. Der var stille paa Gaderne, det var tidlig om Morgenens, og Larsen begyndte da at holde en lille Morgenandagt i Drosken over dette Vers: »Du det ser jeg har i Sinde, Rosenkrans om Kors at vinde, giv hertil mig Mod og Held«, med saadan Inderlighed, saa jeg glemmer det aldrig, og derefter Troen og Fadervor. Det var dejligt at komme hjem og tilmed have en lille Gave til hver af dem, men den bedste Gave til Fader var vist Handskemager Larsen og Sagen, han vilde tale om: En Højskole til Grundtvig til hans 70 Aars Fødselsdag. Fader var naturligvis strax med paa det, skønt han ingen Penge havde, men der var omtrent et Aar at løbe paa, saa: »Kommer Tid, kommer Raad.«

Kort efter at jeg var kommen hjem, skulde Fader til Ribe til et stort kirkeligt Møde, hvor han skulde tale, og vi kørte saa med vor egen Befordring, saa mange der kunde være paa Vognen. Paa den lange Vej fra Øst til Vest sad jeg og tænkte paa Herregaardsskytten paa den graa Hest, som nu havde forladt mig. Nu var han bleven Præst i Sejling og Sinding ved Silkeborg. Han og Hostrup var bleven ordineret samme Dag; Hostrup prædikede. Nu var de flyttede samtidig til hver sit Hjem og blev nu Hjærtens Venner. Saa kom vi til Ribe, Fader skulde prædike der, Kirken var stuvende fuld. Man stod op i Gangen og ved Alteret, og hvem ser jeg? Han var et Hoved højere end alt Folket, min Ridder paa den Graa. Han stod op, og glad blev jeg. Da Gudstjenesten var færdig, og alle

Folk strømmede ud, kom han hen til mig, og da vi havde hilst paa hinanden, spurgte han, om vi ikke skulde gaa sammen op paa Taarnet og se Udsigten. »Jo,« sagde jeg nok saa glad. Da vi saa endelig var kommen op ad alle Trapperne og havde set os lidt om, begyndte han: »Ja, De ved vel, at nu er jeg bleven Præst i Sejling, men det er forfærdelig trist at gaa der alene.« Længere kom han ikke der kom flere, som ogsaa vilde se Udsigten, og dermed var det forbi. Saa kørte vi hjem til Vilstrup, jeg lidt gladere i Sindet end paa Udrejsen. Det var i Efteraaret 1855.

Nu gik hele Vinteren, hvor han slet ikke lod høre fra sig. Men saa den 12. Maj kom der et Brev fra ham, et Frierbrev. Ak, kun et Brev; vil nogen have »ja« strax, saa maa de komme selv. Og »han kom, han saa, han vandt«, ridende hele Vejen paa den Graa, den 20 Mil lange Vej fra Sejling ved Silkeborg til Vilstrup ved Haderslev, iført en lignende Dragt, som han havde paa, da jeg første Gang saa ham som en lille 11 Aars Pige. Da han saa havde spist, sagde han: »Skal vi ikke følges ad ned til Havet og Skoven, Frøken Bojsen?« »Jo,« sagde jeg saa, »men De skal ride paa den dejlige Hest, og vi har ogsaa en gammel Krikke her, som Nanna og jeg rider paa.« Saadan blev det, min Hest var ikke noget imod hans, men løbe kunde den da, det fik vi at se. Vi red kun ganske stille og snakkede om Vind og Vejr, jeg vilde have, at han skulde begynde. Vi kom igennem Skoven og ned til Havet, holdt lidt her og saa over til Als og den lille Ø Barsø, som ligger imellem

Als og Sønderjylland. Saa red vi tilbage. Da vi igen kom ind i Skoven, rakte han sin Haand over til mig og sagde: »Skal vi følges ad gennem Livet, saa giv mig Deres Haand.« Det gjorde jeg, men blev saa forfjamsket, saa jeg tabte Tømmen, den kom ned imellem Hestens Ben, og denne foer afsted, som den var løbsk. Jeg raabte i min Nød: »Hjælp mig, hjælp mig, jeg falder af,« og strax var han jo ved Siden af mig, sprang af Hesten, fik fat i Tømmen, som han rakte mig, sprang saa op paa Hesten igen, og nu gik det godt, indtil vi kom ridende ind i Gaarden igen. Der hjalp han mig ned af min Hest ved at byde mig sin Haand at træde paa, og nu gik vi ind til Fader og Moder, som sagde, at det havde de ventet for længe siden.

Han havde jo nu Præstegaarden, saa der var ikke noget at vente efter, og han vilde gjerne have mig strax, men nu kom alle mine Betæneligheder: Jeg var for ung, syntes jeg, var nylig fyldt nitten Aar, jeg kunde ikke noget Husvæsen, og der var Avling deroppe, og Præstekone, hvordan kunde jeg være det? Og han var 22 Aar ældre end jeg, nej, nej, jeg maatte ud at lære noget først. Jeg skrev derom til min tilkommende Mand, men han vilde slet ikke gaa ind paa dem.

Jeg tog saa op at se Præstegaarden, jeg havde ogsaa faaet Indbydelse fra Hostrups om at bo hos dem i Silkeborg. Jeg rejste først over til Sjælland at besøge min Søster Nanna. Hun havde haft Bryllup den 19. Juni. Hendes Mand var Højskoleforstander paa Hindholm Højskole paa Sjælland, den første Højskole næst efter Kolds

paa Fyen. Jeg rejste saa til Aarhus, og der stod han saa paa Skibsbroen og tog imod mig. Der var jo ingen Jernbane den Gang, saa han havde faaet en Gaardmand i Ebstrup, Kræn Møller hed han, til at køre for sig de 6 Mil fra Aarhus til Silkeborg, og der var saa igen en lille Mil til Sejling. Paa Vejen opdagede vi, at Kræn Møller var en Sanger, han var hurtig til at lære Melodier, og han blev mig en udmærket Hjælper siden i Kirken, da vi fik den nye Salmebog med de nye Melodier.

Endelig naaede vi Sejling Præstegaard, hvor Møllers Søster, *Elise*, tog saa kærligt imod mig. Hun var et yndigt Menneske og meget dygtig, men svagelig. Præstegaarden var meget gammel og tom for Møbler, kun en Stue foruden Sovekammeret var nogenlunde møbleret. Næste Dag flyttede jeg ind til *Hostrups*. De boede den Gang i et lille Hus nede ved Gudena, da der ingen Præstegaard var, men Hostrup havde givet Ansøgning ind for at faa en Præstegaard, men da han intet Svar fik, og det var et helt Aar siden, skrev han sin bekendte Ansøgning paa Vers:

Ak skal jeg da evig bo som Gæst
i denne bebyggede Gade,
o tænk paa en stakkels Poet og Præst
og giv ham et bedre Stade.

Der er en Plads ved Søen den blaa
med Udsigt til Skov og til Vænge;
o skaf mig en Præstegaard derpaa,
men lad det ej vare for længe.

Her er en Støj og en Hurlumhej
 fra Morgen til Aftenens Ende,
 min Stue den er en Alfarvej,
 hvor alle igennem maa rende.

Paa Loftet der staar de Møbler paa Rad,
 ja, Borde og Stole i Masse,
 og tænk, maaske et kostbart Blad
 maa mugne der i en Kasse.

O! tænk paa mit unge Familieliv
 og tænk paa min huslige Glæde,
 men tænk fremfor alt paa mit Præstearkiv,
 som Rotter og Mus vil æde.

Og det hjalp, de fik den dejligste Præstegaard med en stor Have med mange Træer lige i Kanten af Skoven og Søen. Hvor tog de dog godt imod mig. 14 lykkelige Dage tilbragte jeg der, og vi blev Venner for hele Livet. Møller kom hver Dag ridende derned paa den Graa, og vi fulgtes saa ad til den ene Udsigt dejligere end den anden. En Dag vilde Hostrup med. Fru Hostrup pakkede da en stor Madkurv, vi maatte have alting med, baade Kopper og Tallerkener. Det var ikke den Gang som nu, at der var Beværtninger alle Vegne ved de smukkeste Steder. Hostrup brugte et lille Enspænderkøretøj, som en Sadelmager ejede, til at køre med til Annekset Linaa, som ligger 5 Fjerdingsvej fra Silkeborg. Det kom, og der blev Kurve og alt det andet pakket paa. Hostrup sad hos Kusken og Fru Hostrup og jeg paa Sædet bag ved. Møller kom ridende.

Hostrup var jo uforlignelig paa saadanne Ture, lo og sang hele Tiden; min Mand kunde ikke synge og Elisabeth ikke ret meget, de var mest Tilhørere, men jeg kunde jo, og vi morede os tit med at synge Vexelsange af hans Komedier. Endelig skulde vi da hjem, Møller ridende foran, det var halvmørkt, og det gik over Stok og Sten; pludselig vælter vi over en Sten midt paa Vejen, og der laa vi saa. Anden Skade skete ikke, skønt alle Tallerkener og Kopper fløj ud over Hovedet paa os; ikke en eneste var i Stykker, saa det blev bare til Løjer og Latter. De 14 Dage gik hurtigt, og nu skulde der tænkes paa Hjemrejsen. Jeg havde betroet mig til Hostrups om alle mine Betæneligheder, men de holdt saa meget af Møller, gav ham en saadan anbefaling og opmuntrede mig saa godt, at alle mine Betæneligheder svandt bort.

Jeg var jo kun 19 Aar og han 22 Aar ældre. Derfor kunde jeg jo nok mærke, at Fader og Moder var ikke rigtig glade for det, og derfor havde jeg heller ikke talt om det, før det blev til Alvor. Jeg selv vilde have hele Ansvar, det var kun til Søster Nanna, jeg havde betroet mig, og hende havde jeg set op til fra lille af og altid sagt: »Nanna kan« og det kunde hun ogsaa. Jeg var meget undselig, saa naar vi var ude hos Fremmede, var det altid hende, der førte Ordet. Hun kunde sy Skrædersyning, satte ogsaa Moders Kapper op, kunde synge og spille alt, hvad hun hørte, og tegne. Vi skulde tegne hos Lærerinden efter Fortegninger, men det kedede hende, hun vilde hellere tegne efter det, hun saa i Virkeligheden, Blomster,

Mennesker og Landskaber. Det var Begyndelsen til den Kunstnerinde, hun blev siden.

Men nu tilbage til mig selv. Vi fik nu travlt med at sy Udstyr, for nu var Brylluppet blevet bestemt til den 4. Januar 1857. Fader maatte laane Pengene til Udstyret, saa jeg fik kun det aller nødvendigeste, 600 Rrd., til alt. Fader havde udstyret Nanna om Sommeren, og saa kom Gaven til Grundtvigs 70 Aars Fødselsdag: Marielyst Højskole inde ved København, hvortil han gav 200 Kr. Men dem fik jeg jo gode Renter af, som jeg senere skal fortælle.

Brylluppet var ligesom Nannas med alle de sønderjyske Skikke, ridende Brudesvende samt Brudepiger og Brudekrone. Den hørte til Embedet og var en meget klædelig Pryd, men det var et forrygende Snevejr, saa jeg maatte med begge Hænder holde paa Kronen, at den ikke skulde ryge af paa det lille Stykke fra den lukkede Vogn og ind i Kirken. *Birkedal* var min Brudedefører, hans Datter *Augusta* en af Brudepigerne. Fader talte i Kirken, og vi var meget bevægede begge to, det var jo en Afskedstale.

Hostrup skrev en Sang, da vi besøgte ham efter vort Bryllup. Den lyder saaledes:

Se hvor Sejling Præstegaard
gammel, mørk og øde staar,
Væggen er saa skæv og graa,
Støvet fylder hver en Vraa.

Præsten gaar bekymret om,
stirrer paa sin Rede tom.
Ak, han ene har betraadt den,
Tanker myldrer bag Kalotten.

DEN GAMLE SEJLING PRÆSTEGAARD

Hvem skal bage mig mit Brød?
Hvem skal koge mig min Grød?
Hvem skal gøre lyst og fro
i mit stille, mørke Bo?

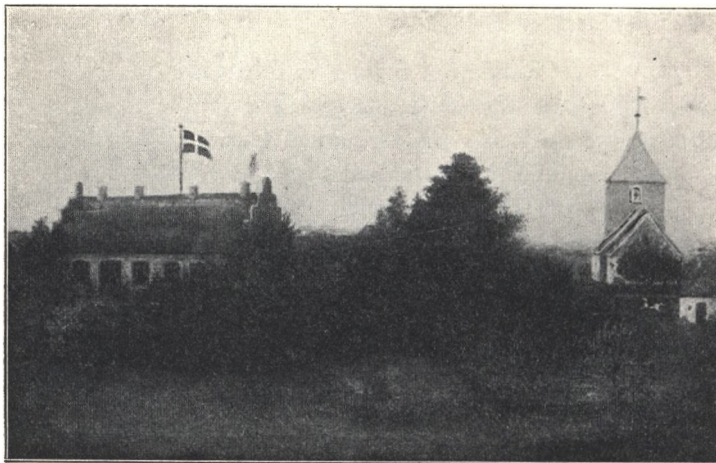
Hvem skal brede Dugen hvid,
 hvem skal korte Hvilens Tid?
 Ene hun, hvis blot hun vilde,
 Ene hun kan Savnet stille.

Rundt om Sejling Præstegaard
 knoppes nu den nye Vaar.
 Præsten har sit Hjem forladt,
 borte var han mangan Nat.
 Dog han kommer der, pas paa,
 hid han flyver paa den Graa.
 Hjem han vender fra sin Bejling,
 Solen skinner over Sejling!

Somren gaar sin lyse Gang,
 Dagen er saa hed og lang,
 end i Høst er Reden tom,
 ene vanker Præsten om.
 Haabet var saa sødt i Maj,
 ak, men Haabet mætter ej.
 Ingen Tid var lang som denne,
 faar da Aaret aldrig Ende?

Nu i Sejling Præstegaard
 drager ind den unge Vaar,
 Dugen bredes fin og hvid,
 yndig kortes Hvilens Tid.

Ude raser Storm og Vind,
men den trænger ej derind.
Ja, nu er der lyst i Stuen,
leve Lyset, leve Fruen!

SEJLING PRÆSTEGAARD MED DET NYE STUEHUS
EFTER MALERI AF NANNA JENSEN

ÆGTESKAB OG PRÆSTEGAARDLIV SEJLING OG SINDING

DET var svært at komme hjemme fra, aa hvor det var svært. »Barnelivets fagre Dage i den bedste Faders Hjem« ja og Moders med, og alle de mange Sødskende skulde jeg nu forlade. Jeg sad og græd, lige til vi kom til Haderslev, hvorfra vi kom ind i Dili-gencen, hvor der var flere med. Vi kørte hele Natten. Om Morgenen kom vi til Horsens; der havde Møller en gammel Tante *Brøchner* og hendes Datter; de ejede et lille lavt Hus, der laa mellem to store Huse, dér ventede de os. Aa! hvor der var hyggeligt! Lampen var endnu ikke slukket, Maskinen stod paa Bordet og gav en sagte snurrende Lyd, og saa var der syltede Rosenblade paa Kakkelovnen, som gav denne gammeldags dejlige Lugt i Stuen. Men gamle Tante *Brøchner* var dog den allerhyggeligste, hun omfavnede os begge to, og Møller kaldte hun sin kære Fritz. Vi kom saa tilbords, og aldrig har en Kop Kaffe smagt mig bedre. De er nu døde begge to, men det lille Hus blev staaende længe og mindede mig, hver Gang vi kom til Horsens, om det hyggelige Besøg der i den tidlige

Morgenstund. Derfra kørte vi videre til Silkeborg, hvor vort eget Køretøj hentede os.

Saa kørte vi ind i den gamle Sejling Præstegaard, men hyggeligt var der og varmt. Møblerne var kommen iforvejen, og de fyldte jo ganske godt, der var en stor Stue med Vinduer til begge Sider, 3 Fag til Gaarden med 2 Piller, hvor der stod en Piedestal foran hver, og lige over for kun 2 Fag Vinduer, derimellem et gammelt opretstaaende Klaver, der gik op som et Taarn. Senere, da vi fik et andet, blev det lavet om til Rum for Papirer og Protokoller. Sofaen stod med et malet Bord foran paa den midterste Væg. Lænestole havde vi ingen af, kun Træstole. Der kom vi ind, og Møllers Søster *Elise* bød os kærligt velkommen. Aa, hvor var jeg glad ved hende, hun var meget dygtig; med en Pige stod hun helt for Husvæsenet, og jeg kunde nu følge med Møller paa Besøg i Sognet, synge med Konfirmanderne og med andre fra Sognet, der var gode dertil. Vi skulde jo have en ny Salmebog. De havde den gamle evangeliske; Degnen kunde ikke synge, men kun bræge de gamle Koraler. Jeg blev saa Forsanger i Kirken, og det fandt han sig meget godt i.

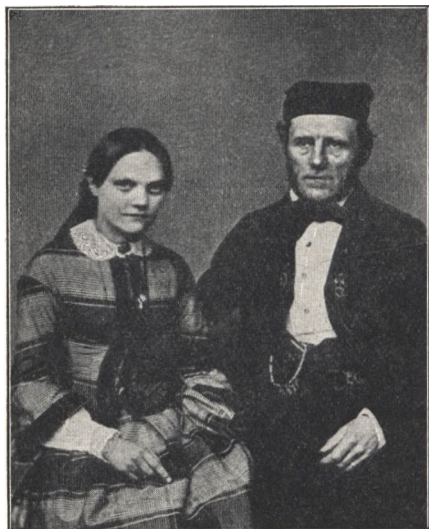
Endnu gik alting godt, men saa blev Søster *Elise* syg, hun vilde hen til sin Søster *Sofie*, der var Præstekone i Grundfør, og der døde hun. Det var et frygteligt Tab for mig, og samtidig meldte Biskop *Brammer* sig fra Aarhus. Jeg lovede rigtignok mig selv, at fik jeg en Datter, saa skulde hun ud og lære noget, inden hun blev gift.

Om Sommeren 1857 var vi til det store skandinaviske

Kirkemøde i Kjøbenhavn. Jeg boede hos Pastor *P. A. Fenger* paa Christianshavn, *Møller* paa et Hotel. Fader var der ogsaa, og hvor var det herlige Dage! Det var den Gang *Peter Kierkegaard*, (som havde været gift med Faders Søster *Marie*, saa vi kaldte ham Onkel Peter) og *Rudelbach* tørnede sammen. *Rudelbach* holdt paa Skriften, og *Peter Kierkegaard* paa Daabspagten. *Rudelbach* anførte Skriftstedet om Biblen »den ganske Skrift er indblæst af Gud og nyttig til Vejledning, Oplysning og Lærdom,« og holdt saa op. »De glemmer at fortsætte,« sagde *Kierkegaard*, »at det Gudsmenneske, kan blive oplært til al god Gærning,« og dertil kunde *Rudelbach* intet svare, saa *Kierkegaard* gik af med Sejren. Det var ogsaa ved dette Møde, at *Grundtvig* blev angrebet med, at han var imod Luther, og at han saa rejste sig op i sin Vælde, rakte Haanden ud over Forsamlingen og raabte: »Aa stod du dernede du gamle Luther, vi to skulde nok blive enige.« Det var som han manede Luther frem, og uvilkaarlig maatte man vende Blikket til det Sted, han pegede paa. Det var det mest højtidelige Øjeblik paa hele Mødet.

Da vi kom hjem fra denne Rejse var det, som et helt nyt Liv begyndte. Jeg begyndte at samle nogle unge Piger om mig, ligesom vi havde i Sønderjylland. Jeg gik med Haaret i Net, som jeg selv havde fileret, i Sejling gik Pigerne med Kapper ligesom Konerne. Det skjulte jo helt deres Haar, og det første, jeg lærte dem, var at filere. Endvidere læste jeg højt for dem og lærte dem de nye Toner til Kirkesalmebogen og andre Sange.

Saa kom det store Øjeblik, da jeg skulde have min førstefødte, det var en stor velskabt Dreng. Saa skulde vi jo have ham døbt, og der kunde jo ikke være Tale

F. D. MØLLER OG HUSTRU SOM NYGIFTE

om andet, end at Fader maatte op at døbe ham og saa med det samme prædike i Kirken. Moder skulde bære ham, og jeg vilde jo gærne, at han skulde kaldes op efter Fader, men Møller vilde, at han skulde opkaldes efter hans Fader. Saa tog vi et helt andet Navn, men jeg fik dog Lov til at faa et Bojsen ind imel-

lem, saa han kom til at hedde *Aage Bojsen Møller*. Det var første Gang, at den Sammenknytning blev brugt, som nu gaar igen i hele Slægten.

Jeg fik nu mere og mere at gøre i Sognet, fulgte Møller, naar han gik i Sygebesøg, og hjalp med at synge. Vi kom meget ud til Bønderne, og lidt efter lidt blev det saaledes, at der blev fastsat en Dag om Ugen, hvor vi skiftedes til at komme sammen, og der blev da læst et Stykke, som blev Indledning til Forhandling. Tillæget til Salmes-

bogen fik vi indført, og hver førte sin med, saa det blev til dejlige smaa Møder, men ingen maatte traktere med andet end The og bart Smørrebrød. Disse Møder havde vi megen Glæde af. Hostrups kom vi meget sammen med til gensidig Glæde, kun en Gang kom der en lille Kurre paa Traaden imellem os. Det var en Dag, da Hostrups var ude hos os. Ved Bordet bebrejdede Hostrup os, at vi ikke havde Folkene med inde at spise sammen med os: »I ser dog, at vi altid har vore Piger inde ved Bordet,« sagde han. »Ja,« svarede jeg, »men I har heller ingen Avling, og de vil saamænd ikke gøre sig den Ulejlighed at gøre sig rene, hver Gang de skal ind at spise.« »Saa lad dem komme som de er, lidt Møg, hvad gør det, naar det er en stor Sag, det drejer sig om. I skal jo være Eksempel for alle de andre her i Sognet, og det er jo virkelig ved at blive Skik, at Husbond og Madmoder ikke vil spise sammen med deres Folk.« Den Aften skiltes vi ikke fra hinanden som ellers. Men næste Dag kom der en Dreng med et Brev til os fra Hostrup, hvori han skrev, at det kunde gærne være, at det ikke var saa let, naar vi havde Avlingen, saa vi maatte nu ikke være vrede paa dem for det. Vi svarede jo, at det var vi heller ikke, og vi skulde nok prøve, om det kunde gaa. Det gjorde vi ogsaa, men indrettede det saaledes, at vi gik ned i Borgestuen, saa de kunde komme ligesom de var. Vi dækkede saa Bord dene ligesom til os selv med Dug paa Bordet og Dæk til hver, Sølvskeer o. s. v. Møller sad ved Bordenden, Folkene paa den ene Side og jeg og Pigerne paa den anden,

og det gik udmærket. Vi bad saa Hostrups ud til os en Dag, lod dem sidde med ved Bordet, og det morede dem meget. Vi talte tit med Hostrup om, hvis Embede der var det største, og de sagde altid, at det var vort, thi vi fik Føden gratis, da vi havde Avlingen. Det kneb dog tit med at skaffe alt betalt. Hostrups havde flere Penge end vi, men det kneb ogsaa for dem at faa Pengene til at slaa til. Saa var der en Købmand *Knap* i Silkeborg, som handlede med alt, baade Klæder, Kolonialvarer og Isenkramvarer; der tog de paa Regning, og den Regning blev stor, naar Aaret var ude. Ved Nytaarstid betalte Hostrup saa af paa den, men saa var det et Nytaar, at han intet kunde betale. Han skrev saa til ham: Kære Knap! jeg kommer til Dem, som den gældbundne Svend, falder ned for Dem og siger som han: »hav Langmodighed med mig, saa skal jeg nok med Tiden faa det betalt alt-sammen.« Dette rørte Købmanden, han tog Kontrabogen, skrev *betalt* med en tyk Streg under og sendte ham Bogen. Det kunde han ogsaa sige med Sandhed, thi Livet er mere end Maden, og Livet havde han faaet gennem Hostrup.

Men skønt det tit kneb for os begge, maatte vi dog have Raad til at rejse til København, naar Grundtvig hvert Aar indbød til Vennemøde paa sin Fødselsdag den 8. September. Den Rejse, jeg nu vil fortælle om, maatte Hostrup og jeg gøre alene, da Fru Hostrup ventede sin Nedkomst, og Møller ogsaa havde Forfald. Vi havde jo Køretøj, saa vi kom gratis til Aarhus, men derfra var vi

nødt til at tage Dæksplads, det kostede kun 2 Kr. Paa denne Rejse saa jeg Kongens Kabinetssekretær *Trap*. Han var ombord og stiledede lige ned mod Dækket, hvor vi sad. Jeg skyndte mig saa hen til Hostrup og sagde ham det. »Aa,« sagde han, »det gør saamænd ingen Ting, saa kan han da se, at jeg trænger til et større Embede.« Ganske rigtig, han kom ogsaa derned og blev forbauset over at se Hostrup mellem Svinene paa den ene Side og Køerne paa den anden. »Men Hostrup, sidder De her paa Dækket mellem alle disse firbenede Dyr?« »Ja vi sidder og morer os over dem og har ikke Raad til dyrere Plads.« Saa gik han med det, men vi kom til Vennemøde i Kjøbenhavn for 2 Kr. Jeg kom ud til Fengers paa Kristianshavn, der boede jeg saa de 3 Dage, Vennemødet varede. Den største Sal, der kunde faas i Kjøbenhavn, kom i Brug, og den var alligevel ikke stor nok, saa mange kunde ikke komme ind. Der sad den gamle Grundtvig paa den brede Talerstol med alle Talerne omkring sig: Kierkegaard, Fenger, Birke-dal, Bojsen (min Fader), Hostrup, Busk. Man begyndte med en Sang efter Festsalmerne, som brugtes i Vartov, og aldrig har jeg hørt saa vældig en Sang som der. Saa rejste Grundtvig sig op i sin Vælde med sin mægtige Skikkelse. Man sagde, han var lige saa ærværdig som Abraham, Isak og Jacob tilsammen. Han begyndte med at bekende Daabspagten, og om den drejede saa For-handlingerne sig. Grundtvig bad Talerne og med dem Hostrup og mig med hjem; jeg var jo i Familie med ham, da hans Datter Meta var gift med min Farbroder. Grundt-

vig boede den Gang ude paa »Tuborg«, der nu er købt af Foreningen »de Gamles Værn«, og det er jo en værdig Brug af Grundtvigs Hjem. Vi spiste ude i Haven, og der blev holdt mange Taler. Kold var ogsaa med. Saa rejste den Gamle sig op, slog paa sit Glas og bad dem om at drikke Hostrups Skaal. Nu da hans Røst snart vilde forstumme, var han glad ved, at den blev fortsat i samme Toneart af Danmarks unge Nattergal. Hostrup, som havde mig tilbords, blev saa betaget af denne Ære, at da han rejste sig op for at sige Tak, rystede han saaledes paa Haanden, at Vinen spildtes og han fik ikke sagt ret meget.

1½ Aar efter den førstefødte skulde jeg have den anden. Møller vilde nu saa gerne, at det skulde blive en Pige, jeg vilde helst have Dreng. I de Tider var gamle Jomfruer jo en meget foragtet Stand.

En Gang var vi sammen med Hostrups hustru at se »Intrigerne« af Hostrup. Deri er jo en gammel Jomfru, som er en Slægtning af Familien og faar sit Ophold der, hun er meget latterligt skildret og kæmper altid for at gøre sig bemærket. Da vi gik hjem, sagde jeg til Hostrup: »Jeg kan ikke forstaa, at De saadan vil gøre Nar af de gamle Jomfruer, de har det ikke godt i Forvejen. Ingen elsker dem, intet Hjem, ingen Virksomhed har de at falde tilbage paa, naar det gamle Hjem hører op. Naar de saa skal ud at more sig, skal de gøres Nar af.« »Aa, Fru Jutta kan Du ikke forstaa, at det er netop den bedste Maade at faa Forældrene til at se den Forbrydelse, de gør mod deres Døtre, at alt skal sættes paa Sønnerne, men intet

paa Døtrene.« Derved gik der et Lys op for mig. Det har ledet mig ind i Arbejdet for Kvindesagen, saa jeg tilsidst blev Formand i Hovedbestyrelsen og var det i 16 Aar.

Efter at en af mine Søstre var blevet gift med Nordmanden *Anker* og de sammen havde oprettet den første norske Højskole »Sagatun«, kom Slægten jo mere i Forbindelse med Norge, og da *Bjørnstjerne Bjørnson* holdt Foredrag paa Højskolen, fik vi ogsaa med ham at gøre. Anker bad min Fader om paa en Rejse til Sagatun at prædike i Christiania. Det vilde Fader gjerne, men han vilde have mig med sig, og da der ikke var noget, som absolut forhindrede mig, fik jeg ogsaa Lov til det af min Mand. Fader prædikede over det »lille Evangelium«, som Luther kalder det: »Saa elskede Gud Verden, at han hengav sin enbaarne Søn, paa det, at hver den, som tror paa ham, ikke skal fortabes, men have det evige Liv«. Og det gjorde han med stor Varme og Hjærtelighed, saa da han kom ned af Prædikestolen, mødte Bjørnson ham i Koret, omfavnede ham i alles Paasyn og takkede ham. Derpaa bad han ham gøre ham den Glæde at spise til Middag hos ham om Eftermiddagen. Det vilde Fader gjerne, »men jeg maa have min Datter Jutta med, for hun er med mig heroppe,« sagde han. »Ja naturligvis, Ankers er ogsaa bedt.« Og saaledes oprandt for mig det mest stemningsfulde Gæstebud, jeg nogensinde har været med til. Bjørnson tog mig tilbords, og Fader og min Søster sad paa min anden Side. Bjørnson holdt en dejlig Tale til Fader, hvori han sagde, at da han sad i Kirken og hørte ham, ønskede han, at

Murene maatte falde ned, og det Ord maatte høres over hele Norge, som var saa forkuet af den knugende Pietisme. Han fik ogsaa takket ham for min Søster: »Hun var som en Harpe, man kunde spille paa dens Strænge, og nu havde han baade set og hørt ham, der havde stemt Harpen.« Saa fik Fader Ordet, han talte saa rørende til Bjørnson, saa Taarerne trillede ned ad dennes Kinder, jeg sad jo lige ved Siden af ham og kunde se det. Fader sagde, at dersom Bjørnson blev paa Barneskamlen overfor Vorherre, saa kunde han blive for Norge, hvad Grundtvig havde været for Danmark. Men derpaa beroede det. Bjørnson var jo allerede dengang kommet ind i sine Tvivl, saa det var nok derfor, at Faders Tale gjorde saadan et Indtryk paa ham. Det kunde ogsaa mærkes i hans Foredrag paa Højskolen. Det var Anker meget ked af og talte tit med ham derom, men fik stadig til Svar, at han vilde have sin Frihed. Men endelig blev det for galt, Anker tabte Taalmodigheden, og efter en skarp Ordstrid endte det med, at Anker viste ham Døren. Saa kom Bjørnson der ikke i lange Tider, men de fortrød det begge to. En Dag kom Bjørnson farende derop og ind i Stuen, hvor Børnene laa og legede paa Gulvet: »Hvor er jeres Fader?« »Han er inde i Sovekammeret« blev der svaret, og Bjørnson for derind. Der stod Anker og klædte sig paa (han skulde til Selskab), det var jo en meget forsvarsløs Stilling, men Bjørnson for ind paa ham, omfavnede ham og sagde: »Jeg var et Bæst, sidst jeg var her, men det var du ogsaa« og saa ud igen saa hurtigt han kunde. Anker stod der og

kunde ikke løbe efter ham, og da han blev færdig, var Bjørnson forsvunden men det blev alligevel det første Skridt til, at de blev Venner igen. Særlig blev Bjørnson det med min Søster, som han skrev en lille Fortælling om, som han kaldte »Støv«, men han kom ikke mere til at holde Foredrag paa Skolen.

Senere har jeg været paa Aulestad. Første Gang i 1895, da min Datter *Eli* var bleven medicinsk Candidat. Paa samme Tid var der Fredsmøde i Norge, og de gæstfrie Nordmænd havde tilbudt fri Rejse paa de norske Jernbaner. Vi fik da Indbydelse fra min Søster *Ida Konow* om at komme op og besøge hende paa Tjerne, hun vilde da rejse omkring med os deroppe. *Eli* og jeg havde Lyst til at besøge Bjørnson paa Aulestad, men *Ida* vilde ikke med dertil. Vi tog saa alene derop, jeg telefonerede og spurgte, om vi maatte komme, og fik til Svar, at vi var velkomne. Da vi kom kørende til Aulestad, saa vi, at alle Flagene omkring Gaarden var hejst, og da vi kom nærmere, at Bjørnson sammen med sin Hustru stod paa Altanen og svingede med Hatten. Vi gik saa lige ind i Spisestuen, hvor Bordet var dækket. Der var flere Gæster, derimellem en Fru *Thaulow*, som skulde rejse om Eftermiddagen. »Vi maa have Champagne,« raabte Bjørnson og saa talte han: »Fru Møller, jeg hilser i Dem mit elskede Danmark, den danske Højskole og den Bojsenske Slægt.« Ja saa kunde jeg forstaa, hvorfor alle Flagene var hejst. Til *Eli* sagde han: »De har valgt Videnskaben for Deres Liv, men Deres bedste Videnskab har De faaet fra Deres

Bedstefader, for han var vis.« Og saa drak vi hans Skaal. »Jeg vil intet Svar have,« sagde Bjørnson, og glad blev jeg. Til Fru Thaulow sagde han: »Jeg er ked af, at De rejser, kan De ikke blive lidt længere?« Saa svarede hun ganske kvikt: »De ved nok, Bjørnson, at Fisk og Gæster kan ikke gemmes længe.« Efter Middagen tog Bjørnson mig med op i sit Arbejdsværelse, og her faldt mit Øje straks paa hans Skrivebord, ovenover hvilket Grundtvigs Buste stod. Bjørnson bemærkede det og sagde saa: »Ja De undrer Dem vel over, at jeg har Grundtvigs Buste saa nær, men jeg skal sige Dem, jeg har elsket den Mand, han er Nordens største Aand for Tiden, og han har døbt min ældste Søn.« Saa viste han mig sin Fader: »Ja Far han var jo Præst og gik lige hen ad Kongevejen, saa hverken til Højre eller Venstre, men Mor, hun gik saadan mere i Zigzag, og det er nok hende, jeg har taget Arv efter.« Under dem havde han Barndomshjemmet Kvikne Præstegaard. Bjørnson sagde saa til mig: »Jeg sagde dernede, at De skulde ikke svare mig; men har De nu noget, De vil spørge mig om, saa skal jeg svare.« Jeg sagde saa, at jeg læste hans Fortællinger op for Eleverne paa Højskolen, og dem var de saa glade for, men jeg kunde ikke forstaa, at da de unge Piger i »Arne« skal fortælle deres Drømme for Gudfa'r, vil de ikke, men tilsidst gaar de hen til Arne og fortæller ham Drømmene. Vi syntes, at det passede ikke. Det kunde ingen af os gøre. »Ja, det er rigtigt. Men Arne, det er mig selv, og jeg kan faa alle de unge Pigers Hemmeligheder at vide.«

Mens jeg var Formand i Dansk Kvindesamfund, skulde vi have et Møde i Horsens, og jeg fik da den Idé, at jeg vilde bede Bjørnson om at tale. Han svarede: »Ja, jeg skal til min Komponist Kjærulfs Begravelse i Tyskland, paa Hjemvejen skal jeg tale flere Steder i Jylland, saa kan jeg ogsaa komme til Horsens.« Glad blev jeg. Han vilde ikke have noget for det uden Ophold for sig og Familie. Ved Fællesbordet skulde jeg holde Talen for ham, og det gruede jeg for, men jeg gjorde det paa den Maade, at jeg fortalte, hvordan han havde taget imod Eli og mig paa Aulestad, og da jeg havde fortalt om, at han havde krævet Champagne, saa syntes jeg ogsaa, at vi skulde have Champagne nu, og det fik vi ogsaa. Efter min Tale omfavnede og kyssede Bjørnson mig i alles Paasyn, og der blev jo en Klappen og Raaben Hurra. Paa Sorø Højskole, »Bojsens Minde«, som den hed den Gang, og som han selv havde kaldt den i det Telegram, han sendte mig til Indvielsen, var han ogsaa den Gang med sin Familie og fortalte Æventyr for Eleverne.

Men nu tilbage til Minderne fra Sejling. Jeg skulde have Nr. 2, og lige før min Fødselsdag den 16. Marts kom der virkelig en lille Pige, som Møller saa gerne vilde have. Fader kom til Barnedaaben. Hostrups var ogsaa derude, Fru Hostrup bar hende og havde en lang mørkeblaa Barnekaabe med til hende. Middagen gik meget muntert, Fader og Hostrup holdt Taler, og der blev ønsket meget godt over den lille Pige. Men efter Bordet kom som et Tordenbudskab et Telegram om, at vilde vi se Moder endnu en

Gang, maatte vi skynde os at komme hjem. Vi kørte saa hele Natten i den største Spænding, om vi kom tidsnok. Endelig den næste Dag ved Middagstid naaede vi Maalet, og vort første Spørgsmaal var jo: »*lever hun?*« »Ja,« blev der svaret, og hvor det lettede! Det havde været et af hendes gamle Anfald. Hun kom sig temmelig hurtigt, og jeg havde en dejlig Tid dernede uden at ane, at det var sidste Gang, jeg var der paa dansk Grund.

1859 søgte Fader derfra til Stege. Saa gik mine Rejser i Fremtiden dertil. Inden Fader forlod Haderslevengen, blev der holdt en Fest for ham paa »Harmonien« i Haderslev. *Edv. Lembcke* skulde i den Anledning skrive en Sang. Medens han tænkte herpaa, skrev han »Vort Modersmaal er dejligt«. Den er vel ikke ligefrem skrevet til min Fader, ved Festen blev der sunget en anden Sang af *Lembcke* til ham, men det var vel saaledes, at den paatænkte Fest satte Tanker i Bevægelse hos *Lembcke*, som gav sig Udtryk i »Modersmaalet«:

Hver kraftig Skæmt, som lokker om Læben frem et Smil,
det blev i hendes Kogger en hvas og vinget Pil.

Hvert Ord der kom fra Hjærtet, og som til Hjærtet naar,
det blev en Sten i Muren, som hegner hendes Gaard.

I Stege fejrede mine Forældre deres Sølvbryllup.

Ovre fra Sønderjylland kom der glædelige Efterretninger. De havde oprettet en Forening, som hed »Bojsensminde«, og Fader var derovre og prædikede i Kirken, talte i For-

eningen og var saa glad ved at mærke, at de skønnede paa ham. Men saa kom 1863.

Vi sad oppe i vor Præstegaard i Sejling og stolede paa Dannevirkestillingen. En Søndag sad jeg inde i Dagligstuen. Min Mand var ridende paa den Graa til Annexet Sinding for at prædike. Endelig kommer han farende hjem, slænger Tømmen til Karlen og kommer ind i Stuen, kaster sig ned i Sofaen, lægger Ansigtet i sine Hænder og hulkede. Han kunde aldrig græde rigtig. »Hvad er der dog?« sagde jeg, og da han ikke svarede, spurgte jeg »Har de tabt Slaget ved Dannevirke?« »Meget værre, de er flygtede.«

I April Maaned naaede den danske Hær til Silkeborg, og da vi hørte det, det var jo ikke ret langt fra Sejling, gik min Mand og jeg derned. Da vi kom hjem, havde allerede en Ordonants været der og skrevet paa Dørene, hvem vi skulde have i Indkvartering. Paa Havestuedøren stod *Kronprinsen*, den senere Konge Frederik d. 8de, paa Gæstekammerdøren *Hegerman-Lindencrone*. Nu fik jeg travlt med at ordne alt, det var rigtignok store Gæster. Jeg vilde gærne vise min Glæde over dem ved at traktere dem ordentlig. Jeg fik en Karl til at spænde for og køre til Silkeborg med en lang Seddel paa alt, hvad han skulde have hjem med. Men lige efter at han var taget afsted, kom de til Hest med Kronprinsen og Generalen i Spidsen og alle Officererne bag efter samt 50 Menige. Vi stod i Døren for at tage imod dem. Kronprinsen var den første, der sprang af Hesten og gjorde en Undskyldning for den Ulejlighed, de nu maatte gøre os. Han havde

en stor Hund med sig; vor ældste syvaarige Søn løb omkring derinde. Kronprinsen tog og satte ham op paa Hunden og trak afsted med ham inde i Stuen til stor Moro for Drengen. »Det var en rigtig Ridehest for Dig, min Dreng,« sagde han, satte sig saa ned med ham paa sit Knæ og fortsatte: »Saadan en lille Bror har jeg ogsaa, han hedder Valdemar, hvad hedder du?« »Aage,« sagde Drengen nok saa frejdig. Vi gik saa tilbords, og saa mange var vi, at 2 Gange blev Bordet fuldt. De sad ved Bordet og talte om, hvorlænge dog Dybbøl kunde holde sig, nu maatte de vel snart give op for Overmagten. Kronprinsen havde sin egen Seng med, den var blevet stillet op i Havestuen. Det var en mærkværdig Nat. Vagten gik uden for med tunge Skridt, og hvert Øjeblik kunde vi vente Bud om Opbrud, at Tyskerne var i Nærheden. Pigerne og jeg var slet ikke i Seng, vi smurte Mad til Officererne og pakkede det i en Pakke til hver. Vi havde jo nu faaet de gode Sager fra Silkeborg, saa vi havde noget til Paalæg. Endelig hen paa Morgenstunden kom der en Stafet farende ind i Gaarden og meldte til de Vagthavende, at Tyskerne, som var kommen om Aftenen, begyndte at røre paa sig, og der var saa mange, at der ikke var Tale om at kunne gøre Modstand. Vi stod i Døren for at sige Farvel til dem, jeg med Kronprinsens Pakke i Haanden. Fra Hesten sagde han til mig: »Hvem skal have den Pakke?« »Ja det skulde Deres kongelige Højhed jo have, men jeg undser mig ved at give Dem den, da De maaske har bedre Mad med.« »Nej lad mig dog bare faa den, vi ved ikke, naar

vi faar noget igen.« Saa gik jeg hen med den til ham, han gav mig Haanden og sagde: »Farvel og Tak for Deres Gæstfrihed imod os.« Landevejen gaar op ad fra Silkeborg til Viborg, en lille Aa løber igennem Vejen med en Bro over, de sidste Danske huggede Broen op og smed Plankerne langt bort, saa Fjenden ikke saa let kunde finde dem, og medens vi endnu stod og saa efter vor lille Flok, kom 2 østrigske Ulaner i hvid Uniform med sorte Opslag og spændte Pistoler i Haanden farende, og de var nær styrtet ned i Aaen, men i sidste Øjeblik tog de i Tøjlerne, saa Hestene stejlede. Derefter skød de deres Pistoler af efter vore, som vi endnu kunde se deroppe paa Vejen, saa nær var Tyskerne dem. De red saa op til Byen og lige ind i Præstegaarden. Vi havde glemt at faa slettet ud, hvad Ordonantsen havde skrevet paa Dørene: Kronprinsen og Hegerman-Lindencrone. Det havde de set, og saa vilde de ned i Hestestalden for at se, om Kronprinsens Hest stod der. Naa! hvad ventede os nu? Pigerne gik op for at gemme deres Sager, jeg skyndte mig op paa Loftet og gemte vore røgede Skinker i det Hjørne fra Pigekammeret til Taget og trak den store Kasse med det snavsede Tøj hen foran, saa ingen kunde se Skinkerne, thi nu vilde de jo nok undersøge hele Præstegaarden for at se, om vi havde Kronprinsen endnu. Ganske rigtig, nu myldrede Tyskerne ind. En Officer kom hen til Møller og truede ham med Pistolen, idet han sagde: »Hvor har De Kronprinsen?« »Han har været her, men han er her ikke mere,« sagde Møller. »Jo han er, hans Hest staar jo nede

i Stalden.« »Nej det er min.« »Det er Løgn, en Landsbypræst har da ingen saadan Hest, og det højrrøde Dækken og Sadelen, det er jo altsammen fyrsteligt.« Møller fortalte saa, hvorledes han havde faaet Hesten. Det vilde han ikke tro, og nu blev hele Præstegaarden undersøgt allevegne, de begyndte paa Loftet. Skidentøjjet i den store Kasse havde de smidt ud paa Loftet, de troede, at vi havde gemt ham der, men Kassen havde de ikke flyttet, ellers havde de taget Skinkerne, thi de tog nu alt spiseligt, vi havde i Huset, alt hvad vor Karl havde hentet i Silkeborg, som de Danske ikke havde faaet. Vinflaskerne slog de Proppen af ved at hugge Halsen af paa Køkkenbordet og drak Vinen med det samme. Alt mit Syltetøj, syltede Asier, Oste, alt lagde de i en Høkurv og tvang vor Karl til at bære det ud paa Marken, hvor Hæren holdt Hvil, medens Broen blev istandsat. I Spisekamret stod paa en af de øverste Hylder en Flaske med Soya. En tysk Soldat tog den og satte den begærligt for Munden, idet han troede, at det var Øl. Men han spruttede ganske forskrækkeligt efter den Drik. Vi fik ingen Betaling for det, »den danske Konge betaler« sagde de. Da de saa var færdige med Plyndringen og Broen ogsaa var blevet færdig, meldte Hornsignaler, at de skulde afsted. De tog ogsaa Byens Heste, som de samlede paa en Toft ved Kirken. Konerne stod og græd over, at de skulde miste deres Heste. Vi havde to dejlige sorte Heste, som Tyskerne syntes godt om, og de maatte ogsaa møde paa Toften. De stod i en Udkant, og vor Karl, Søren Bjerg, ved Siden

af. I et ubevogtet Øjeblik trak vor Karl saa Tøjrepælene op og søgte at liste væk med den ene Hest. Men en preussisk Underofficer fik det at se, tog Tøjret og drev ham et ordentlig Slag med Tøjrepælen ned ad Ryggen. Han tænkte, at det skulde de faa betalt. Han maatte følge med Hestene til Aarhus for at passe dem. Men den ene Hest fik han til stadig at halte ved at sætte Sten i Hoven; saa blev Tyskerne kede af den. Den anden vilde de endog ride paa. Det var en meget smuk Hest. Men Karlen satte to Pinde under Sadelen, som derved trykkede Hesten, saa den blev aldeles balstyrig og slog Rytteren af. Derved fik han ogsaa den anden og kom en Søndag ridende med begge Hestene tilbage til Præstegaarden, hvor der blev Glæde.

Hostrup var rejst, inden Krigen brød ud. Frederik den Syvende havde i 1862 været ovre at besøge *Drewsen* og den yngste By i Landet, Silkeborg. Hostrup havde da digtet følgende Sang til ham:

Den lille By, som paa Dit Tog
 idag Din Fod betræder,
 det er, o Drot, den mindste Pog
 blandt alle Dine Stæder.
 En Pog, som først igaar fik Uhr
 og knap har Dun paa Hage,
 og derfor vel i Politur
 maa staa en Del tilbage.

En By, som grundlagt paa Papir
 er vokset op i Sandet,
 paa Blomster som paa Kirkespir
 den fattigste i Landet,
 som ikkun har sit unge Mod
 og kun paa Haab kan samle,
 men hænger ved sin Konge god
 saa trofast som de gamle.

Ja, Konge, det er, hvad vi har,
 den Blomst, vi her kan frede,
 den vokser godt paa Jorden bar
 og paa den brune Hede.
 Og kom Du hid at se dens Spor,
 hvor ingen andre bramme,
 saa tro os, Konge, paa vort Ord,
 her staar vi ej til Skamme.

Saa tag vor Hilsen Danerdrot,
 Du vil den ikke vrage,
 og tag vort Ønske varmt og godt
 for Dine Fremtidsdage.
 Og tag vor Tak, fordi Du nu
 er stævnet over Vandet
 og kom Din yngste Søn i Hu
 og gæsted ham i Sandet.

Den Sang var Kongen saa glad ved, og han bad saa Hostrup til Taffels hos sig paa Himmelbjærget. Der tog han Hostrup tilbords og havde sin Gemalinde paa den anden Side. Paa en Gang siger han til Hostrup: »Du har

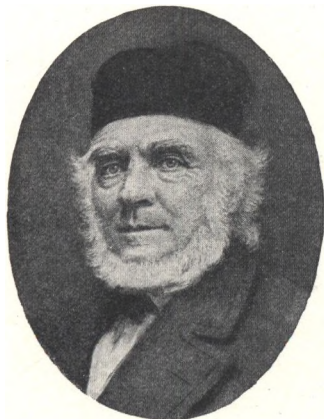

saa tit glædet mig med dine Komedier, nu vilde jeg ogsaa gjerne glæde Dig, vil Du være Ridder?» Efter lidt Betænkning sagde Hostrup: »Ja, dersom Deres Majestæt selv vil hæfte Ordenen paa mit Bryst.« Kongen kaldte paa sin Kabinetssekretær Trap, tog Ordenen af ham og hæftede den paa Hostrup. Grevinden sagde saa: »Ja, det er meget godt, Deres Majestæt, men jeg tror nok, at Hostrup trænger til et bedre Embede.« »Ja, det kan han ogsaa faa. Hostrup, lad mig vide, naar Du søger et andet Embede, saa skal Du nok faa det.« Hostrup søgte derpaa Elmelunde paa Møen. Han og min Fader, der var Præst i Stege, var bleven gode Venner, saa Fader vilde gjerne have ham derover. Hostrup skrev da til Kongen, og Kongen gik til Monrad, der den Gang var Kultusminister, og sagde til ham, at han havde lovet Hostrup, at det første Embede, han søgte, skulde han faa. »Nej,« sagde Monrad, »det er for afsides, han skal nærmere til Kjøbenhavn.« Kongen bøjede sig og skrev til Hostrup, at skønt han var Konge, kunde han ikke sætte det igennem, men nu blev snart hans egen Kirke, Frederiksborg, ledig, og der skulde han nok faa sin Villie. Saaledes gik det til, at Hostrup blev Slotspræst. Der blev stor Sorg i Silkeborg, da han rejste, og for os ude i Sejling ogsaa, men saa løste alle Hostrups Venner i Silkeborg og Omegn Sognebaand til os i Sejling. Hans Eftermand i Silkeborg var nemlig en Modstander af Grundtvigianerne. Nu fyldtes Sejling Kirke hver Søndag, saa Menigheden knapt kunde faa Plads, og Præstegaarden bagefter.

Imidlertid nærmede Møller sig de 60 Aar, og Embedet var lille, han maatte saa søge derfra, især da Børneflokket var bleven stor. Vi begyndte saa at søge fra Sejling, men det var med blødende Hjærte, vi gjorde det, og det endte da med, at vi fik Marvede og Hyllinge. Det var i 1874. Hvor var det strængt at rejse fra alle de gode Venner, hvor vi nu havde været saa mange Aar.

Et af de sidste Aar, vi var i Sejling, døde min Moder. Det var Pinselørdag 1871. Efter Moders Død kastede Fader sig rigtig ind i Arbejdet, han havde nu faaet to nye Opgaver: den Løventhalske Mission og Rødkilde Højskole. Min Broder, *Frede Boisen*, som havde købt Jord ved Stege til en Højskole lige efter Krigen 1866, var bleven valgt til Folketingsmand, og Skolen var nu faderløs. Fader paa-tog sig saa at være dens Fader og kom jævnligt derud fra Stege og holdt Foredrag. Den 29. Januar 1879 talte han for sidste Gang i Forsamlingshuset, han fortalte Sagnet om Damokles Sværd. Dette udlagde Fader saaledes, at der hænger ogsaa et Sværd over vort Hoved, det hedder Døden, ingen ved, naar det falder over os, det gælder da om at være beredt. Derpaa kørte han hjem til Stege, gik i Seng nok saa rask, og samme Nat ramte Sværdet ham selv ved et apoplektisk Anfald, som gjorde ham lam i den ene Side. Han ringede saa paa Husbestyrerinden og bad hende, saa snart det blev lyst, at telegrafere til mig, som da var i Marvede Præstegaard ved Næstved og var den nærmeste af hans Børn. Jeg kom ogsaa, skønt det var ved Vintertid, og da jeg kom ind til ham, smilede

han og sagde til mig: »Du ved lille Jutta, at jeg har altid gruet for Dødsstunden, at saa alle mine Synder skulde falde paa mig og gøre mig angst for at dø. De kom ogsaa, men jeg fandt et stærkt Baand, det bandt jeg om dem allesammen, og saa smed jeg dem hen i Kakkelvnskrogen,

F. E. BOJSEN OG HUSTRU

der ligger de nu og spræller og vilde gjerne rykke sig løs og falde over mig igen. Ved du, hvad det var for et Baand?»
 »Ja, jeg aner det nok, men Du skal sige mig det.« »Det er det Ord i vor Daabspagt *Syndernes Forladelse*, og nu ligger jeg her og kan smile ad Døden, og nu kan den komme, naar den vil.« Men den kom ikke den Gang, han kom til at prædike igen, men da maatte de omtrent bære ham paa Prædikestolen. Den sidste Gang han prædikede, faldt Præstekraven af hans Hals, og han saa deri et Tegn paa, at han nu skulde holde op. Han søgte saa sin Afsked, men da han

fik den, græd han som et Barn. Han rejste saa til København og boede dér indtil sin Død 17. September 1882.

MARVEDE

Den 2. August blev Møller indsat i Marvede.

Præstegaarden var meget gammel, men Stuehuset var overgroet med Vinløv, saa det saa meget hyggeligt ud.

Vi blev bedt meget ud, ogsaa til deres Gilder, hvor der var Dans, og jeg dansede med, ligesom jeg gjorde i Sejling, men der var nogle, der ankede herover. I Sejling var det gaaet mig omtrent paa lignende Vis. Da jeg kom derop som 20aarig Præstekone, var der nogle Pietister, som indre Mission kaldtes den Gang. Blandt dem var der en meget begavet Mand, som hed *Andreas Ravn*, og som vi blev meget gode Venner med. Han kom meget sammen med Lægprædikanten *Anders Stubkjær*. Denne spurgte en Gang A. Ravn: »Hvad er det dog for en Præstekone I har faaet, hun danser jo, og tror Du ikke Andreas, at dersom hun døde midt i Dansen, saa hvirrede hun lige ned i Helvede?» »Nej Anders, det tror a endda et, for a tror, hun danser som et Lam paa et Dige.« Det var saa nydeligt, saa det glædede mig meget, da jeg læste det i hans Levnedbeskrivelse.

Men nu tilbage til Marvede. Jeg begyndte jo med at fortælle om den gamle hyggelige Præstegaard med Vildvin op ad Muren til Gaarden. Mod Haven i Marvede var der rigtige Druer op ad Muren; en stor Rødtjørn stod i Midten, den største paa Sjælland, sagde Provsten,

naar han kom paa Præstegaardssyn. To dejlige hvide Hæggebær stod ved Siden af Rødtjørnen, de blomstrede paa samme Tid, saa det var et vidunderligt Syn med de røde og hvide Blomster ved Siden af hinanden.

F. D. MØLLER OG HUSTRU

Møller var jo nu over 60, og det varede ikke saa længe, før han maatte have en Hjælper, men saa længe Provst Monrad levede, havde vi ikke Raad til det. 3 Aar efter at vi var kommen dertil, døde han.

Min Datter *Guðrun* var bleven forlovet med Pastor *Ferdinand Jensen* ved Trinitatis Kirke. Det blev saa bestemt, at vort Sølvbryllup skulde fejres samme Dag og opsættes fra Januar til Maj. Den 30. Maj 1882 stod saa det store Bryllup. Saa snart vi var bleven fri for Pensionen til Monrad skulde de gamle Længer rives ned, og

nye bygges op igen. Det skete ogsaa, der blev opført to sammenbyggede Længer. Der stod Bryllupet. »Frejas Sal« blev den store Lade kaldt; den blev beklædt med Grønt og Flag. Hostrup var med, og da han havde hørt, at det skulde være baade Bryllup og Sølvbryllup paa en Gang, var den Sang, han havde skrevet, ogsaa myntet paa det. Den lyder som følger:

Ingen Sang jeg har,
 Himlen var for klar,
 altfor liflig brændte Dagens Straale,
 for mit Øre klang
 Nattegalens Sang,
 og med den tør jeg mig ikke maale. —
 En tre-fire Vers De dog maa taale.

For min Tanke staar
 Sejling Præstegaard,
 lav og mørk og skæv og mæt af Dage,
 Sognepræsten, som
 nys til Stedet kom,
 ej dets Hygge vilde rigtig smage —
 skønt det dog for ham var uden Mage.

Hist i Silkeborg
 slukked han sin Sorg,
 daarlig nok den sluktes der for Resten;
 i vort unge Bo
 gæsted han os to,
 og saa kribled det ham under Vesten,
 til en Morgenstund han sadled Hesten.

Sæt at Møller ej
 gi'r sig da paa Vej,
 tænk, om han af Frygt sig lader hilde,
 og ej Rejsen sker —
 sig — hvad saa? jeg be'r —
 mine Tanker bliver næsten vilde.
 Knap vi saa var komne her til Gilde.

Hvor hans Fart gik hen,
 hvad han vandt ved den,
 kan man i en gammel Vise finde,
 men der vandtes mer,
 end af den man ser,
 mer end vi os tænkte nogensinde,
 vandtes ogsaa Brylluppet herinde.

Møllers gamle Graa
 vel i Glans maa staa,
 vi som Skæbnens Ganger her den skue,
 ved den ene Fart
 hented aabenbart
 Lyset den til tvende Præsters Stue —
 til to mageløse hver en Frue.

Jutta, stærk og kæk,
 blæste Taagen væk,
 lyste op i Lyngen hist den mørke;
 Gudrun ung og glad
 i den store Stad
 nu vil Blomster mellem Brosten dyrke. —
 Deri har de Kvinder deres Styrke.

Ja, om saadan to
 sang jeg altid fro,
 men i Dag gaar jeg itu som Sanger.
 Hvor var det jeg slap?
 Nu jeg tænker knap,
 De af denne Tønde mer forlanger.
 Skaal for ham, som red paa Lykkens Ganger.

1882 mistede jeg som alt fortalt min kære Fader, og kort forinden havde jeg en mærkelig Oplevelse. En Aften, da jeg var kommet sent hjem, Klokken var henad 12, jeg havde endnu ikke slukket Lampen, mærkede jeg et sagte Pust i mit Ansigt. Jeg slog Øjnene op og saa Faders Skikkelse staa ved min Seng, som om han lige var staaet op. Jeg sagde da til ham: »Men Fader, hvordan er Du kommen her?« Men i det samme forsvandt han, jeg troede saa, at det var et Varsel om Død, skrev strax ind til hans Husbestyrerinde Frøken *Rasmussen* og spurgte om det. Hun svarede saa: »Nej, død er han ikke, men han har igen haft et apoplektisk Anfald, som gør, at han sover bestandig, og Lægen siger, at han vaagner vist ikke mere, og da han nu selv har kaldt paa Dig, saa synes jeg, at Du skulde strax komme herind.« Det gjorde jeg ogsaa, og da jeg kom ind til ham, laa han ganske stille med lukkede Øjne. Jeg blev siddende hos ham hele Natten, saa paa det dejlige Ansigt og ventede paa, at han skulde lukke Øjnene op. Endelig op ad Dagen den næste Dag skete det. Jeg saa de kærlige dejlige Øjne, og han kendte mig,

men kunde da ikke sige noget. Jeg maatte saa tale til ham, nævnede alle Børnene ved Navn og spurgte ham, om han kunde huske dem. Han nikkede. Endelig fik han Mælet igen og raabte ganske højt: »Kom nu, kom nu.« »Er det Frøkenen, Du kalder paa, Fa'r?« »Nej.« »Er det Jesus?« »Ja.« Saa sagde han ikke mere og Dødskampen begyndte. Jeg bad Trosbekendelsen og Fadervor og sang den lille Sang, som han holdt saa meget af: »Sov sødelig, sov blødelig«. Jeg ved ikke, om han kunde høre det, men da han havde udstridt og vi lettede Dynerne, havde han foldet sine Hænder over Brystet, skønt han ellers ikke kunde bruge den syge Arm. Jeg var den eneste af alle Børnene, som var hos ham »i den sidste Nattevagt« og takker Gud for, at jeg blev udkaaret dertil.

Han blev ført til Helligaandskirkens Kapel, hvor Hostrup talte saa smukt ved hans Baare. Om Søndagen den 24de gik »Zampa« til Stege, og der samledes saa alle hans Børn og Børnebørn om hans Kiste, der stod paa Dækket med et Dannebrog's Flag over. Denne Sejltur havde gjort et saa stærkt Indtryk paa Faders Svigersøn, *Herman Anker*, saa han paa Dampskibet skrev den dejlige Sang, som han senere selv læste op ved Graven paa Stege Kirkegaard og som begynder saaledes:

Tungt at sænke ham i Støvet,
 Tungt at være ham berøvet.
 Saadan Fader, saadan Ven
 faar vi aldrig mer igen.

Den og alle Talerne ved Jordfæstelsen findes i deres Helhed aftrykt i min Broders Bog om Fader.

Graven var helt gravet ud, saa man kunde gaa ned i den. Den var pyntet med Grønt og Blomster, og der var det saa, at Anker gik ned ved Kisten og med bevæget Stemme sagde sin Sang frem. Vi Børn sang en Sang, som vor ældste Søster *Nanna* havde digtet, den maa ikke glemmes, derfor anfører jeg den her:

Gud Helligaand o kom
med Klarhed fra det høje,
jag Sorgen fra vort Sind
og Taagen fra vort Øje.

O hjælp os, saa vi kan
en Vuggesang nu kvæde,
som maa i Himlens Land
vor kære Fader glæde.

O lad hans Kærlighed
os rigtig sammenbinde,
saa vi i Faders Fjed
maa gemme sødt hans Minde.

Ja vende kraftig om
fra alt, som her os frister,
giv os at raabe »kom«,
som han, naar Øjet brister.

Farvel Du siger end
til os, Du Fader kære,
men og »vi ses igen,
hvor der er godt at være«.

HØJSKOLEGERNING OG KVINDESAG

Nu skete der noget i Præstegaarden, som forandrede hele mit Liv. En Dag kom der to Mænd og spurgte efter Kapellanen *Chr. Bjerre*. Det var hans Svoger, Redaktør *Martin*, og en Bondemand fra Sorø. Da de var kørt, spurgte jeg Bjerre, hvad de vilde, og han svarede: »de vilde have mig til at overtage Sorø Højskole, som ikke kan klare sig under den Forstander, den nu har.« »Hvad svarede De?« »Naturligvis Nej, jeg har ingen Kone og ingen Penge, og en Højskole kan ikke gaa uden begge Dele.« »Aa, hvor jeg kunde have Lyst til det.« »Ja, det er det samme, vil De og Møller tage med, saa siger jeg ja.« Og nu fik jeg noget at tænke paa. Turde jeg overtale Møller til at tage med, og hvor skulde vi faa Pengene fra? Jeg skrev til Møllers bedste Ven Pastor *Svejstrup* i Vejen og bad ham om Raad. Til Svar kom der et aabent Brevkort til Møller fra ham, hvorpaa der stod med store Bogstaver: »Jeg ønsker Dig til Lykke kære Ven, at Du i Stedet for at blive et Nummer paa Frederiksberg paa Dine gamle Dage kan komme til at lyse Velsignelse over Danmarks Ungdom.« Det slog Hovedet paa Sønnet og

vendte hele mit Liv fra Præstekone til Højskolemor. Men Møller var nu ogsaa glad ved Tanken, og gik det godt, saa var han over den Bekymring med mig og de mange Børn.

Højskolen var inde i Sorø i lejede Lokaler. Bjerre vilde ikke have den der, men ude ved Stationen. Nu gjaldt det om at faa Byggeplads deroppe mellem Stationen og Sorø By. En Højremand, *Hans Jørgensen*, ejede al Jorden der, og det var lige i Provisorietiden 1888, hvor Højre og Venstre stod som Fjender over for hinanden. Bjerre var altfor kendt i Sorø som Venstremand, saa han kunde ikke faa Jord der. Møller vilde ikke have med det at gøre, jeg maatte saa afsted. Præsten i Lyngø, *Ludvig Wagner*, kendte jeg fra Barndommen. Ham tog jeg ind til og bad ham om at hjælpe mig at købe Jord til Højskolen af Bonden, som boede i hans Sogn. Han blev meget glad ved, at vi vilde hjælpe ham til at faa en Højskole i Lyngø, tog strax med mig, og vi kørte saa ind i Gaarden til Hans Jørgensen. Han kom ganske forbauset ud, tog imod os og bad os ind. Jeg havde bedt Ludvig Wagner om at føre Ordet, men klogelig sagde han ikke, hvad Jorden skulde bruges til. Højskolerne var jo den Gang paa det sorte Brædt, men han havde nu solgt saa megen Jord til Jernbanen, saa han sagde strax ja til ogsaa at ville sælge til os. Jeg vilde selv tage Pladsen ud, og vi gik da ud paa hans Mark ved Siden af Skoven. Der stod nogle dejlige høje Bøgetræer, der skulde det være. Men jeg turde ikke købe ret meget Jord. Jeg fik saa kun 2 Skp. Land.

Men efter den søde Kløe kom den sure Svie. Det kunde jo ikke holdes hemmelig længe, at det skulde bruges til en Højskole. Højres Rigsdagskandidat Overlærer *Eugen Ibsen* fik Nys om det og blev rasende. Han for ud til Hans Jørgensen og skældte ham ud, fordi han havde solgt Jord til en Højskole. Hans Jørgensen undskyldte sig med, at vi ikke havde sagt ham, hvad Jorden skulde bruges til. Men nu skulde han have den Straf, at han skulde sælge Overlæreren 6 Alen rundt om det lille Stykke, vi skulde have, saa Arealet ikke kunde udvides. Heldigvis var Landevejen paa den ene Side, saa vi kunde nok bygge alligevel. Vi fik nu travlt med Tegningerne. Der skulde være 2 Lejligheder, en til Bjerre og en til os. Martin, som var gift med Bjerres Søster, tog sig af Byggeriet. Han var Redaktør i Sorø, en meget dygtig, uegennyttig og praktisk Mand. Han skrev om Skolen i sit Blad og fortalte, hvorledes Højre havde baaret sig ad for at forhindre, at Skolen kunde udvides. Det blev en udmærket Reklame for Skolen, thi det kom omkring i alle Venstrebladene.

Møller søgte nu sin Afsked, han var 74 den Gang, og Skolen skulde begynde til November. Indvielsesmødet var ansat til 25.—27. Oktober 1889. Martin averterede i sit Blad derom og bekendtgjorde, hvilke Talere der kom: *Hostrup*, min Svoger *Jensen* fra Hindholm, min Broder *Peter Bojsen* fra Gedved, gamle *Alberti* (Sparekassen forærede Højskolen 1000 Kr.), Pastor *Ludvig Wagner*, *Bjerre*, *Møller* og jeg. Den sidste Dag blev forbeholdt de gamle

Hindholmere og deres gamle Forstander. Det var min Søster *Nannas* Fødselsdag, hun talte ogsaa. Der blev ogsaa averteret om Bispisningen, Middag, Kaffe og Aftensmad, men det kom os dyrt at staa. Borgmester *Muus* i Sorø sendte Bud ud, om Bjerre vilde møde for Retten den og den Dag. Men Møller og Bjerre var ikke kommen endnu. Jeg maatte saa møde hos Borgmesteren, han bød mig ikke at sidde ned, men talte mig til som en rigtig Forbryder: »De averterer Bispisning, det er ulovligt.« »Ja, det gør de jo ved alle Højskoler.« »Kommer ikke mig ved, det er ulovligt og der er bleven klaget fra en Gæstgiver.« »Nu er det jo for sent, hvad skal vi saa gøre, Hr. Borgmester?« »De kan jo faa den Gæstgiver til at overtage hele Beværtningen.« »Ja, det vil jeg prøve paa.« Jeg fo'r afsted til Gæstgiveren ved Stationen og bad ham, om han ikke vilde overtage det hele. »Nej,« sagde han, »nu kan De ligge, som De har redet, jeg vil ikke rage Kastanierne ud af Ilden for Dem.« Det var jo i den provisoriske Tid, hvor vi stod som Fjender over for hverandre. Ja, saa maatte jeg jo tilbage til Borgmesteren og sige ham det. »Hvad vil De saa gøre?« »Ja, saa maa vi jo give dem det gratis.« »Ja, det er der ikke noget i Vejen for, men gør De det ikke gratis, saa sender jeg Gendarmen ud til Dem og rydder hele Bulen.« Hermed gik jeg saa hjem. Men min Redningsmand, min Broder Peter, var kommet til, ham fortalte jeg nu det hele. »Nej, Du skal ikke gøre det gratis, der vil jo komme en Masse Mennesker, og Mulkten, I faar, kan jo ikke blive

saa meget, som det vil koste.« »Ja, men saa kommer vist Gendarmerne og forbyder det hele.« »Nej, det gør de sikkert ikke, lad os nu se.« Og saa gjorde vi det akkurat, som vi havde tænkt det. Hostrup var den første Taler, talte kønt om Højskolens Opgave og i Anledning af Navnet »Bojsensminde« godt om Far. Fra *Bjørnstjerne Bjørnson* fik vi et kønt Telegram:

Bojsensminde i Datterglæde
 staar op at kvæde
 og tale lydt,
 vil Hjerter vinde
 og sammenbinde
 gammelt til Nyt.

Peter holdt et morsomt Foredrag og Jensen et alvorligt og kærligt Foredrag til sine gamle Hindholmere. Bjerre talte ogsaa en af Dagene, og jeg gjorde det ogsaa for første Gang i mit Liv. Det gik dog rigtig godt.

Mange Elever blev indmeldt efter de Dage. Gendarmerne kom ikke og ryddede Bulen. Borgmesteren mødte en Dag paa Gaden en Bonde, der kom derude fra. Ham standsede Borgmesteren og spurgte, om de betalte noget derude. »Nej, han havde da ikke betalt noget.« Det redede os. Men Borgmesteren hørte saa siden, at vi havde taget Betaling, Bjerre blev indkaldt til Forhør, og det endte med, at vi blev dømt til at betale 100 Kr. i Mulkt, men vi appellerede Sagen for Fremtidens Skyld, og det blev en lang Sag, som endte med, at naar det var »sluttet Bord«, saa var det ikke ulovligt.

Efter denne storartede Indvielse begyndte Skolen med 60 Elever, og det var for mig Festdage hver Dag. Men Pladsen blev snart for lille, vi maatte have et Gymnastikhus og flere Værelser til Elever. Der maatte da bygges. Jeg maatte saa op til Overlærer Ibsen og bede ham om at sælge os noget Jord. Jeg kommer ind til ham, han kendte mig godt. »Hvad har gjort, at naadig Fruen kommer til mig i Dag?« Han kaldte mig altid »naadig Fruen«. »Ja, det er jo det, at vi har købt for lidt Jord, og saa vilde jeg gjerne spørge Dem, om De ikke vil sælge os et lille Stykke til et Gymnastikhus?« »Ved De ikke, at jeg har købt de 6 Alen, for at De ikke skulde faa det?« »Jo, det har jeg nok hørt, men det troede jeg ikke var sandt, jeg kunde umulig tro, at De, som selv er Lærer ved Akademiet, vilde forhindre os i at holde Skole for Bondestanden.« »Ja, saa hører De det nu, og dersom De agiterer i Skolen for Deres Venstrepolitik, saa har jeg i Sinde at bygge et Plankeværk lige uden for Deres Vinduer, saa De ikke kan faa Lys i Skolen.« »Ja, saa sparer vi jo Rullegardiner, vi skal nok faa Lys alligevel, og det vilde jo være en udmærket Reklame for vor Skole, ligesom den første Forhindring jo ogsaa har været.«

Nej, vi fik ikke mere Jord til Byggeplads, men vi maatte saa bygge op i Luften, et stort bredt Taarn, som staar endnu dernede som et Mindesmærke om Broderkrigen. Dette Taarn har fladt Tag og gaar lige op i Bøgekronerne, saa vi kunde sidde deroppe i Ly for Sol og Vind, rigtig i Løvsalens Skygge. Underneden var saa Elevværelser,

4 Etager, og de blev snart fyldte, da Elevantallet steg til 150. Ja, det var Festdage hver eneste Dag. Bjerre holdt Foredrag, og Møller begyndte Dagen med Morgensang og Bekendelse af Troen og Fadervor, saa han kom rigtignok til at lyse Velsignelse over Danmarks Ungdom, som Svejstrup havde skrevet til ham, og hver Dag, naar han gik Tur, tog han en Flok med sig ud, og saa gik han der og fortalte dem om Træerne og Fuglene, saa Tiden gik godt for ham, saa længe han var rask, men det varede ikke mere end et Par Aar, saa blev han syg og lagde sig ind paa Kommunehospitalet for at opereres. Han sagde altid: »Kan jeg ikke komme ud og gaa, saa dør jeg,« og det slog ogsaa til. Efter nogle Dages Forløb fik han Lungebetændelse. Han laa ganske stille som i en Dvale, men lige før han døde, slog han Øjnene op og saa paa mig. Vi havde haft det saa godt sammen, og jeg havde faaet Lov paa alle Maader at hjælpe ham; et lille Digt, som jeg skrev kort efter hans Død, beviser det. Et stort Billede af Simeon og Anna hængte over hans Skriverbord, og det hentydede jeg til:

»Her har han siddet saa mangen Gang
og set paa Billedet, hist dér hænger,
og ønsket, han var blandt Englesang,
hvor ingen Smerte er længer.

Aa gamle Simeon, Hjærtens Ven,
du ligner ham, som jeg saa ham atter,
I er nu begge to faret hen
til Fryd, vi neppe her fatter.

Men jeg gaar ene her omkring
 og ser paa alle de mange Minder,
 om ham de drejer sig rundt i Ring,
 men ham jeg intet Sted finder.

O, hvor jeg savner dig, lille Fa'er,
 og tør knapt tænke og kan ej glemme,
 nu synes jeg altid, du var saa rar,
 og jeg var altid den slemme.

Men bed nu for mig, hvor Du nu er,
 og for de otte, at vi maa stride,
 saa vi kan ogsaa komme der
 og glemme al vor Kvide.

Baron *Reedtz-Thott*, Gaunø, den tidligere Konseilspræsident, skrev til mig i Anledning af Begravelsen:

Gaunø, 4. Juli 1892.

Kære Fru Møller!

Da det ikke kan lade sig gøre for mig at udføre min Hensigt at være til Stede imorgen ved Deres kære Mands Jordefærd, haaber jeg, De vil tillade mig at sige Dem, med hvor megen Hengivenhed jeg altid har været knyttet til ham, og hvor taknemlig jeg altid har været ham for, hvad han har været for mig, som fuldtud er mig bevidst at skyldte ham mest af alle Mennesker at staa som en bevidst Kristen og saavidt muligt at se paa alt udfra dette Standpunkt.

Stor Naade har Vorherre Jesus bevist Deres kære

Mand netop ved denne personlige Indflydelse, som han gennem hele sin Livsbane har haft paa saa mange.

Vil De bevare mig i en venlig Erindring.

Deres ærbødige

Reedtz Thott.

Han blev begravet paa Lyng Kirkegaard d. 5. Juli 1892 lige ved Kirkegaardsmuren, og Bjerre holdt meget bevæget en dejlig Tale over ham, som begyndte saaledes: »En gammel Eg er falden, som skyggede over vor Skole.« Det gjorde han ogsaa, thi han var Skolekammerat og Ven med Amtmand *Vedel*, der kom ud til os i den provisoriske Tid, da de fleste i Sorø By slog Haanden af os, og Sorø Avis skrev ondt om os.

Nu stod jeg tilbage med kun de to ældste Børn forsørgede, og nu faldt Møllers Pension bort. Paa Højskolen gik det imidlertid udmærket. Elevantallet steg hvert Aar, saa det passede, som Hostrup skrev i sin Bryllups-sang til sin Søn *Helge*, der var Lærer paa Skolen og blev forlovet med min Broderdatter *Astrid Bojsen*: »Kneben nu Pladsen var paa »Bojsensminde«, tæt sluttet Massen sig sammen derinde«. Men saa skete der Forandring over hele Linjen.

LYNGBY

Bjerre giftede sig med en ganske ung og køn Pige. Jeg syntes saa, at jeg var overflødig og sagde til Bjerre, at jeg nu vist helst maatte rejse, og efter mange For-

handlinger frem og tilbage blev det ogsaa saaledes, men der skulde gaa en Tid, indtil jeg kunde finde mig noget andet. Saa saa jeg en Dag i »Højskolebladet«, at der stod med Overskriften »Efterlysning«: »Den, som kan finde Grundtvigs Højskole, skal faa en Ducør.« og saaledes stod der Uge efter Uge. Sagen var, at den Højskole, »Marielyst«, som Grundtvig havde faaet til Gave af det danske Folk til sin 70 Aars Fødselsdag, og som laa tæt ved Kjøbenhavn med 30 Tdr. Land, var bleven solgt til Kjøbenhavns Kommune samtidig med, at Forstander *Grove* var død, og for nogle af Pengene havde man købt Lyngby Landbrugsskole, men det var jo ingen Højskole, skønt der var en udmærket Forstander, Kaptain *la Cour*, og Pigeskole var der jo ikke. Da jeg flere Gange havde læst denne Efterlysning, tænkte jeg: »Mon jeg ikke skulde kunne finde den?« Jeg kendte Pastor *Rørdam* i Lyngby og vidste, at han var i Bestyrelsen. Jeg rejste saa ind til Lyngby, men traf ikke Præsten. Hans Kone, Datter af Pastor *Kalkar* i Gladssakse, var dog hjemme. Jeg fortalte saa hende om denne Efterlysning og satte hende ind i min Plan: at faa bygget en rigtig Højskole igen med Karleskole om Vinteren og Pigeskole om Sommeren. Hun syntes godt om Planen og sagde, at hun skulde nok vinde sin Mand for den, men *Lars Dinesen* var Formand for Bestyrelsen og *Karl Larsen*, en Søn af gamle Handskemager *Larsen*, min Faders gode Ven, var Medlem af Bestyrelsen. Det gjaldt jo om at vinde de to, særlig *Dinesen*. Med godt Mod tog jeg strax ind til Kjøben-

havn og traf ogsaa Karl Larsen. Han var strax med paa det. Det var ikke med hans Minde, at de havde købt Landbrugsskolen, men han var jo Mindretal og maatte bøje sig for de andre 2, der var Højremænd, medens han var Venstremand, og da la Cour var Grundtvigianer, syntes han, at det kunde nok gaa an, men han lovede mig al sin Bistand ogsaa til at overvinde Lars Dinesen, han var den vigtigste; men kunde jeg ikke vinde ham, saa kunde vi jo ogsaa nøjes med en Pigeskole, oprettet i Nærheden af Landbrugsskolen. *Rosendal* var kaldt derover fra Vinding Højskole og havde en lille Afdeling, som kaldtes Højskole, men i samme Bygning, saa den var trykket af den store Landbrugsskole. Kunde jeg saa selv skaffe Penge, vilde han give mig 1000 Kr. om Aaret til at betale Renterne med. Jo, det troede jeg nok, jeg kunde, men han skulde give mig det skriftligt. Det fik jeg, og med det gik jeg saa lige hen til Bankdirektør *Heide*, som jeg kendte fra Sønderjylland, og forelagde ham hele min Plan, viste ham mit Papir og spurgte ham, om han vilde laane mig saa mange Penge, som kunde faas for de 1000 Kr. i Rente. Jo, sagde han, det var et sikkert Papir, saa det skulde han nok, og glad var jeg, tog tilbage til Lyngby og gik op paa Landbrugsskolen for at tale med Rosendal og la Cour. Denne sidste var ikke hjemme, men hans Kone talte jeg med. Hun havde en hel Del Indvendinger, men hun skulde nok tale med sin Mand om det, naar han kom hjem, han var i Udlandet. Rosendal syntes godt om Planen og lovede at

holde Foredrag paa min Skole, naar jeg byggede den der i Nærheden. Han henviste mig til Landstingsmand *Piper*, der havde en Gaard lige i Nærheden. Rosendal fulgte mig saa den næste Dag derover, vi blev modtaget med stor Venlighed og gik saa ud for at finde Pladsen. Et Stykke ikke langt fra Landbrugsskolen blev valgt, og nogen Tid efter, at jeg var kommen hjem, fik jeg Brev fra Kaptain la Cour selv. Hans Kone og Rosendal havde nu talt med ham om det, og det havde ganske hans Billigelse, men skulde der gøres noget, skulde det være tilgavns, og saa skulde det være en Skole for sig selv med Karle om Vinteren og Piger om Sommeren. Vor Plan om Pigeskolen gik saa i Lyset. La Cour bad mig om at komme ud og tale med sig om det, og det gjorde jeg ogsaa. Hvor var dog la Cour en prægtig Mand, ridderlig og elskværdig, jeg fik en mageløs Modtagelse, og efter mange Forhandlinger blev det saaledes, at der skulde bygges en ny Skole nede ved Skrænten med den dejligste Udsigt, lige ved Sorgenfri Skov og Slot paa Landbrugsskolens Grund. Rosendal skulde være Forstander og jeg Husmoder. Rosendal gjorde nogle Indvendinger imod, at den, der var Forstander, ikke tillige skulde have Husholdningen, men la Cour rejste sig, rakte Haanden ud over Bordet og sagde: »Kan De ikke være Forstander uden at have Husholdningen, saa kan De slet ikke være Forstander, men det er jo Bestyrelsen og ikke mig, som skal tage Bestemmelsen.« Hele Bestyrelsen var kommen til Stede. Dinesen tog da Ordet og sagde:

»Jeg mener, at Fru Møller, som har begyndt denne Sag, skal knyttes til Skolen som Husmoder og Lærerinde,« de andre to sluttede sig dertil, og saaledes fik jeg da min Ducør.

I Sommeren 1897 begyndte Byggearbejdet, saa Skolen kunde være færdig til Indmeldelse i September. Det blev den nu ikke, ja Foredragssalen blev færdig, og der holdtes Foredragene den første Dag. Først talte *la Cour*, og da han var færdig, kom hans Søn *Jørgen* med en Sang, som han selv havde digtet over den gamle og den nye Skole, en udmærket Sang. Den blev optaget i Højskolesangbogen, og vi sang den ofte paa Skolen. Der var mange Mennesker, og alle blev de gratis bospist paa den gamle Højskole. Saa talte *Rosendal* og gav mig en lille venlig Omtale, som den, der havde begyndt Værket. Endvidere talte Dr. *Jens Nørregaard* og min Broder *P. Bojsen*. Det blev en udmærket Indvielse.

Jeg havde averteret om Husholdningselever og fik 8 at begynde med. Under Kaptainens Tilsyn gik det udmærket den første Vinter, men han blev syg henad Foraaet og døde, inden Pigeskolen begyndte. Det var et stort Tab for mig, men *Rosendal* havde jo ogsaa skrevet under paa den Kontrakt, som *la Cour* havde skrevet, saa han maatte gaa ind paa de samme Vilkaar, økonomisk blev det saaledes intet Tab de første Aar.

Det havde været svært for mig at flytte fra Sorø. Jeg havde været saa lykkelig der; og det gik saa godt. Sener søgte *Bjerre Præsteembede* og fik *Pedersborg* lige ved

Sorø. Han tilbød mig Skolen igen, men nu var jeg lige kommen godt i Gang ved Grundtvigs Højskole og havde heller ingen Forstander til at lede Skolen i Sorø. Saa blev Skolen solgt til *Dalsgaard* og blev Pigeskole baade Sommer og Vinter, indtil *Dalsgaard* igen solgte den for at blive Præst.

Paa Sorø Højskole kom jeg af og til, naar jeg var i Besøg nede i Sorø, hvor jeg senere fik stiftet en Kvindekreds.

Jeg var nemlig bleven valgt til Formand for »Dansk Kvindesamfund«, og det gik saaledes til. 1894 fik jeg Bud fra *Kristine Frederiksen*, som var Formand for »D. K.« Hun skrev, at nu kunde hun ikke mere, hun var syg og skulde rejse til Amerika til en Broder. Hun havde først henvendt sig til *Maren Berg*, Folketingsmand Chr. Bergs Hustru, men hun var ogsaa svag og anbefalede mig. Frøken Frederiksen gik dog først til Fru Hostrup, som var bleven Enke, men hun var saa nedbøjet over Hostrups Død og saa optaget af at samle hans Efterladenskaber til Udgivelse, at hun ogsaa sagde nej, men ligeledes anbefalede mig. Jeg var den Gang ikke Medlem, men havde gennem Hostrup faaet Interesse for Sagen. Vi talte meget sammen herom, navnlig Fru Hostrup og jeg, og derfor var det vel ogsaa, at hun anbefalede mig. Men Loven sagde, at Bestyrelsen skulde vælge Formand, og jeg var jo ikke i Bestyrelsen, saa det var ganske ulovligt, derfor sagde jeg ogsaa nej, men da Fru Hostrup saa bad mig komme ind til Mødet og høre, hvordan det

gik til, skyndte jeg mig at blive Medlem og rejste derind. Frøken Frederiksen aflagde Beretning og endte med at sige, at nu kunde hun ikke mere, men havde fundet sin Eftermand i Jutta Bojsen Møller. Jeg raabte da nede fra Forsamlingen: »Nej, nej, det kan jeg ikke og har aldrig lovet det.« Men saa tog *Svend Høgsbro* Ordet, han var i Bestyrelsen: »Jo hun kan, lad os bare stemme paa hende, saa kan hun ikke sige nej.« Og saa stemte de allesammen paa mig, skønt jeg var ulykkelig derover. Men saa kom *Eline Hansen* hen til mig, hun var Næstformand og sagde, at hun nok skulde hjælpe mig, jeg skulde bare sige ja, og det gjorde jeg da. Da de senere ved Fællesmaaltidet drak min Skaal, og jeg jo skulde svare, kom jeg i Tanker om Bismarcks Telegram til Moltke, da han skulde forhandle med Franskmændene om Fredsvilkaarene: »Tal Du kun dristig, vi har Bajonetterne i Ryggen.« Det brugte jeg saa som Svar, og jeg tænkte derved paa Højskolepigerne og Højskolerne i det hele taget, hvis Støtte jeg gjorde Regning paa, og dermed rejste jeg ned til Sorø Højskole, hvor vi havde over 150 Elever paa Skolen. Dem fik jeg jo strax vundet, og de lovede, at de skulde anbefale Sagen, naar de kom hjem. Saa fik jeg Mod til at skrive til alle Højskolerne, 80 i Tallet, fik Brevene trykt, og en Postanvisning lagt inden i. Den lød paa 1 Krone, som de skulde sende mig, og dermed var de Medlemmer. Men der fik jeg en frygtelig Skuffelse, jeg fik kun Svar fra en, Frøken *Lang* i Silkeborg, hun skulde nok anbefale Sagen til sine Elever. Det var mine

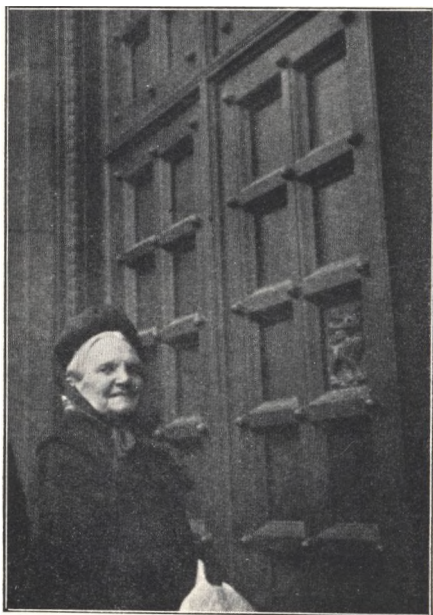
Bajonetter, jeg havde i Ryggen. Jeg maatte da selv ud at stifte Kredse og holde Foredrag om Sagen, og det gik godt, men Landstinget blev Muren, som vi løb Panden imod.

Paa den Tid var jeg oppe i Norge og besøgte *Bjørnstjerne Bjørnson*. Han var meget ivrig for Sagen og sagde: »Ja, vi maa have Kvinderne med der, hvor Lovene skrives, dersom det gode i Verden skal sejre. Skal vi kapløbe, Fru Møller, og se, hvem der kommer først og faar Stemmeret til Storting og Rigsdag?» »Ja,« sagde jeg, og var sikker paa, at vi nok skulde komme først, de havde slet ikke begyndt endnu i Norge, og vi havde jo begyndt allerede i 70erne. Dette Væddemaal fandt Sted i 90erne, men »hun tabte, han vandt«; i Norge havde de intet Landsting, og de havde Højre med, saa Stemmeretten blev vedtaget deroppe i Stortinget, længe før vi fik Stemmeret for Kvinder til den danske Rigsdag.

Da vi havde givet en Ansøgning ind til Regering og Rigsdag, om at Kvinderne maatte faa Stemmeret til Hjælpekasserne, holdt Greve *Ahlefeldt Laurvig* en Tale i Landstinget, i hvilken han advarede imod at give Kvinderne en lille Finger, thi de tog saa hele Haanden ligesom Fanden, og han endte med at sige, at han hellere vilde have sine Døtre i et tyrkisk Harem, end han vilde give dem Stemmeret. Vi benyttede saa Lejligheden til at bede om Understøttelse til Kursus i Madlavning, Stopning og Lapning, og hertil fik vi ogsaa 4000 Kr.

Da vi saa endelig fik en Venstreregering 1901, hjalp

det. Først fik vi Stemmeret til Kommunen, og det kunde vi takke *Sigurd Berg* for, han var Indenrigsminister og fik Loven underskrevet af Kongen d. 20. April 1908 paa sin

OP AT STEMME

Moders, Fru Maren Bergs Fødselsdag og til Minde om hende. Nogle Aar efter fik vi saa Stemmeret og Valgbarhed til Folketinget og endelig tilsidst ogsaa til Landstinget.

Den Dag den nye Grundlov blev vedtaget, sad jeg paa Tilhørerpladsen i Folketinget, og da der lød fra Medlemmerne: »Ja, ja, ja,« blev jeg saa begejstret, særlig for

Kvindernes Stemmeret, at jeg ikke kunde lade være at raabe Hurra, og det smittede de andre Tilhørere, saa Stemmeretten fik et ordentlig Hurra. Derfor kom jeg med paa det store Rigsdagsbillede af Prof. *Oscar Mathiesen*, og begge Formændene i Rigsdagen *Pedersen Nyskov* og *A. Thomsen* gav mig Danmarks Riges Grundlov af 5. Juni 1915 i Pragtbind.

Dansk Kvindesamfund fik sit Banner, den Gang *Bjørnstjerne Bjørnson* døde, og hans Kiste blev ført gennem København paa Vejen fra Paris til Norge. Da fulgte ham en stor Skare, og vi savnede da et Flag til at bære i Spidsen. Vi samlede da Penge ind til en Fane, og Spørgsmaalet blev saa, hvad der skulde staa paa den. *Gyrithe Lemche* holdt paa, at det skulde være den sønderjyske Pige, der drager Guldhornene op af Jorden, og det kunde vi alle enes om. Det skulde være et Silkebanner med Dannebrog paa den ene Side og Billedet paa den anden. Frk. *Konstantin-Hansen* broderede det, og jeg havde den Ære at indvie det ved en større Fest i Nimbs Lokaler, og jeg udtalte da følgende:

Bannerdugen af Silkesøm
af snare Fingre islynget,
stundom sad der en dejlig Drøm
paa Silkesnoren og gynged.

Guldhornet var Billedet paa Kvindesagen, der havde ligget i Jorden i 1000 Aar. Dansk Kvindesamfund var Pigen, der havde draget Guldhornet frem af Mulde, og Guldsmeden, der forstod at vurdere det ægte Guld, vil jeg kalde den danske Rigsdag, der forstod at værdsætte det fælles Arbejde mellem Mand og Kvinde.

I 1910 trak jeg mig tilbage fra at være Formand for Dansk Kvindesamfund. De gjorde mig saa til Æresformand og skænkede mig et dejligt Maleri fra Jyllands Lyngbakker, malet af Kunstneren Gotfred Christensen.

Jeg var den Gang 73 Aar, men rask og rørig, saa jeg vedblev at rejse ud at holde Foredrag, og jeg har talt i de fleste Byer i Danmark. Min Eftermand blev Fru *Riising-Rasmussen*, Skolebestyrerinde fra Odense, men kort efter

I KVINDETOGET

kom Amtmandinde Fru *Stampe Feddersen* fra Ringkøbing ind til København, og om hende mente vi alle, at hun var særlig egnet til at være Formand, da hun fra sin tidligste Ungdom var hjertelig grebet af Kærlighed til Kvindesagen. Fru *Riising-Rasmussen* trak sig derfor tilbage, og dermed kom den rette Formand paa den rette Plads med Sejren kort Tid efter, nemlig 5. Juni 1915

med Valgret og Valgbarhed baade til Landsting og Folketing. Samme Aar gik vi i stort Følge op til Kongen for at sige ham Tak med vort smukke Banner i Spidsen, baaret af 5 unge Piger igennem hele Byen. Efter at Ordføreren havde udtalt Kvindernes Tak, henvendte Kongen følgende Ord til os: »Jeg takker Dem for den venlige Henvendelse. Jeg har fuld Tillid til, at Kvinderne vil gøre god Fyldest sideordnet med Manden. Exempler derpaa have vi allerede i det kommunale Liv, men paa ét Sted, nemlig i Hjemmet, kan Kvinden ikke undværes, der kan hendes Indflydelse ikke erstattes; igennem Børnenes Kærlighed til Hjemmet vækkes Kærlighed til vort fælles Hjem Danmark. Jeg beder Dem bringe min Tak til de forsamlede Kvinder, samt bringe dem Dronningens og min Hilsen.«

Ogsaa til den danske Rigsdag kom vi frem med vor Tak, og *Pedersen-Nyskov*, som den Gang var Formand i Folketinget, modtog os og udtalte sin Glæde over, at der nu var givet Kvinderne lige politisk Borgerret med Mændene, og at det har været den danske Rigsdag en Glæde, at i et af de vigtigste Punkter i den nye Grundlov har der været fuld Enighed i Rigsdagen.

Den 6. Juli 1915 holdt jeg paa Himmelbjærget — ved en Fest til Minde herom — følgende Tale:

Naar vi nu om lidt skal hen paa Bjerget og plante et Egetræ til Minde om Dagen den 5. Juni 1915, da Kvinderne fik lige Ret med Mændene, kommer man til at

huske paa de smaa Træer i Bjørnsons Fortælling, der under stor Modstand, værst fra Fjeldet selv, endelig — med smaa Skridt fremad — fik klædt Fjeldet, og da de naaede til at stikke Hovederne op over Fjeldets Top og se sig om, udbrød: »Aah, der er Sjælebod i det at naa frem.«

Saadan har vi Kvinder ogsaa kæmpet i et halvhundrede Aar under Modstand, Latter og Spot — næsten værst fra Kvinderne selv — men dog med smaa Skridts Fremgang, til vi nu endelig har naaet Maalet og nu ogsaa maa udbryde som de smaa Træer: »Aah, der er Sjælebod i det at have vundet Sejr«.

Det er nok Kvinderne, der er mest glade ved den nye Grundlov, for Mændene er det kun en Udvidelse, for os er det *det Hele*.

Da Kongen i 1849 delte sin Magt med Folket, var Kvinderne ikke regnede med, men vi jublede alligevel over den, som det ses af Mads Hansens Digt fra den Tid: »Denne Dag glemmes ingensinde, den fejres af Markens blaae Kærminde og af den danske Kvinde«, indtil en ung Pige paa 18 Aar, Mathilde Fibiger — ligesom Barnet i Keiserens nye Klæder — raabte ud: »Ja men det er jo ganske uretfærdigt« — saa begyndte vi at tænke os lidt om og tog fat paa at klæde Fjeldet.

Ja, jeg har været med mange Gange her paa Himmelbjerget og jublet over »den tolvaars Knægt med Lærredsbukser og Vadmelstrøje af simpel Borger og Bondeslægt, men med en Solstraale i sit Øje«. Solstraalen var den

almindelige Stemmeret, ingen Forskel paa Fattig og Rig, og jeg har været med at skamme os over, at vi ikke bedre værgede om Kong Frederiks Gave, men gav dem Lov til at tage Solstraalen bort, ialtfald af det ene Ting, saa min Far, der havde været med at give den gamle Grundlov, ikke mere kunde gaa til Grundlovsfest for den nye af 1866.

Men nu, ja nu maa vi fryde os, nu er Solstraalen kommen igen, og med større Sandhed end første Gang, da nu alle Kvinder og alt Tyende er kommet med, saa vi nu med Sandhed synge: Denne Dag — den 5. Juni 1915 — den glemmes ingensinde, den fejres af Markens blaa Kærminde og af den danske Kvinde«. Ja det var en stor Dag den Dag i Folketinget, da den nye Grundlov blev vedtaget af alle Partier. Derfor maatte vi raabe Hurra, og derfor takker vi Mændene paa denne Dag, uden dem kunde vi jo ikke have faaet den.

Men naar vi altsaa nu er kommen op paa Bjerget og ser os om som de smaa Træer, hvad ser vi saa: hele Verden i et Flammehav af Baal og Brand, Rædsler og Elendighed. Claudius i Wandsbecker Bote siger: »Krig, Krig, godt jeg ikke er Skyld deri«, ja vi kan ogsaa sige, godt vi ikke har Skyld deri, og dog maa jeg sige — som Bjørnson — »Thi vi heller Landet brændte, end det blev til Fald«. Men det skulde *ikke* blive til Fald, og vi haaber, at nu, naar vi kommer med, og ogsaa faar Skyld i, hvad der sker her i Landet, at der saa maa blive en anden Maade at bilægge Stridigheder paa end at slaa hinanden ihjel og brænde Landet.

Bjørnson sagde engang til mig: »Fru Møller, vi maa have Kvinderne med, om det Gode i Verden skal sejre«. Gud bedre det, vi er syndige Mennesker saa vel som Mændene, men vi har noget, som Mændene ikke har og som ikke kan undværes, hverken i det lille eller store Hjem Danmark, det er vor Kvindelighed, Moderlighed, *Mildhedsmajestæien*, som Grundtvig siger. Det er en Gave fra den store Mildhedsmajestæt heroven til, og kun naar vi tager ham med, kan det Gode i Verden sejre:

»Kongernes Konge, ene Du kan værne vort elskede Fædreneland«.

RØDKILDE

Da jeg havde været 8 Aar som Husmoder og Lærerinde paa Grundtvigs Højskole, fik jeg Brev fra min Svigerinde *Augusta*, Frede Bojsens Kone paa Møen, at nu da Frede havde forladt Politikken, vilde han selv overtage sin Højskole igen. *Augusta* vilde ikke have Husholdningen, og hun vilde saa have mig til at overtage den og bo derovre mellem Eleverne. Jeg var den Gang 68 Aar, men jeg havde stor Lyst til at komme til Møen, hvor jeg havde saa mange Minder fra mit gamle Hjem, og saa være sammen med min Broder Frede, saa jeg svarede strax ja.

Nu gik Flytningen til Møen, det var i Aaret 1905, og det var rigtignok ogsaa at være kommen hjem. Jeg skulde holde Foredrag paa Skolen, saa ofte jeg vilde, og ellers tage mig af Eleverne, især de Syge, og det gik alt sammen udmærket. *Augusta*, Fredes Kone, var saa glad

den Vinter og om Sommeren ogsaa, men nogen Tid efter blev hun syg og døde af Lungebetændelse.

Hendes Kiste blev sat op i den store Sal, hvor min Søn *Aage*, nu Provst i Slagelse, talte, inden den blev ført fra Hjemmet. Hun blev fulgt af en meget stor Skare fra hele Møen, deriblandt

de gamle Vaabenbrødre.

I Kirken talte Provst *Repsdorph*, som holdt en

meget personlig Tale, hvori han fremhævede,

hvor meget hun havde været for sin Mand og

sine Børn. Senere blev der rejst en Mindestøtte

for hende i Rødkilde Have, en stor Granitsten,

hvori hun var indhugget i fuld Størrelse, idet hun gaar i Haven og binder nogle Ranker op, og med den Indskrift:

»Et Liv henlevet i Tro og Arbejde«. Det var Møenboerne, der rejste Stenen, og det glædede min Broder meget.

Min Broder Frede havde nu tabt Lysten til at være Forstander paa Højskolen, og efter at have haft forskellige Lærere besluttede han sig til at leje Skolen ud til *Moritz Madsen*, Vestbirk Højskole, som havde den nogle Aar, indtil min Sønesøn *Vagn Møller*, der var bleven gift med min Broder Fredes Datter *Ulla*, overtog den.

Min Tid var nu forbi der, og jeg var nu ogsaa 70. Til

FRA RØDKILDE HAVE

min 70 Aars Fødselsdag 1907 havde vi en hyggelig Familiefest paa Rødkilde, og min Søn *Helge*, der just som Arkitekt var ifærd med at ombygge Marvede gamle Præstegaard, skrev følgende Sang til mig:

Barndommens Minder
 gemte jeg finder
 mellem hver Busk og under hver Gren;
 frem de sig liste,
 skønt paa det sidste
 ikke er skaanet Træ eller Sten.
 Haven er hærget, Huset i Grus,
 Rødtjørnen staar for Vestvindens Sus —
 Marvedeminder
 gemte jeg finder
 under hver Busk og Træ.

Langs Havens Gange
 pippe de mange
 Smaablomster frem paa selvsamme Sted —
 Tyst ligger Lunden
 med Foraarsbunden,
 Æventyrfolket dér bor i Fred:
 Enhjørning, Trolde og Nøkke og Nis
 aldrig for dem man dér var helt vis —
 langs Havens Gange
 flygted' jeg bange
 for Middagstimens Gru!

Paa denne Grusplet
 her var det Huset
 pynted' med Vinløv, Lervæg og Tag;
 just her laa Salen,
 dér hvor paa Valen
 Valhallas Kæmper aad efter Slag.
 Her Bjarke haardt mod Hjalte smed Ben,
 Vøgg for sin Konge guldprydet tren;
 just her laa Salen,
 lavloftet, smal — men
 størst dog af Rum paa Jord!

Paa Hosesokker
 lydløst jeg sjokker
 sagte forbi Studerkamrets Dør;
 Fa'r er derinde —
 Som Markens Vinde
 gennem de andre Stuer jeg kø'r,
 standser hvor der er malet paa Dør'n
 Ydun og Ganymed paa sin Ørn,
 Roser og Ranker —
 Mo'r dér i Tanker
 stirrer ad Vindvet ud.

Kærlige Tanker
 fra hende vanker
 ud til de Børn, som længst borte bor;
 Een slider »strenge«,
 Een trænger Penge,
 Een skrev sin Hjertesorg hjem til Mo'er —

Tyktes det tungt at leve paa Jord,
 aldrig gik jeg forgæves til Mo'er —
 Kærlige Tanker
 Viljerne ranker —
 Træet ved Solskin gror.

Marvedeminder
 fast I mig binder,
 Aarene svinder — ej I forgaar!
 Fa'er som den stille,
 Mo'er som den milde —
 Manddommens Grund er Barndommens Aar.
 Tak for de Solglimt, der lyser frem,
 Tak for den Sjæl, der fyldte vort Hjem.
 Livsmodets Stempel
 bær dit Exempel —
 det er vor bedste Arv.

En anden Sang »fra en Tilhører« lød saaledes:

Du er den gamle Edda,
 der melder om sit rige Liv,
 fortæller os om Slægters Gang,
 om Fred og Fryd, om Kamp og Kiv.

Se, Ungdom sidder ved din Fod,
 den undres, og den lytter spændt:
 så meget lavt, så meget smukt,
 så meget underfuldt er hændt!

Hvor sælsomt Livets Veje
er slynget ud og ind!
Men Oldemor fandt Rede
i dette tusindtråded Spind.

Du skimted bag ved småt og stort
Gud Herrens strålende Gestalt,
Du aned en Forklaring,
Du så en Mening skjult bag alt.

»Jehova styrer sælsomt
med Sol og Måne, Sø og Vind,
men sælsomst styrer Herren
med Menneskenes Sind!

Han har en Hensigt, har et Mål
jeg véd det fra mit eget Liv!
Kom, Børn! kom, hvem der ønsker
dybsindig Tidsfordriv!«

Hør, Oldemor fortæller!
Hun véd et Eventyr, et rigt;
vi sætter os at høre det,
og det er *selve Livets Digt!*

KJØBENHAVN

Jeg flyttede nu til Kjøbenhavn for at bo hos min Datter *Eli*, der var bleven Cand. med. og 1906 tog Doktorgraden. Men inden hun begyndte paa sin Gerning paa Klinikken, vilde hun 1910 have en Udenlandsrejse og bad mig med.

Det blev en morsom og interessant Tur, der gik over Hamborg, Basel og Milano til Rom.

I 1917 kom min 80-Aars Fødselsdag. Alle mine Børn gjorde Gilde for mig ude hos min Søn Helge i Hellerup.

80 AAR

Dagen efter var der festlig Sammenkomst for mig i Dansk Kvindesamfund i København med Taler og Sange. Man havde indbudt mig til Fest i Kvindernes Køkken, og der overrakte mig et Legat indsamlet fra alle D. K.s Kredse Landet over. Det skulde være til Fordel for fremadstræbende unge Kvinder, og det har jeg naturligvis haft saare megen Glæde af. Der blev ogsaa fremvist Lysbilleder fra hele mit Liv; Aftenen gik med

Taler og Sange, og tilsidst blev jeg anbragt paa en Forhøjning med 2 unge Piger udklædte som Pager med hver sit lange Lys i Haanden; næsten hele Selskabet gik forbi med Blomster, som kastedes i mit Skød.

IDA

FREDE

JUTTA

PETER

DE 4 SØDSKENDE

I 1920 oplevede jeg en af de største Glæder i mit Liv, Sønderjyllands Tilbagekomst, og naaede virkelig at komme ned til den store Genforeningsfest paa Dybbøl.

I 1922 døde min kære trofaste Broder *Peter*. Hans Kone *Ingeborg* var død sidst i Januar, og Peter talte saa kønt ved hendes Baare, ikke anede vi, at han selv gik med en Sygdom til Døden, som endte hans Liv den 24. Maj samme Aar. Nu er vi kun 3 tilbage: *Frede, Ida*

og jeg. Hvem af os skal nu først forlade denne Verden? Rimeligvis jeg, som den ældste. O Gud! Saa lad mig sove ind »som Barnet i sin Moders Favn i Dine Frelserarme« og saa mødes med alle mine kære i Himlens lyse Sale.

EFTERSKRIFT

Til det sidste Afsnit af Mors Erindringer vil jeg gærne føje en Efterskrift, fordi der — baade da hun blev 70, og da hun blev 80 — fra mange Sider blev sagt hende Tak for hendes Virksomhed i Højskolens og Kvinde-sagens Tjeneste og aflagt Vidnesbyrd om personlige Følelser overfor hende, som i denne Sammenhæng nok kan forfjene igen at fremdrages.

Saaledes indeholdt »Højskolebladet« for 15. Marts 1907 en Række Vennehilsener, meddelte ved *Thyra Jensen*, hvor *H. Rosendal* skrev følgende om hendes Lyngby-Tid:

Fru Jutta Møller var, som sagt, i sin Ungdom med at samle Penge ind til Grundlæggelsen af Grundtvigs Højskole, og hun har alle sine Dage haft noget tilovers for den Skole, Grundtvig selv har grundlagt, som bærer hans Navn, og som er den eneste Folkehøjskole, han personlig har besøgt.

Hun blev derfor — nidkær, som hun er for alt, hvad der har vundet hendes Hjærte — ilde til Mode og ivrig for 17 Aar siden, da hun troede, at Grundtvigs Højskole skulde opluges af eller vantrives i Skyggen af Lyngby Landboskole,

som den havde købt, og hvis Forstander tillige blev Højskolens Forstander, ligesom det gjorde hende ondt, at Højskolen paa Grund af sit Forhold til Landboskolen maatte opgive at holde Sommerskole for Piger, hvad Grundtvig selv havde lagt saa megen Vægt paa.

Det var hende derfor en Tilfredsstillelse, da her 1897 blev bygget en ny Skole, hvorved Pigeskolen kunde genoptages; og da Stillingen i Sorø paa den Tid var saaledes, at hun kunde frigøre sig dér, tog hun gerne mod den Stilling, der aabnede sig for hende som Husmoder her ved Grundtvigs Højskole.

Og hun kunde saa meget lettere foretage denne Flytning, som 6 af hendes Børn paa den Tid opholdt sig i København, nær nok til, at hun kunde se flere af dem hos sig hver Søndag, og til, at hun — saa tit det skulde være — kunde komme til dem.

Hertil kom, at de mange offentlige Hverv, der var hende betroede, lettere kunde røgtes fra Lyngby i Københavns Nærhed end fra et længere borte liggende Sted.

Hun flyttede saa hertil i Efteraaret 1897, tidlig nok til, at hun kunde glæde sig ved Sorgenfri Parks og vor egen lille Skovs brogede Efteraarspragt. Var end hendes Lejlighed her mindre rummelig end den, hun havde i Sorø, saa var den til Gavns hyggelig, og vi havde tit Lejlighed til at undres over, hvor mange Mennesker den kunde rumme, baade af Skolens Elever, der frit og gerne gik ind og ud, af hendes kære Søndagsgæster og af fremmede; af saadanne kom der mange, thi Fru Møllers Gæstfrihed og Vennesælhed øvede en stærk Tiltrækning.

Jeg behøver ikke her at tale om hendes Evne til at vinde Elevernes Fortrolighed, selv i deres lønlige Hjørteanliggender, eller om hendes Omhu for dem, naar de var forknytte eller syge, saa lidt som om hendes Gave til at jævne, hvad der

kunde komme i Vejen for dem eller mellem dem — det er altsammen kendt nok.

Kendte er ogsaa hendes stemningsfulde, friske Foredrag om hendes Families og hendes egne Oplevelser og hendes Iver og utrættelige Nidkærhed for sine »Sager«, særlig »Kvindsagen«. Hun holdt ud ved Elevernes Aftenforhandlinger, selv om de blev nok saa langspundne, og hun deltog altid selv med Liv deri.

Ved Siden af sin Husmodergerning for Højskolen havde hun en Flok unge Piger i sit Hus, der skulde lære Husholdning. Det var hende en Trang at have megen Ungdom om sig, og de unge Piger var lykkelige ved deres Ophold i hendes Hus.

Men hvor meget hun end havde at gøre med sine offentlige Hverv og med sit store Hus og Familie, saa fik hun saa godt som altid Tid til at høre paa vore Foredrag paa Skolen. Vi forundrede os over, at hun vilde, da hun jo maatte kende det meste af, hvad vi fortalte; men det var os en Opmuntring og Glæde at have hende til Tilhører; og jeg vil aldrig glemme hendes lyse, venlige Smil, naar der blev sagt noget, der rørte ved hendes Hjærte eller gav hende en ny Tanke. Mange Gange har jeg ved under Foredraget at komme til at se paa hende maattet tænke paa Grundtvigs Ord:

»Dejligst af alt fra Vugge til Baare
er Smil gennem Taare.«

I otte Aar var hun her ved Skolen; men saa vilde hendes Broder selv overtage sin Højskole paa Rødkilde, og han ønskede sin Søsters Hjælp. Fru Møllers stærke Familiefølelse maatte tilskynde hende til at sige ja til hans Ønske; og hun forlod os. Og efter den tunge Sorg, han har fristet siden den

Tid, og det store Tab, Rødkilde Højskole har lidt, maa vi jo alle sige, at det var godt, hun rejste til Rødkilde.

Fra Grundtvigs Højskole skal til hendes 70-Aars Fødselsdag lyde en hjærtelig Tak for alt godt og de bedste Ønsker om Lykke og Velsignelse for hendes Arbejde paa Rødkilde.

Hertil føjede Højskolelærer *Henrik Haar* sine Indtryk fra Rødkilde-Tiden:

Jeg husker hende — ikke paa en Forhøjning — men midt i en Høstak — ikke med Strikkestrømpe eller »Memoirer« i Haanden — men med et Glas Rhinskvind i den ene og en Tallerken med Melon i den anden Haand — ikke med en vaklende eller raadsøgende ung Mand eller Pige foran sig — men i en Kreds af spisende unge Mennesker, der slet ikke følte sig nagede af nogen Ting. Kun Solskinnet var der, ligesom paa Forhøjningen. Saa husker jeg, at hun saa straalende rundt paa dem alle og med en Stemme, der ligefrem genlød af den ægte og sunde Glæde over Solen og Ungdommen, sagde: »Nej, hvor I dog er kønne alle sammen! Hvor er I dog kønne!»

Saa lille og saa at sige »privat« dette Træk er, saa kaster det dog Lys over den af hendes Egenskaber, som forekommer mig at være baade en af de mest fremtrædende og en af de mest — jeg kan godt sige henrivende. For det er jo virkelig henrivende hos et 70-aarigt Menneske at træffe denne uvilkaarlige, ureflekterede, ligefremme Glæde over Livets Ungdom og Skønhed, denne ægte Ungdommelighed i Sindet, der fylder det med umiddelbart Velbehag over Solskin og unge Mennesker. Denne Egenskab præger hele hendes Liv paa Skolen og giver sig de elskværdigste Udslag. Hun er oppe om Morgenens, før Pokker — og mange andre — faar Sko paa. Hun er med til al Ting — ikke af Pligt — men fordi

al Ting opfylder hende; en trofast Tilhører ved Foredrag, skønt man skulde synes, at Ørene maatte være gaaede af hende forlængst under den Syndflod af Foredrag, der er skyllet ind i dem i Tidernes Løb; gaaende i Spidsen endog ved Dans og Leg, altid oplagt og rede til at tage Initiativ til nye Ting, aldrig træt eller ligegyldig. Naar saa Larmen ud paa Aftenen er stilnet af og Lamperne slukkede, kan det jo ske, at nogle faa af de unge endnu har for megen Uro i Blodet til at kunne finde Hvile i Sengene, hvorfor de samles i en eller anden Krog og fordriver en Timestid i hinandens Selskab; men de vilde have en langt daarligere Samvittighed over for deres naturligvis reglementstridige Handling, hvis ikke de havde selve Alderspræsidenten i deres Midte; maaske hun endog selv sætter sig til Klaveret og intonerer en eller anden uimodstaaelig Vals eller Polka og derved leder de unge Mennesker i en Fristelse, som de ikke er længe om at falde for; det er jo en stor Hemmelighed og utvivlsomt mod Reglementet; men hendes Natur er i det hele ikke egnet for Reglementer; de er nærmest hendes Væsen fremmedartede.

Men tro forøvrigt ikke af de omtalte Træk at kunne udlede, at hun paa nogen Maade skulde være tilbøjelig til Velleved; tværtimod! Mad og Søvn og den Art Smaating, som de fleste af os er overmaade afhængige af, spiller for hende en næsten utilladelig underordnet Rolle; begge Dele maa nærmest nødes i hende af hendes Omgivelser, hvem hun i det hele volder Bekymringer ved sin fuldstændige Foragt for alle Hensyn til egen Bekvemmelighed og Helbred. For Resten synes hun ikke at lide synderligt derved; der er Urkraft i hende.

Hvad Under, at hun med denne forfriskende Ungdommelighed i Sjæl og Legeme øver en næsten magnetisk Tiltrækning paa alle unge og er en uvurderlig Støtte for en Høj-skole.

Til Belysning af en anden og ikke mindre væsentlig Side af Fru Møllers Karakter kan følgende lille Ytring tjene, hvormed hun besvarede et Spørgsmaal angaaende et stort Sjal, hun strikkede paa. »Skal det være til Dem selv?« »Nej, slet ikke. Uha nej, det er saa kedeligt at lave noget til sig selv.« Der er intet i Vejen for at rive dette Svar ud af den Sammenhæng, hvori det oprindelig hørte hjemme, og lade det staa som et Motto over al hendes Virksomhed; det keder hende overalt »at lave noget til sig selv«; men det er hende en sand Fryd at lave noget til andre. Denne ægte kvindelige Egenskab behersker hende helt igennem. Det er helt opbyggeligt at se den Glæde, det volder hende at pakke indholdsrige Forsendelser til Børn og Børnebørn o. s. v. Men hendes Følelse for andre strækker sig naturligvis videre — først og fremmest til den store Elevflok, for hvem hun er en omhyggelig Moder, og hvis Sorger og Glæder det er hende en naturlig Trang at dele — her er en lille Lighed med den gamle Dame paa Forhøjningen, vel ogsaa den eneste.

»Hvor jeg holder af dem alle sammen,« kan hun sige.

Hendes Hjerte har ogsaa Plads til mange andre, f. Eks. alle de Kvinder, som rundt om i Landet kan tænkes at lide under den noget mandfolkeagtige Tykhudethed, hvormed Lovene ofte forbigaar deres naturlige Rettigheder. Hendes Iver i denne Sag er ikke dikteret af nogen abstrakt Samfundsinteresse, men ganske simpelt af hendes varme og medfølende Hjærte.

Et Menneske er en altfor sammensat Ting til, at dets Væsen kan pilles op i en Række Egenskaber og lægges klart for Dagen; bl. a. derfor er kun disse Smaatræk fortalte, fordi de, som sagt, belyser to væsentlige Sider i hendes Karakter: *den umiddelbare Ungdommelighed i Følelsen og det store Hjærte.* Der er saa meget mere Grund til netop at fremdrage disse to,

som det vel altid er dem, der maa spille sammen, for at der kan udrettes noget i Retning af levende og sympatisk Paa-virkning paa og Oplysning af Mennesker. Derfor er der al Grund til at tro, at Fru Møller netop har udrettet et stort Arbejde i den Henseende.

I »Kvinden og Samfundet« for 15. Marts 1907 gav Frk. *Eline Hansen* en Karakteristik af hende som Formand for »Dansk Kvindesamfund«, hvoraf jeg anfører:

I Januar 1893 var Sammenslutningen mellem Dansk Kvinde-samfunds Kredse under en Fællesstyrelse vedtaget. Samfundet bestod den Gang af 7 Kredse med Fru Birgitte Berg-Nielsen som Formand. Samme Aar afholdtes det første Fællesmøde i Aarhus, hvor Frk. Kristine Frederiksen afløste Fru Berg-Nielsen som Formand, og hvor den, der skriver disse Linjer, blev valgt ind i Fællesstyrelsen. Paa det andet Fællesmøde i København ved Pinsetid 1894 kom Fru *Jutta Bojsen Møller* i Fællesstyrelsen, der konstituerede sig med hende som Formand, og jeg blev hendes Sekretær. Hun er bleven paa sin Post til Dato, jeg opgav min 1903 paa Grund af Ophold i Udlandet.

Til disse 9 Aars Samarbejde knytter der sig for mig mange kære Minder. Fru Jutta Bojsen Møller forstaar som faa at knytte sine Medarbejdere til sig; den Maade, hvorpaa hun som den ældre kommer de yngre i Møde og viser dem Tillid og Fortrolighed, skaber hende trofaste Venner. Paa sig selv og sin egen Dygtighed stoler hun kun lidt; jeg mindes, da hun i 1894 overtog Formandspladsen, erklærede hun frejdig, at hun forstod sig ikke paa Forretninger, men naar kun jeg vilde hjælpe hende, saa skulde det nok gaa fremad.

Og med hende som Formand er Dansk Kvindesamfund gaaet fremad Hun mødte til Arbejdet med usvigelig Tro paa Rettens Sejr og med Begejstring for Kvindesagen: Kvindernes Frigørelse og Dygtiggørelse. Fru Møller er i Besiddelse af et uopslideligt Humør, som ikke Sorg eller Modgang kuer. Utrættelig og beredvillig er hun vandret til de forskellige Autoriteter og skiftende Ministre for at tale Kvindernes Sag. Hver ny Rigsdagssamling ventede hun skulde bringe os den kommunale Valgret, som altid for hende var den første Skanse, der skulde tages.

Det var herligt i den første Tid at besøge hende i Sorø, hvor hun var i travl Virksomhed for at danne en Kreds, men ved Siden deraf lige saa ivrig for at faa oprettet en Husholdningsskole for derigennem at dygtiggøre Kvinderne til deres nærmeste Opgave i det daglige Liv. Fru Bojsen Møller har en sikker Overbevisning om, at Dygtighed i de hjemlige Forhold giver Kvinderne en sikker Grund at staa paa. Hun har selv følt Mangelen paa huslig Dygtighed. Hun fortæller, at i hendes Tid forlangtes der kun af de unge Kvinder, at de skulde være som Markens Blomster, der ikke spandt og vævede. Uden at kende til Husførelse, blev hun gift: Manden var tilfreds med hende, som hun var; men saa kom den første Bispevisitats. Middagen stod paa Andesteg. Ænderne blev pæne nok, men Sovsen blev Anstødsstenen, hverken hun eller hendes Pige kunde faa den til at hænge sammen, fordi ingen af dem forstod den ringe Ting »at skumme Fedtet af«.

Da Fru Møller senere flyttede til Lyngby, saas vi endnu oftere. Med ungdommelig Iver mødte hun i de forskellige Foreninger, hvor hendes Repræsentationspligt førte hende. Fru Møller skulde bare naa det sidste Tog til Lyngby. I Vinterens Slud og Søle har det ofte været drøje Ture fra Stationen igennem eller langs med Sorgenfri Park tilbage til

Højskolen, for Fru Møller havde Time paa Skolen næste Morgen tidlig. . . .

Paa Fællesmøderne var Fru Møller det oplivende Element. Naar jeg før Møderne skulde skrive hendes »Dosmerseddel«, som hun kaldte den, et Uddrag af, hvad der var sket i Aarets Løb, for at hun kunde anvende det i sin Aarsberetning, saa fandt vi som oftest, naar vi drøftede den sammen i Lyngby, at det kun var smaat og fattigt, hvad vi havde at berette; men naar saa Fru Møller ved Fællesmøderne i de forskellige Landsdele istemte en eller anden kær kendt Sang med en Stemme, der rev andre med, saa var den rette Stemning der, og naar saa Beretningen blev aflagt, var det med Flugt og Farve, der satte Kulør paa de tørre Fakta, og man kom til at se, at der dog var noget at være tilfreds med og glad for. Bedre og bedre blev hun som Formand, sikrere og stadig bedre forstaaet af sine Medarbejdere.

Naar til Tider Bølgerne gik højt, og Modsætningerne var skarpe, var hun altid den mæglende og forsonende, den, der kunde se det gode ved enhver Sag eller Person, den, der fandt det rette Ord paa det rette Sted, aldrig ømtaalig for sin egen Ære.

Ved »Dansk Kvindesamfunds« Fællesmøde i Juni 1910, da Mor som sagt nedlagde sit Formandshverv, skrev *Gyrithe Lemche* denne Hyldestsang til hende:

Al Ære være den, som ved Ungdoms glade Bord
 Med Alderdommens Hæderskrone sidder,
 Og Ære være alle de hjærtevarme Ord,
 Der kom med Vaarens Duft og Fuglekvidder.
 Var Vejen tung at vandre, Du skynded' paa vor Gang,
 Og skiltes vore Veje, Du samled' os i Sang
 Og løfted' os mod større Syn og Vidder.

Nu tændes rundt i Landet af Kvinder Baal paa Baal,
 I Himmelranden løber Flammetakker;
 Men vi vil mindes hende, som med Trofasthed og Taal
 Til Baalet samlede Ved og tørre Slakker.
 Og vi vil se Dig sidde i en Sommeraften sen
 Og stirre glad paa Luen, som stiger tyst og ren,
 Mens Natten aander dybt bag fjærne Bakker.

I Kvindesagens Saga paa Tidens Væverlad
 Med stærke Farver Traad om Traad sig vinder,
 Og engang skal af Væven de vandre frem paa Rad,
 De bedste Danmark ejede af Kvinder.
 Da skrider Du i Toget med ung og spænstig Gang,
 Og vore Børn vil sige: Se, der er hun, som sang,
 Og de vil elske Dig i Sagn og Minder.

Efterat Mors Sønsøn som alt fortalt havde overtaget Rødkilde Højskole, gik hendes Sommerture i adskillige Aar dertil. Saaledes gav hun i Sommeren 1912 Gæsterolle derovre som »Elev«, fulgte med alle Foredragene, opholdt sig i Frikvartererne hos Eleverne for at drøfte med dem, hvad de lige havde hørt, eller fortælle om sine egne Oplevelser. Før en Skolefest — fortalte en af dem senere — fik hun det Hverv at skaffe godt Vejr. »Jeg har siddet ved mit Vindue og besværges Vind og Vejr siden Kl. 2 i Nat,« sagde hun, »og se, det hjalp.«

Endelig vil jeg fra 1917 — fra Festen i Anledning af Mors 80-Aars Fødselsdag — endnu fremdrage to Vidnesbyrd. Dels den Adresse, som en Deputation fra »Dansk

Kvindesamfundets Forretningsudvalg om Formiddagen overrakte hende i hendes Hjem i Østersøgade:

Kære Fru Bojsen Møller!

Paa denne store og sjældne Højtidsdag i Deres Liv, hvor Tanken naturlig søger tilbage og fæster sig ved alt, hvad De gennem de mange Aar har betydet for vor fælles dyre Sag, føler vi en dyb Trang til at sige Dem Tak for den Kærlighed og Troskab, hvormed De altid har omfattet Dansk Kvinde-samfunds Gerning og baaret Deres Del af Arbejdets Byrde, og samtidig med at vi frembærer vor Tak og Lykønskning har vi ønsket at give Dem et Bevis paa, i hvor stor Udstrækning Deres offervillige, utrættelige Virksomhed i Kvindesagens Tjeneste har vundet Dem en Plads i Hjerter Landet over.

Vi har derfor ladet foretage en Indsamling i By og paa Land, og vi har haft den Glæde, til Trods for de trykkede Tider, gennem smaa og større Bidrag fra nær og fjern at se tilvejebragt en Kapital paa 5000 Kr., som vi gerne vil bruge til Grundlæggelsen af et Legat, der bærer Deres Navn og skal tjene til Fremme af Kvinders økonomiske Selvstændighed. Ingen har mere end De, vor kære Æresformand, forstaaet den store Betydning af, at den kvindelige Ungdom faar den Opdragelse og Uddannelse til selvstændigt Erhverv, som er Betingelsen ikke blot for en økonomisk, men ogsaa for en personlig Frigørelse, og intet Navn vil med bedre Ret kunne knyttes til et Legat i dette Øjemed.

Vi beder Dem derfor om Tilladelse til at kalde det paa-tænkte Legat, som er danske Kvinders og Mænds Gave til Dem paa Deres firsindstyveaarige Fødselsdag: »*Jutta Bojsen Møllers Legat til Fremme af Kvinders økonomiske Selvstændig-hed*«. Paa en smukkere og værdigere Maade mener vi ikke at

kunne overgive Deres Navn til Efterkommerne. Tillige beder vi Dem om, at De selv vil uddele Renterne af dette Legat, saa længe De lever. Derefter vil Legatet blive lagt ind under de andre Legater, som Dansk Kvindesamfund forvalter. Vi vedlægger Udkastet til en Fundats, som vi vil lade konfirmere, saafremt den vinder Deres Bifald.

Kære Fru Bojsen Møller! Det er os en usigelig Glæde at opleve denne Dag sammen med Dem, og vi haaber, det maa forundes os at beholde Dem iblandt os en lang Tid endnu.

Vi bringer Dem Dansk Kvindesamfunds hjærtelige Hilsen og Hyldest og ved, at der bag os staar Tusinder af danske Kvinder, hvis Tanke i Dag søger Dem, som i en lang Aar-række var vort Enhedsmærke, vi alle saa op til.

Dels disse Vers af Gyrithe Lemches Sang »Mens Lysene brænder«, som blev sunget ved Aftenfesten 18. Marts i Kvindernes Handels- og Kontoristforenings Festsal, som »Dansk Kvindesamfund« havde lejet i denne Anledning og bl. a. smykket med et hvidduget Bord, hvorpaa brændende Lys dannede Tallet 80.

Trofaste Fælle, mens Lysene brænder,
 Sammen vil vi mindes, hvad sammen vi bar,
 Modgangens Dage med Fjender for Venner,
 Haabene, der brast som et skrøbeligt Glar;
 Himmelbjergs-Timer med Hjerter i Glød,
 Støtten, vi plantede paa Skamlinge Banke,
 Tingenes Sal, hvor Dit Leveraab lød,
 Sprængende Vedtægtens Skranke.

Graanede Fører, før Lysene slukkes,
 Sammen vil vi stige saa højt, som vi kan,
 Dvæle paa Tinder, i Lysdrømme vugges,
 Stirre mod det lovede, lukkede Land.
 Fik vi i Eje det kun for en Dag,
 Kun for i Mændenes Strid det at miste,
 Genfødt og kamprustet stiger vor Sag
 Op af sin sølverne Kiste.

Sluktes til den Tid end Lysene alle,
 Famled vi i Mørke, tog Fjende for Ven,
 Elskede Høvding, Din Lur skal os kalde,
 Lutrende Din Aand os omstraale igen.
 Sprænge vi skal, hvad der stænger endnu,
 Holde vort Indtog med Sol og Fuglekvidder,
 Kendes det skal, at i Spidsen er Du,
Ildhuens Korsfarerridder.

Den sidste Linje samler Indtrykket af Mors Væsen og Virke i et saa rammende Billede, at jeg gerne vil slutte med det.

Aage Møller.

REGISTER

- Ahlefeldt-Laurvigen, C., Greve, Landstingsmand 111.
- Alberti, C., Politiker 98.
- Anker, Herman, norsk Højskolemand 73, 93 ff. — Mixen 50, 73, 75.
- Berg, Maren 109, 112. — Sigurd 112.
- Bjerg, Søren 82.
- Bjerre, Chr., Højskoleforstander 96 ff., 104, 108.
- Birkedal, Augusta 61. — Vilhelm, Præst 61, 71.
- Bjørnson, Bjørnstjerne 73 ff., 100, 111, 113.
- Bojsen, Anna 17. — Anton 26. — Astrid 104. — Augusta 118—119. — Boye 17. — Eline 23, 35, 37, 77, 86. — Frede 50, 86, 118, 125. — Frederik Engelhart, Præst 9, 17 ff., 21, 24 ff., 26, 30 ff., 45 ff., 86 ff., 92 ff. — Harald, 26. — Ida, se Konow. — Ingeborg, 125. — Lars, Præst 18, 24, 26. — Marie, se Kierkegaard. — Meta. 54, 71. — Mixen, se Anker. — Nanna, se Jensen. — Peter 39, 54. — (Lars) Peter 9, 17, 26, 31, 50, 98, 108, 125. — Peter Outzen, Biskop 10 ff., 14, 16 ff., 26 ff., 39. — Ulla 119.
- Borup, Caroline, Huslærerinde 33—34.
- Brammer, G. P., Biskop 66.
- Brøchner, Frue 65.
- Busck, G., Præst 71.
- Clausen, Beate 50. — Clara 50. — Emil 43, 45, 50. — H. N., Biskop 18, 45.
- Cramer, J. A., Prokansler 14.
- Dalsgaard, A. D., Højskolemand 109.
- Dinesen, Lars, Politiker 105, 107.
- Fedderson, Astrid Stampe 114.
- Fenger, Anna 53. — P. A., Præst 45, 53, 67, 71.
- Frederiksen, Kristine, Pædagog 109, 132.
- Grove, C. F., Højskoleforstander 105.
- Grundtvig, N. F. S. 36, 67, 71 ff.
- Grønlund, Ursula, se Heramb.
- Haar, Henrik, Højskolelærer 129.
- Hansen, Boje Outzen 9 ff. — Eline, Lærerinde 110, 132.
- Heide, A., Bankdirektør 106.
- Heramb, Eline, se Bojsen. — Frits, Oberst 21. — Lars, Kaptain 21, 22. — Ursula 22.
- Holstein, F. A., Greve 32.
- Hostrup, Helge 104. — Jens Chr. 52, 55, 57 ff., 61, 69 ff., 71, 72 ff., 77, 83 ff., 90 ff., 93, 98 ff., 104.
- Høgsbro, Svend, Minister 110.
- Ibsen, Eugen, Overlærer 98, 101.
- Jensen, Ferdinand, Præst 89. — Gudrun 89. — J. N., Højskoleforstander 57, 98. — N. A., Præst 15, 16. — Nanna 30, 34, 47—48, 50, 57, 60, 94, 99.
- Jeronimus, Husmand 43.
- Jørgensen, Hans, Gaardejer 97 ff.
- Kierkegaard, Marie 26, 67. — Peter, Biskop 67, 71.
- Knap, Købmand 70.
- Konow, Ida 38, 75, 125. — Wollert, norsk Statsraad 38.
- Konstantin Hansen, C., Frk. 113.
- la Cour, J. C., Højskoleforstander 105 ff. — Jørgen 108.
- Lang, Theodora, Skolebestyrerinde 110.
- Larsen, Handskemager 54 ff. — Karl 105. — Peter (Skræppenborg) 36, 39—40, 51.
- Lembcke, Edv., Forfatter 78.
- Lemche, Gyrithe, Forfatterinde 113, 134, 137.
- Madsen, Moritz, Højskoleforstander 119.
- Martin, Fr., Redaktør 96, 98.
- Mejer, Præst 45—46.
- Muus, N. E., Borgmester 99.
- Møller, Aage Bojsen, Provst 68, 119. — Eli, Læge 75, 123. — Elise 58, 66. — Frederik Ditlev, Præst 21, 42, 51 ff., 55 ff., 65, 96 ff., 102. — Gudrun, se Jensen. — Helge, Arki-

- tekt 120, 124. — Kræn, Gaardmand 58. — Rasmus, Biskop 29. — Sofie 66. — Vagn, Højskoleforstander 119, 135.
- Nannestad, Anna, se Bojsen.
- Nørregaard, Jens, Højskoleforstander 108.
- Outzen, Geske Marie 10 ff., 15.
- Pedersen Nyskov, Politiker 112, 115.
- Petersen, Richard, Præst, Forf. 50.
— U. A., Præst 11.
- Piper, E., Politiker 107.
- Ravn, Andreas 88.
- Reedtz Thott, O., Baron 109.
- Reventlow, C. D., Greve 14.
- Repsdorph, S. M., Provst 119.
- Riising-Rasmussen, M., Frue 114.
- Rosendal, H., Højskoleforstander 106 ff., 126.
- Rudelbach, A. G., Præst 67.
- Rye, Olaf, Oberst 41.
- Rørdam, H. F., Præst 105.
- Sadolin, O., Kapellan 48.
- Skou, Eskild 48. — Lauritz 48.
- Smidt, D., Provst 29.
- Stubkjær, Anders, Lægprædikant 88.
- Sveistrup, Hans, Præst 51, 96.
- Thomsen, Anders, Politiker 112.
- Trap, J. P., Kabinetssekretær 71.
- Wagner, Ludvig, Præst 97—98.
- Vedel, E., Amtmand 104.
- Wiinholt, Anna 17.

	Side
Slægten fra Emmerlev og Vesterborg '	9— 29
Barndomstid og Ungdomsliv	30— 64
Ægteskab og Præstegaardsliv	65— 95
Højskolegærning og Kvindesag	96—126
Efterskrift	126—138